

ISSN 1425-5383

Nr 6

Refleksje

2008
Czerwiec

Zachodniopomorski
Miesięcznik Oświatowy
ukazuje się od 1991 roku

EDUKACJA EKOLOGICZNA

Oikos to grecki leksem, którego znaczenie w języku polskim najlepiej oddaje hasło dom. *Logos* to słowo, nauka. Oba te wyrazy stanowią źródłosłów popularnego, często stosowanego terminu, jakim jest *ekologia*. Myślę, że rozważania

dotyczące szeroko pojmowanej edukacji ekologicznej prowadzonej w szkołach w ramach ścieżek międzyprzedmiotowych warto zacząć od etymologii, która cieniuje znaczenie wyrazu, jednoznacznie profilując jego denotację. Wobec takiego podejścia postrzegamy ekologię jako naukę o elementach, relacjach, zależnościach zachodzących w środowisku, które jest domem. Domem wszelkich istot żywych funkcjonujących w swoistym otoczeniu. Owo otoczenie nazwać możemy najprościej przyrodą.

Ekologię zwykło się jednak swego czasu utożsamiać li tylko z ochroną środowiska. Takie postrzeganie terminu doprowadziło do jego znacznego zawężenia. Symplicyfikacji uniknąć można jedynie poprzez stworzenie spójnego systemu przedsięwzięć dydaktycznych i wychowawczych skierowanych do dzieci i młodzieży. Efektywna edukacja ekologiczna nie powinna być utożsamiana z kilkoma akcjami przeprowadzonymi na świeżym powietrzu, jednorazowym wykładem, bądź okazjonalnymi warsztatami. Jednoznacznie stwierdzić można, że nastał moment, w którym konieczne stało się przewartościowanie postaw ludzi względem przyrody. Wszelkie treści prośrodowiskowe powinny być zatem przekazywane systematycznie, spójnie, kompleksowo – tak, by w następstwie uczyły one nowego podejścia do problemów związanych z ekologią. Istotne jest również zaakcentowanie pragmatycznego wymiaru kształcenia ekologicznego, które możliwe jest dzięki wykorzystaniu swoistej wrażliwości uczniów, szczególnie najmłodszych, ich zdolności do wnikliwej obserwacji, a zwłaszcza ciekawości i radości, jaką wykazują w bezpośrednim kontakcie z przyrodą. Edukacja ekologiczna winna stać się niesamowitą przygodą, podróżą, której celem jest kreowanie postaw świadomych mieszkańców Ziemi, dbających o swój dom.

Urszula Pańska

Dyrektor CDiDN w Szczecinie

Wydawca: Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie, Kuratorium Oświaty w Szczecinie.
Redaktor naczelna: Katarzyna Krysztofiak. *Z-ca red. naczelnej:* Karolina Pietroczyk-Rapkiewicz. *Sekretarz redakcji:* Katarzyna Kryszczuk-Mańkowska.
Kolegium redakcyjne: Urszula Pańska, Gabriela Helińska, Mirosława Piaskowska-Majzel, Regina Czekala.
Opracowanie językowe i korekta: Anna Malinowska. *Opracowanie graficzne, techniczne, skład:* Radosław Józwiak. *Druk:* CDiDN.
Redakcja: 71-421 Szczecin, al. Wyzwolenia 105, tel. (91) 422-52-21 w. 134, e-mail: refleksje@cdidn.edu.pl, informacja@kuratorium.szczecin.pl; www.cdidn.edu.pl.
Redakcja zastrzega sobie prawo redagowania i skracania tekstów oraz zmiany ich tytułów. Nie zwraca tekstów niezamówionych.

AKTUALNOŚCI	4
WYWIAD	6
Katarzyna Krysztofiak Fundusz dla przyrody. Rozmowa z Jackiem Chrzanowskim, prezesem Zarządu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie	6
REFLEKSJE OŚWIATOWE	8
Zdzisław Nowak Prowadzenie edukacji ekologicznej w szkole	8
Zachodniopomorska Sieć Ośrodków Edukacji Ekologicznej i Przyrodniczej	10
Halina Szczepaniec Jezioro Słoneczne – szkolna ostoja przyrody	12
Katarzyna Krysztofiak Pamiętajmy o ogrodach, przecież stamtąd... Rozmowa z prof. Marianem Ciaciurą z Uniwersytetu Szczecińskiego, kierownikiem Katedry Taksonomii Roślin i Fitogeografii	14
Zbigniew Jakobsche Zadbajmy o naturę	16
Iwona Górską Wychowywani w poszanowaniu natury	18
Międzyszkolny konkurs przyrodniczy	19
Anna Raszewska Mecenas polskiej ekologii	20
Maria Żółtowski, Maria Wróbel Młodzi ekolodzy	21
Wojciech Oleszak, Marcin Oleszak Nie lekceważ kleszczy	22
Jacek Kowalski Leśna edukacja	23
Zdzisław Nowak Moja Miejscowość to Zielony Punkt	25
Halina Jodzio Szkoła na czczo	26
Halina Limanówka Promocja zdrowego żywienia	28
Sławomir Kiszkurko LOP w Szczecinie – działalność edukacyjna	30
Jakub Skorupski Na rzecz konsumpcji zrównoważonej	31
Renata Wiśniewska Od przedszkola z przyrodą za pan brat	32
Katarzyna Krysztofiak Szkolna samorządność	33
Alina Sukiennicka Jak się zmieni nasza szkoła	34
WARTO PRZECZYTAĆ	36
W CDiDN-ie	39
Gabriela Helińska Region, świat... podczas ogólnopolskiego finału „Przygody”	39
ROZMAITOŚCI	42

W Zachodniopomorskiem wiele gmin może się pochwalić znacznymi inwestycjami w dziedzinie gospodarki wodno-ściekowej; nie zawsze jednak znaczne środki, jakie poniesiono na inwestycje, przekładają się na poziom akceptacji społecznej. Pauperyzacja społeczeństwa spowodowała, że kiedy słyszy ono o konieczności dbania o środowisko naturalne i ponoszenia współodpowiedzialności za jego oczyszczanie, nie zawsze zgadza się z tym działaniem.

Fundusz dla przyrody (str. 6)

Podstawową formą realizowania edukacji ekologicznej w szkole jest ekologiczna ścieżka edukacyjna, która zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej jest zestawem treści i umiejętności o istotnym znaczeniu wychowawczym. Ścieżka uzupełnia wiedzę przedmiotową w zakresie ochrony środowiska naturalnego i uczy odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze, w którym żyje dziecko. Niestety, w zreformowanym systemie edukacji ścieżki edukacyjne zostały przewidziane do realizacji dopiero na drugim etapie nauczania. A przecież w nauczaniu przedszkolnym i wczesnoszkolnym także istnieje potrzeba prowadzenia edukacji ekologicznej.

Prowadzenie edukacji ekologicznej w szkole (str. 8)

Człowiek zawsze był elementem przyrody. To dopiero na przełomie XX i XXI wieku technika tak się rozwinęła, że nastąpił rozdział między naukami humanistycznymi a technicznymi. Takie przekonanie powstało też w czasach komunizmu, kiedy hasła zmiany i kształtowania przyrody były elementem propagandy. Jest wiele dowodów, w Polsce i na świecie, że to zadufanie człowieka doprowadziło do degradacji środowiska na skalę katastrof.

Pamiętajmy o ogrodach, przecież stamtąd... (str. 14)

Badania przeprowadzone wśród uczniów naszej szkoły zdają się potwierdzać wyniki uzyskane przez Polską Akcję Humanitarną, z których wynika, że co trzecie dziecko w Polsce jest niedożywione. Problem ten, jak widać, nie dotyczy tylko uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, ale również młodzieży szkół ponadgimnazjalnych.

Szkoła na czczo (str. 26)

Zrównoważona konsumpcja, nazywana również odpowiedzialną lub zieloną, oznacza strategię kształtowania popytu, zmierzającą do wykorzystania zasobów środowiska i usług gospodarczych w celu zaspokojenia potrzeb i podniesienia jakości życia wszystkich, przy jednoczesnym odtworzeniu kapitału przyrodniczego dla przyszłych pokoleń (Międzynarodowy Instytut Środowiska i Rozwoju).

Na rzecz konsumpcji zrównoważonej (str. 31)

KOMUNIKAT

21 czerwca rozpoczynają się wakacje dzieci i młodzieży szkolnej. Dla jednych będzie to czas wyjazdów, dla innych spędzanie czasu wolnego w miejscu zamieszkania. Jest to czas wypoczynku i zabawy dla wszystkich uczniów naszego województwa. Nie wolno jednak zapominać o bezpieczeństwie. Dlatego zwracam się z uprzejmą prośbą do dyrektorów szkół, nauczycieli i wychowawców, aby omówili w szkołach i placówkach zagadnienia obejmujące zasady bezpiecznego spędzania wolnego czasu oraz zwrócili uwagę dzieciom i młodzieży na różnego rodzaju niebezpieczeństwa, z jakimi mogą się spotkać w czasie wypoczynku.

Jednocześnie przypominam, że wszyscy organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej są zobowiązani przedstawić kuratorowi oświaty właściwemu ze względu na lokalizację placówki lub w przypadku wyjazdów zagranicznych kuratorowi oświaty właściwemu ze względu na siedzibę lub miejsce zamieszkania organizatora dokumenty wskazane w Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 stycznia 1997 r. w sprawie warunków, jakie muszą spełniać organizatorzy wypoczynku dla dzieci i młodzieży szkolnej, a także zasad jego organizowania i nadzorowania (DZ. U. z 1997 r. nr 12, poz. 67).

Obowiązkiem organizatorów jest zapewnienie bezpiecznych warunków wypoczynku i właściwej opieki wychowawczej oraz okazywanie osobom zainteresowanym zaświadczenia o zgłoszeniu placówki wypoczynku w KO.

W czasie wakacji Warmińsko-Mazurskie Centrum Pomocy Dzieciom przeprowadzi na terenie naszego województwa akcję „Bezpieczne Wakacje 2008” objętą naszym patronatem. Jej celem jest:

- ograniczenie wypadków i kolizji na drogach i przejazdach kolejowych,
- ograniczenie kierujących pojazdami pod wpływem alkoholu i innych środków psychotropowych,
- propagowanie zasad udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej,
- ograniczenie wypadków podczas wypoczynku dzieci i dorosłych.

Życzę wszystkim aktywnych, ciekawych i bezpiecznych wakacji.

Zachodniopomorski Kurator Oświaty
Artur Gałęski

XIV SEJM
DZIECI I MŁODZIEŻY

1 czerwca 2008 roku 19 reprezentantów dzieci i młodzieży województwa zachodniopomorskiego, wyłonionych przez Wojewódzki Zespół Organizacyjny, uczestniczyło w XIV Sesji Sejmu Dzieci i Młodzieży. Młodych posłów duchowo wspierali, przysłuchując się ich obradom, dorośli parlamentarzyści naszego województwa, m.in.: senator Grażyna Anna Sztark, oraz posłowie: Magdalena Kochan, Marian Goliński, Sławomir Preiss, Zachodniopomorski Kurator Oświaty Artur Gałęski oraz członkowie Rady Dzieci i Młodzieży przy MEN z województwa zachodniopomorskiego – Mateusz Komorowski i Bartłomiej Lesiak.

Dziecięcy Parlament przyjął Uchwałę w sprawie uhonorowania działalności Ireny Sendlerowej i Referatu Dziecięcego Podziemnej Rady Pomocy Żydom *Żegota* w czasie II wojny światowej. Ponadto młodzi parlamentarzyści powołali Zespół Legislacyjny, którego zadaniem jest opracowanie projektów nowej ordynacji wyborczej oraz regulaminu młodzieżowego parlamentu. Do Zespołu Legislacyjnego powołano przedstawiciela naszego województwa Krzysztofa Pyzię, ucznia Zespołu Szkół im. H. Sienkiewicza w Kołobrzegu, przewodniczącą III Komisji Problemowej.

Młodzi posłowie wystosowali apel do społeczeństwa o dokonywanie wyboru posłów, którzy będą spełniać wysokie wymagania określone w dokumencie, oraz apel w sprawie edukacji.

Podstawę zdobycia mandatu posła na Sejm Dzieci i Młodzieży stanowi od lat praca pisemna na jeden z 3 zaproponowanych tematów. Spośród nadesłanych przez uczniów z naszego województwa 136 prac jury wybrało najciekawsze, o najwyższym poziomie merytorycznym i językowym.

Tematy i laureaci konkursu: Poseł w wybranym okresie historycznym i współcześnie

- Martyna Kokosińska, Gimnazjum nr 3 w Stargardzie Szczecińskim
- Adam Kaczyński, Gimnazjum nr 1 w Szczecinku
- Wiktor Pietrasz, Gimnazjum nr 1 w Sławnie
- Magdalena Kostecka, Gimnazjum nr 11 w Koszalinie

Kryteria, które powinien spełniać kandydat na posła

- Klaudia Podsiadło, Gimnazjum nr 11 w Koszalinie
- Anna Radzik, Gimnazjum Publiczne w Bobolicach
- Igor Owczarski, Gimnazjum w Grzmiącej
- Iga Stęplewska, Gimnazjum nr 6 w Koszalinie
- Jakub Szostakowski, IX Liceum Ogólnokształcące w Szczecinie
- Sebastian Płachecki, Gimnazjum nr 42 w Szczecinie
- Aleksandra Michalska, I LO w Szczecinku

Twoje wystąpienie poselskie w sprawie dla ciebie najważniejszej

- Aleksandra Jeż, Gimnazjum nr 3 w Kołobrzegu
- Jakub Jedenasty, Gimnazjum nr 3 w Kołobrzegu
- Urszula Cienkowska, Gimnazjum nr 11 w Koszalinie
- Maciej Nierzwicki, Gimnazjum nr 11 w Koszalinie
- Robert Wąsowski, Gimnazjum nr 11 w Koszalinie
- Dagmara Sidyk, Gimnazjum nr 3 w Stargardzie Szczecińskim
- Krzysztof Pyzia, Zespół Szkół w Kołobrzegu
- Maciej Słoma, I LO w Szczecinku
- Piotr Guzowski, I LO w Szczecinku

PAMIĘTAĆ SZCZECIN

Zakończyła się czwarta edycja konkursu „Pamiętać Szczecin”, w którym zadaniem uczniów było spisanie i opracowanie wspomnień o Szczecinie. Laureatami konkursu zostali:

- Jakub Markowski, uczeń Szkoły Podstawowej nr 53 w Szczecinie, autor pracy „Historia pewnej podkowy”
- Paulina Kozakiewicz i Magda Walczak, uczennice Gimnazjum Miejskiego nr 3 w Szczecinie, autorki wywiadu z Danutą Janiczak-Szykzanin „Starsza Pani z Wilna”
- Angelika Wójtowicz, uczennica Szkoły Podstawowej nr 64 w Szczecinie, autorka wywiadu z Janem Wójtowiczem „Wspomnienia o Solidarności”
- Angnieszka Miczkuła, uczennica Technikum Ogrodniczego w Szczecinie, autorka pracy „Ulica, przy której mieszkałam”

- Łukasz Majewski, uczeń II Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie, autor pracy „Szczeciński Elewator EWA”
- Neli Mikosza i Filip Hazubski, uczniowie Szkoły Podstawowej nr 64 w Szczecinie, autorzy wywiadu z Marią Towiańską-Michalską „Wywiad z Panią Marią”.

Specjalne gratulacje i podziękowania skierowano do nauczycieli, pod których merytoryczną opieką powstawały konkursowe prace. Są to: Jolanta Kaliszczuk, nauczycielka SP nr 53 w Szczecinie, Magdalena Banach, nauczycielka Gimnazjum Miejskiego nr 3 w Szczecinie, Władysława Gosk, nauczycielka Technikum Ogrodniczego w Szczecinie, Anna Suterska i Beata Niemaszyk, nauczycielki SP nr 64 w Szczecinie.

Inicjatorem i organizatorem konkursu „Pamiętać Szczecin” jest Portal Miłośników Dawnego Szczecina – Sedina.pl. Od lat honorowy patronat nad konkursem sprawuje Zachodniopomorski Kurator Oświaty.

opr. kpr, kz

mat uposażenia nauczycieli odbyła się 10 czerwca br. Strona rządowa jest zatem skłonna przedstawić wstępną propozycję, wynikającą z przeprowadzonych negocjacji.

Wynagrodzenie nauczyciela stażysty w 2009 roku miałyby wynieść 100% kwoty bazowej, nauczyciela kontraktowego 120%, mianowanego 145%, a dyplomowanego 180%. Niemniej jednak kwestia ewentualnego przyrostu kwoty bazowej pozostaje nadal wielką niewiadomą. Ustalono, że będzie to przedmiotem dalszych rozmów; stronie rządowej zależy bowiem na dialogu z nauczycielami, którego efektem ma być wypracowanie rozwiązań służących poprawie wynagrodzeń kadry oświatowej, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników młodych stażem.

OŚWIATOWA GOŚCINNOŚĆ

Na początku czerwca Iwan Szyła – uczeń szkoły średniej w Saligorsku na Białorusi – został relegowany ze szkoły z uwagi na przynależność do ogólno-

białoruskiej organizacji Młody Front. Przed ostatnią częścią egzaminu maturalnego rada pedagogiczna szkoły, w której uczył się abiturient, podjęła decyzję o niezwłocznym usunięciu go ze szkoły. Istnieją przesłanki, które pozwalają jednoznacznie stwierdzić, że orzeczenie owo zapadło pod wpływem działań ze strony białoruskich władz.

Usunięcie ucznia ze szkoły przed ostatnim egzaminem maturalnym jest wydarzeniem bezprecedensowym – twierdzi Minister Edukacji Katarzyna Hall. Dodaje, że zgodnie ze standardami demokratycznymi działania na rzecz upowszechniania kultury i języka własnego narodu nie mogą stanowić przeszkody w kontynuowaniu nauki. W związku z powyższym pani Minister oświadczyła: wszyscy uczniowie, którzy znajdują się w podobnej sytuacji, mogą kontynuować naukę w polskiej szkole średniej i uzyskać świadectwo dojrzałości w naszym kraju. Natomiast Iwana Szyłę zapraszam do Polski i ofiarowuję mu pomoc w zapewnieniu możliwości dalszej nauki.

opr. ag

KALENDARZ ROKU SZKOLNEGO 2008/2009

Rok szkolny 2008/2009 rozpocznie się w poniedziałek, 1 września. Na parę dni odpoczynku uczniom i nauczycielom przyjdzie trochę poczekać, gdyż sposobność do tego nadarzy się dopiero przy okazji Świąt Bożego Narodzenia i związanej z nimi przerwy zimowej, którą zaplanowano od 23 do 31 grudnia. Niebawem, po przerwie świątecznej, rozpoczną się ferie zimowe, które w naszym województwie potrwać od 19 stycznia do 1 lutego. Wiosenna przerwa świąteczna przypadnie na okres od 9 do 14 kwietnia. Ponadto dni wolne zaplanowano również na 10 listopada i 2 stycznia. Zakończenie zajęć dydaktycznych nastąpi 19 czerwca 2009 roku.

PODWYŻKI DLA NAUCZYCIELI

Na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej pojawiła się informacja precyzująca stanowisko MEN w kwestii podwyżek pensji nauczycieli. Ministerstwo oświadcza, że kolejna tura rozmów strony rządowej z ZNP na te-

pstro... pstrawo... pstrokatato...

lato...

Stanisław Młodożeniec

Unoszący się na wietrze zapach świeżo skoszonej trawy, odcisnięte na morskim piasku ślady bosych stóp, cisza przetykana co raz ptasim trelem, łagodny powiew wieczornej bryzy, przynoszący ukojenie po dniu pełnym wrażeń.

Oby niepowtarzalna letnia atmosfera towarzyszyła Państwu każdego dnia wakacji, będąc jednocześnie doskonałą inspiracją do pracy w nadchodzącym roku szkolnym 2008/2009.

Wszystkim Dyrektorom, Nauczycielom, Pracownikom instytucji oświatowych oraz Uczniom życzymy doskonałego wypoczynku sownicie okraszonego promieniami słońca, wielu miłych spotkań, licznych okazji do uśmiechu i mnóstwa niesamowitych chwil godnych wspomnienia.

dyrektor i pracownicy CDiDN

Fundusz dla przyrody

z Jackiem Chrzanowskim, prezesem Zarządu Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie rozmawia Katarzyna Krysztofiak

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki wodnej prowadzi wiele działań związanych z ochroną środowiska. Jakie są Pańskie plany w zakresie wspierania edukacji ekologicznej w naszym województwie?

Z całą pewnością oprócz przedsięwzięć związanych z inwestycjami proekologicznymi nadal będziemy wspierać edukację ekologiczną. W województwie mamy unikatową w skali kraju Zachodniopomorską Sieć Ośrodków Edukacji Ekologicznej i Przyrodniczej. Są to 24 ośrodki będące w gestii samorządów, parków narodowych i krajobrazowych oraz stowarzyszeń i fundacji. Wśród nich są takie, które prowadzą bardzo szeroką edukację ekologiczną dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, szkół ponadgimnazjalnych. Z całą pewnością będziemy chcieli w dalszym ciągu wspierać sieć w następnych latach.

Czy te ośrodki muszą się w jakiś specjalny sposób ubiegać o dofinansowanie, czy macie Państwo zagwarantowaną pulę środków na ten cel?

Na pewno będziemy chcieli zaplanować budżet na ten cel. Ośrodki aplikują o pomoc i oczywiście są to w przeważającej części dotacje celowe, ale również ponosimy część kosztów utrzymania tych ośrodków. Z całą pewnością nie są to pieniądze zmarnowane. Uważam, że w dziedzinie edukacji ekologicznej, szczególnie wśród młodzieży, jest jeszcze bardzo wiele do zrobienia. Gdyby taka edukacja była prowadzona wcześniej, nie mielibyśmy dzisiaj tylu problemów związanych z ekologią, z poszanowaniem przyrody.

Jakiej wielkości są to środki?

W roku 2007 ogólnie na dotacje przeznaczono kwotę 9,9 mln zł, w roku bieżącym zaplanowaliśmy dotacje na finansowanie działań z zakresu ochrony środowiska w wysokości 11 mln zł. Chciałbym zauważyć, że edukacja ekologiczna to nie tylko działalność samej sieci ośrodków. Odgrywają one ważną rolę, ale liczymy też na współpracę ze

szkołami, z Ligą Ochrony Przyrody; warte zauważenia są też wspaniałe inicjatywy realizowane przez wolontariuszy i organizacje non profit. Ich oferta to uzupełnienie szeregu imprez o charakterze ekologicznym. Fundusz nadal zamierza wspierać olimpiady i konkursy związane z szeroko pojętą ochroną środowiska. To wszystko jest bardzo istotne i tego typu przedsięwzięcia będą wspierane w następnych latach.

Fundusz prowadził też akcję, w ramach której dofinansowywane były zestawy dla szkół przeznaczone do badania zanieczyszczeń. Czy nadal szkoły mogą liczyć na tego typu pomoc?

Słyszałem o realizacji tego projektu. Jednak na razie nie umiem ocenić, na ile okazał się on przydatny dla szkół. Słyszałem pozytywne i negatywne opinie na ten temat. Nie chcę się na razie wypowiadać szczegółowo na ten temat.

Była także prowadzona akcja dofinansowania różnego rodzaju czasopism o tematyce ekologicznej. Czy ten projekt sprawdził się? Czy widzi Pan sensowność kontynuowania go, czy raczej nie ma takiej potrzeby?

Też trudno mi w tej chwili to ocenić. Przygotowujemy się właśnie do zmiany

formuły promocji funduszu i zmiany strategii finansowania tego typu periodyków. Wiem, że jest taki projekt, jednak na ile jest to wykorzystywane skutecznie, nie umiem powiedzieć. Mamy też promocję na szpaltach jednej ze szczecińskich gazet, która kosztuje nie mała, i zastanawiam się, czy tych pieniędzy nie można wykorzystać w inny sposób. Nie mam nic przeciwko publikacji tego typu tekstów, ale myślę, że ich treść powinna być inna, i że wpływ na nie powinien mieć Fundusz, jeśli je finansuje. To nie mogą być teksty amatorskie. Wątpliwą promocją są materiały, które nie są atrakcyjne dla czytelników.

Jeśli myśli Pan o nowej strategii promocji Funduszu, to jaki wpływ będzie ona miała na wspieranie edukacji ekologicznej?

Jeśli działania promocyjne nakierowane są na uczniów i pozwalają zdobyć im dodatkową wiedzę, jest to jak najbardziej pożądane i tego typu formy będziemy chcieli utrzymać.

Jesteśmy wspaniałym zielonym województwem. Jak zatem Zachodniopomorskie wypada na tle innych województw w działaniach wspierających edukację? Czy te wszystkie prowadzone działania wyróżniają nas jakoś na tle innych regionów?

Z całą pewnością plasujemy się w ścisłej czołówce, jeśli chodzi o liczbę działań i wartość wsparcia, jakiego udzielamy organizacjom w zakresie edukacji ekologicznej. Można byłoby się pokusić o wyliczenie poziomu wsparcia w przeliczeniu na jednego ucznia czy na miesz-

kańca województwa. Jednak nie o taki efekt nam chodzi; najważniejsza jest akceptacja wśród społeczeństwa działań proekologicznych i stosowanie ich na co dzień.

Jesteśmy świadomi unikatowych walorów przyrodniczych i krajobrazowych Zachodniopomorskiego. Ich promocja i wykorzystanie np. do celów edukacji i promocji oraz poszanowania przyrody pozwala spojrzeć optymistycznie w przyszłość. Jestem zdania, że środki wydatkowane w chwili obecnej pozwolą na to, że edukowane przy naszym wsparciu dzieci i młodzież za kilka lat przyczynią się do tego, że będziemy żyli w czystszej środowisku.

Z czego wynika ta nieumiejętność korzystania ze środowiska przyrodniczego? Dlaczego w Polsce mamy zamieciony plaże, biwakowiska?

Często słyszymy, że jest to kwestia mentalności, przyzwyczajęń. Osobiście uważam że wynika to z braku pozytywnych wzorców. Jestem pod wrażeniem krajów skandynawskich, np. Norwegii, gdzie nikogo nie trzeba uświadamiać, jak ważne jest dbanie o czystość i porządek. Wzorce zachowań przekazywane są już najmłodszym, co w późniejszym czasie przekłada się na dbałość o ochronę środowiska w ujęciu globalnym.

W Zachodniopomorskiem wiele gmin może się pochwalić znacznymi inwestycjami w dziedzinie gospodarki wodno-ściekowej; nie zawsze jednak znaczne środki, jakie poniesiono na inwestycje, przekładają się na poziom akceptacji społecznej. Pauperyzacja społeczeństwa spowodowała, że kiedy słyszy ono o konieczności dbania o środowisko naturalne i ponoszenia współodpowiedzialności za jego oczyszczanie, nie zawsze zgadza się z tym działaniem. Uświadomienie ludziom, że np. kontrolowane pozbywanie się nieczystości pociąga za sobą katastrofalne skutki, przyczyni się w perspektywie czasu do zwiększonej akceptacji działań z zakresie rozbudowy sieci wodno-kanalizacyjnej.

Jaka główna zasada będzie przyswiecać Panu jako nowemu prezesowi WFOŚiGW?

Zawsze głównym wyznacznikiem mojego działania było racjonalne wydawanie publicznych pieniędzy. Chcę zatem, aby Fundusz był przyjazny dla tych beneficjentów, których działalność doprowadza do realnych efektów ekologicznych. ■

10 PRZYKAZAŃ EKOLOGICZNYCH

sformułowanych na konferencji żydów i chrześcijan
w Halling Hoog w październiku 1982 roku

— 1 —

Jam jest, Pan Bóg twój, który stworzył niebo i ziemię.
Weź pod uwagę, że w tym stworzeniu jesteś moim partnerem.
Obchodź się więc troskliwie z powietrzem, wodą, ziemią
i zwierzętami, tak jakby byli to twoi bracia i siostry.

— 2 —

Weź pod uwagę, że dając ci życie, dałem ci także odpowiedzialność,
wolność i ograniczone rezerwy surowców Ziemi.

— 3 —

Nie okradaj przyszłości.
Sznuj swoje dzieci, dając im możliwość długiego życia.

— 4 —

Rozbudzaj w swoich dzieciach miłość do natury.

— 5 —

Rozważ, że ludzkość może wprowadzić używać technologii,
lecz raz zniszczonego życia nie może stworzyć na nowo.

— 6 —

Zatroszcz się o to, aby w twojej wsi, twoim mieście, twoim kraju
tworzyły się grupy, które będą się z zaangażowaniem starały o to,
aby zapobiec grożącym katastrofom.

— 7 —

Odsuń się od wszelkich broni, które powodują niedające się naprawić
zniszczenia w podstawowych uwarunkowaniach życia.

— 8 —

Ćwicz samodyscyplinę także przy małych decyzjach w swoim życiu.

— 9 —

Znajdź w twoim cotygodniowym dniu wypoczynku –
sabacie czy niedzieli – czas, aby żyć ze światem, a nie tylko go używać.

— 10 —

Pomyśl o tym: nie posiadasz Ziemi – jesteś tylko jej stróżem
(opiekunem).

Prowadzenie edukacji ekologicznej w szkole

Zdzisław Nowak, Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

Podstawową formą realizowania edukacji ekologicznej w szkole jest ekologiczna ścieżka edukacyjna, która zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej jest zestawem treści i umiejętności o istotnym znaczeniu wychowawczym. Ścieżka uzupełnia wiedzę przedmiotową w zakresie ochrony środowiska naturalnego i uczy odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze, w którym żyje dziecko. Niestety, w zreformowanym systemie edukacji ścieżki edukacyjne zostały przewidziane do realizacji dopiero na drugim etapie nauczania. A przecież w nauczaniu przedszkolnym i wczesnoszkolnym także istnieje potrzeba prowadzenia edukacji ekologicznej. Wynika to zarówno z Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej, jak i z podstaw programowych, gdzie np. dla przedszkola odnajdujemy zapisy:

- *zadaniem przedszkola jest (...) wykorzystywanie i tworzenie okazji do poznania rzeczywistości przyrodniczej poprzez obserwowanie, eksperymentowanie i odkrywanie;*
- *zadaniem przedszkola jest (...) kształtowanie nawyków higienicznych, zachowań prozdrowotnych oraz proekologicznych.*

Dla klas I–III szkoły podstawowej odnajdujemy następujące wytyczne:

Program edukacji na tym etapie powinien obejmować: (...)

- a) *poznanie przyrody w otoczeniu dziecka,*
- b) *obserwowanie zjawisk i procesów przyrodniczych,*
- c) *poznanie form ochrony środowiska przyrodniczego najbliższej okolicy.*

Jak w takim razie realizować edukację ekologiczną na tych etapach? Najlepiej opracować własny autorski program, bazując na dobrych ogólnopolskich przykładach, takich jak: praca Barbary Boguckiej „Edukacja ekologiczna w klasach I–III”, opracowanie zbiorowe Fundacji Eko-Oko „Edukacja w naturze. Szkoła i przedszkole jako lo-

kalny ośrodek zrównoważonego rozwoju” czy praca Małgorzaty Grodzińskiej-Jurczak, Katarzyny Nieszporek i Marty Tarabuły-Fiertak „Co warto przedszkolakom o środowisku naturalnym opowiedzieć”.

Można wykorzystać także materiały pomocnicze dla nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych np.: „Odkrywam mój świat”, materiały programów edukacyjnych „Ekozespoły”, „Czym skorupka za młodu nasiąknie...” oraz serię książeczek wydawnictwa Weda „Wyprawy z borsukiem”.

Prowadząc edukację ekologiczną z najmłodszymi, należy pamiętać, że powinna ona polegać na konkretnych działaniach w środowisku i dla środowiska. Małych dzieci nie należy straszyć zagrożeniami i zniszczeniem naturalnego środowiska, a raczej pokazywać im naturalne piękno natury, aby wywoływać postawy jej szanowania i ochrony, również poprzez codzienne zachowania i nawyki. Na tym etapie bardzo ważne jest też wykorzystywanie w edukacji ekologicznej artystycznej ekspresji dzieci w inscenizacjach, twórczości plastycznej i muzycznej.

Formy i metody prowadzenia edukacji ekologicznej w szkole i przedszkolu

Ważnymi formami prowadzenia edukacji ekologicznej w szkole i przedszkolu powinny być zajęcia pozalekcyjne i pozaszkolne, takie jak: laboratoria, warsztaty, zajęcia w terenie, wycieczki szkolne i zielone szkoły. Cenne jest także organizowanie różnego rodzaju akcji, imprez i konkursów, włączanie szkoły do ekologicznych i przyrodniczych programów edukacyjnych. Dzieci ze starszych klas mogą uczestniczyć w pracach kół: przyrodniczo-ekologicznego, krajoznawczo-turystycznego, Ligi Ochrony Przyrody, Stowarzyszenia Polskich Schronisk Młodzieżowych oraz zajęciach szkolnych drużyn harcerskich i różnego rodzaju

klubów (ekologicznych, przyrodniczych, promujących zdrowie).

Do podstawowych metod „uczenia się” ekologii należą metody badawcze (obserwacje i eksperymenty), dzięki którym uczniowie mogą się sami przekonać, jaki jest stan środowiska naturalnego ich okolicy. Docenić tu należy pojedyncze działania, jak i długoterminowe systematyczne obserwacje i eksperymenty. Dlatego namawiam dyrektorów szkół i innych placówek oświatowych do systematycznego wspierania potrzeb nauczycieli w tym zakresie. Badania uczniowskie wymagają co prawda sprzętu obserwacyjnego i pomiarowego, jest on jednak łatwo dostępny i wcale nie musi być bardzo drogi.

W prowadzeniu edukacji ekologicznej bardzo przydają się także różne techniki decyzyjne i twórczego rozwiązywania problemów, jak: burza mózgów, metaplan, drzewko decyzyjne, szkielet ryby, mapy mentalne, analiza przypadku czy poker kryterialny.

Bardzo cenna jest również metoda projektów, która szczególnie nadaje się do kreowania twórczych i aktywnych postaw wśród uczniów dzięki zezwoleniu im na samodzielne badanie procesów i zjawisk zachodzących w przyrodzie, a także wpływu człowieka na stan naturalnego środowiska. Metoda projektów zamiast książkowego uczenia się „o czymś” proponuje zdobywanie wiedzy i umiejętności poprzez, najlepiej wspólne, „robienie czegoś”. Bardzo skuteczne są też projekty badawcze, projekty działania lub akcje, projekty konstrukcyjno-wykonawcze oraz projekty, których badania przeplatają się z działaniami podejmowanymi w środowisku i wykonywaniem szeroko rozumianych wytworów.

Przykładami ciekawych tematów projektów edukacyjnych w dziedzinie edukacji ekologicznej mogą być:

- Tworzymy szkolną ostoję przyrody
- Jestem obserwatorem przyrody
- My też umiemy pomagać przyrodzie
- Moja Miejscowość to „Zielony Punkt”
- Wodni detektywi
- Dźwięki wokół nas
- Dobrze rady na odpady
- Energię oszczędzają bogaci – nam się też opląci.

Ze względu na wymóg publicznej prezentacji efektów pracy nad projektem uczniowie mogą prezentować zdo-

byłą wiedzę, swoje poglądy i postawy innym członkom społeczności lokalnej, co dla ochrony zasobów przyrody ma nieocenione znaczenie.

Środki dydaktyczne w edukacji ekologicznej

W edukacji ekologicznej nauczyciele i uczniowie mają do dyspozycji wiele środków dydaktycznych. Są to między innymi:

- podręczniki i zeszyty ćwiczeń, poradniki i leksykony, przewodniki i klucze do oznaczania oraz mapy i atlasy;
- gazety i czasopisma (warto tu szczególnie wymienić: *Aurę*, *Ekoświat*, *Eko i My*, *Przyrodę Polską* i *Ekopartnera*);
- filmy o tematyce przyrodniczej i ekologicznej, np. *Makrokosmos*, *Mikrokosmos*, *Genesis* czy seria filmów o polskich parkach narodowych;
- multimedia, np. *Elektroniczny Atlas Środowiska Polski*, *Bioróżnorodność Biologiczna w Polsce*, *Natura 2000 w Polsce*;
- pomoce naukowe i zestawy do badań środowiska (na przykład ok. 160 gimnazjów naszego województwa zostało wyposażonych w zestawy do badań wody i gleby);
- pakiety edukacyjne, takie jak: *Zielony Pakiet*, *Ptaki Drapieżne*, *Śmieci mniej – Ziemi lżej*, *Zagrożone gatunki zwierząt i roślin w Polsce*;
- strony internetowe o tematyce ekologicznej;
- publikacje i foldery ofertowe ośrodków edukacji przyrodniczej i ekologicznej;
- ścieżki dydaktyczne w terenie, muzea, wystawy przyrodnicze itp.

Korzystając w edukacji ekologicznej z zasobów Internetu, programów komputerowych i multimediów, należy pamiętać, że warunkiem efektywności takiego nauczania jest umiejętność sporządzania odpowiednich scenariuszy zajęć w oparciu o pracę z komputerem i dołączone instrukcje, zadania i karty pracy dla uczniów, gdyż samo przeglądanie Internetu i multimediów nie wywoła pożądanego efektu.

Ocenianie efektów edukacji ekologicznej w szkole

Ze względu na interdyscyplinarny charakter edukacji ekologicznej i konieczność ewaluacji osiągnięć uczniów – nie tylko w zakresie wiedzy i umiejętności, lecz także w zakresie proekolo-

gicznych zachowań, nawyków i postaw – ocenianie to musi być wielowymiarowe i obejmować proces (działania uczniów), a także samoocenę. Wśród wielu sposobów i narzędzi oceniania warto wyróżnić:

- testy i konkursy wiedzy o charakterze międzyprzedmiotowym,
  - karty obserwacji czynności i zachowań uczniów,
  - ankiety kierowane do uczniów i rodziców,
  - opinie podmiotów środowiska lokalnego,
  - analizy wytworów uczniów,
  - analizy dokumentacji przebiegu akcji i kampanii organizowanych w szkole,
  - samoocenę ucznia i ocenę koleżeńską.
- Największym jednak sukcesem nauczyciela będzie aktywna i samodzielna działalność uczniów w obszarze ochrony przyrody i preferowanie przez nich ekologicznego stylu życia.

Literatura pomocnicza

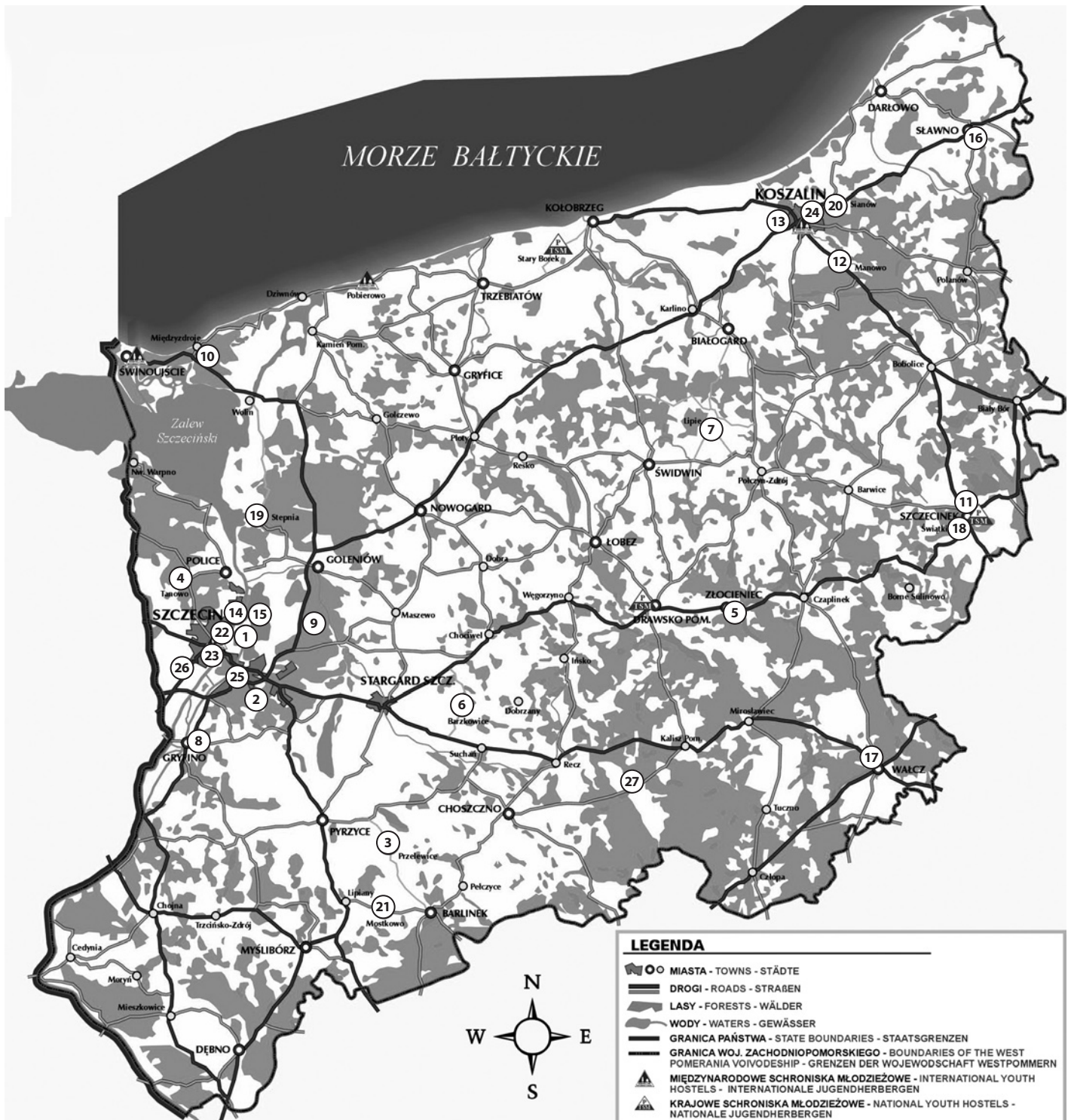
- M. Suchańska, *Ścieżki edukacyjne. Teoria i praktyka*, SFS, Kielce 2001
- T. Janicka-Panek, *Dokumentacja realizacji ścieżek edukacyjnych*, Fraszka Edukacyjna, Warszawa 2003
- M. Stawiński, *Dydaktyka biologii i ochrony środowiska*, PWN, Warszawa 2000
- D. Morsztyn, *Edukacja ekologiczna w szkole*, Zakład Usług Ekologicznych „Zielone Płuca Polski”, Suwałki 1995
- J.A. Kąkol, *Edukacja ekologiczna w szkole podstawowej*, WSiP, Warszawa 2002
- M. Chodór-Gwóźdź, *Szkolny program ekologiczny dla I i II etapu edukacji*, MAC Edukacja, Kielce 2001
- E. Gajuś, A. Wójcik, M. Grodzińska-Jurczak, *Człowiek a środowisko. Program edukacji ekologicznej w gimnazjum*, Zielone Brygady, Kraków 2005
- B. Bogucka, *Edukacja ekologiczna w klasach I-III*, Wydawnictwo Nauczycielskie, Jelenia Góra 2001
- Edukacja w naturze. Szkoła i przedszkole jako lokalny ośrodek rozwoju zrównoważonego*, Fundacja EKO-OKO, Warszawa 2000
- M. Grodzińska-Jurczak, *Co warto przedszkolakom o środowisku naturalnym opowiedzieć*, Zielone Brygady, Kraków 2005
- H. Gut, *Ścieżka ekologiczna dla klas 4-6*, Nowa Era, Warszawa 2000

- A. Kalinowska, J. Hindson, *Zieloną ścieżką. Edukacja ekologiczna dla klas 4-6 i 7-8 szkoły podstawowej*, WSiP, Warszawa 1996
- J. Angiel, *Zieloną ścieżką przez geografę. Edukacja ekologiczna w gimnazjum*, WSiP, Warszawa 2000
- Ekologik! Edukacja ekologiczna. Metody i przykłady*, PKE, Gdańsk 2001
- Scenariusze zajęć ekologicznych opracowane przez uczestników „Ekologik”*, Stowarzyszenie „Zielona Szkoła”, Łódź 2002
- H. Będkowska, *Jak zorganizować lekcję w lesie*, Centrum Edukacji Przyrodniczo-Leśnej, Rogów 2003
- J. Angiel, *Program GLOBE. Scenariusze zajęć lekcyjnych dla nauczycieli gimnazjum*, Centrum Informacji o Środowisku, Warszawa 2000
- Odkrywam mój Świat (Seria)*, KCEE NFOŚ, Warszawa 1994
- G. Łabno, *Ochrona środowiska i przyrody. Testy i gry dydaktyczne dla uczniów gimnazjum*, Wydawnictwo Edukacyjne, Kraków 2004
- H. Bryła, *Ekologia w pytaniach i odpowiedziach*, Tempus, Gdańsk 2006
- Zbiór zestawów pytań Olimpiady Wiedzy Ekologicznej, NFOŚiGW, Warszawa 2004
- A. Batorczak, *Internet w edukacji dla zrównoważonego rozwoju*, UCBS, Warszawa 2002
- M. Hafner, *Ochrona środowiska. Księga ekotestów do pracy w szkole i w domu*, PKE, Kraków 1993
- H. Będkowska, *Wycieczka do lasu. Poradnik dla nauczycieli, rodziców i opiekunów*, Multico, Warszawa 2005
- Z. Nitak, A. Szarzyńska, *Materiały programu „Ekozespoły”*, Fundacja GAP, Warszawa 2005
- Vademecum młodego ekologa*, BIS, Warszawa 2002
- H. Bryła, *Leksykon ekologii i ochrony środowiska*, Tempus, Gdańsk 2002
- D. Szaniawska, *Wybrane zagadnienia ochrony środowiska*, Politechnika Szczecińska, Szczecin 2001
- H. Pleijel, *Księga ekologii*, Bałtycki Sekretariat w Polsce, Gdańsk 1991
- A. Podgórski, E. Łuszczak, *Podręcznik młodego ekologa*, PGK, Koszalin 2001
- E. Juszcak, *Książka o wodzie*, PGK, Koszalin 2004
- P. Pieczyński (red.), *Ekorozwój i Agenda 21*, Collegium Balticum, Szczecin 2007

Zachodniopomorska Sieć Ośrodków Edukacji Ekologicznej i Przyrodniczej

①	STOWARZYSZENIE NA RZECZ WYBRZEŻA ul. Monte Cassino 30 (pok. 210), 70-466 Szczecin; tel./fax (0-91) 444-16-00; e-mail: mak50@op.pl, www.eucc.szcz.pl
②	PUNKT INFORMACJI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ GLINNA – NADLEŚNICTWO GRYFINO ul. 1 Maja 4, 74-100 Gryfino; tel./fax (0-91) 416-34-42; e-mail: lkmiecinska@szczecin.lasy.gov.pl, www.glinna.pl
③	OGRÓD DENDROLOGICZNY W PRZELEWICACH (CENTRUM BADAWCZO-WDROŻENIOWE) 74-210 Przelewice tel. (0-91) 564-30-80, fax (0-91) 579-00-88; e-mail: info@ogrodprzelewice.pl, msyczewska@ogrodprzelewice.pl, www.ogrodprzelewice.pl
④	OŚRODEK DYDAKTYCZNO-MUZEALNY „ŚWIDWIE” 72-004 Tanowo; tel./fax (0-91) 420-21-99, 0605625184; e-mail: misza@itn.pl, agrzana@e-ar.pl, www.swidwie.zpl.pl
⑤	OŚRODEK EDUKACJI EKOLOGICZNEJ POJEZIERZA DRAWSKIEGO I IŃSKIEGO ul. Dworcowa 13, 78-520 Złocieniec; tel./fax. (0-94) 36-73-544; e-mail: dipk@op.pl, www.zlocieniec.gawex.pl/dipk/
⑥	ZACHODNIOPOMORSKI OŚRODEK DORADZTWA ROLNICZEGO W BARZKOWICACH 73-134 Barzkowice; tel.(0-91) 561-37-00 do 02, fax (0-91) 561-37-91; e-mail: barzkowice@home.pl, www.zodr.pl
⑦	OŚRODEK EDUKACJI EKOLOGICZNEJ W LIPIU Lipie 16, 78-331 Rąbino; tel./fax (094) 364-38-07; e-mail: ekologia.lipie@neostrada.pl, www.parseta.org.pl
⑧	ZESPÓŁ PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH DOLINY DOLNEJ ODRY ul. Armii Krajowej 78, 74-100 Gryfino, biuro: 7.30–15.30 (od poniedziałku do piątku) tel./fax (0-91) 415-01-39; e-mail: parki.ddoic@pro.onet.pl, www.pkddo.hg.pl
⑨	OŚRODEK EDUKACJI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ PRZY NADLEŚNICTWIE KLINISKA Pucko 1, 72-123 Kliniska; tel. (0-91) 43-12-130, fax (0-91) 41-81-560; e-mail: edukacja@szczecin.lasy.gov.pl, www.edukacja.kliniska.pl
⑩	WOLIŃSKI PARK NARODOWY ul. Niepodległości 3A, 72-500 Międzyzdroje tel. (0-91) 32-80-727, 32-80-737, fax (0-91) 32-80-357; e-mail: sekretariat@wolinpn.pl, k.grzegorzczak@wolinpn.pl
⑪	DZIUPLA EKOLOGICZNA PRZY NADLEŚNICTWIE CZARNOBÓR ul. Czarnobór 1, 78-400 Szczecinek; tel. 06088316184; e-mail: czarnobor@szczecinek.lasy.gov.pl
⑫	OŚRODEK EDUKACJI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ PRZY NADLEŚNICTWIE MANOWO Manowo 54, 76-015 Manowo; tel. (0-94) 31-83-291, fax (0-94) 31-83-281; e-mail: manowo@szczecinek.lasy.gov.pl
⑬	CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNEJ PRZY PGK W KOSZALINIE ul. Komunalna 5, 75-724 Koszalin tel. (0-94) 34-844-25, fax (0-94) 34-844-34; e-mail: edukacja@pgk.koszalin.com.pl, www.pgk.koszalin.com.pl
⑭	„ZIELONA KLASA” – OŚRODEK EDUKACJI PRZYRODNICZEJ LIGI OCHRONY PRZYRODY W SZCZECINIE ul. Żubrów 1, 71-617 Szczecin; tel. (0-91) 422-46-91; e-mail: biuro@lop.szczecin.pl, www.lop.szczecin.pl
⑮	OŚRODEK EDUKACJI EKOLOGICZNEJ PRZY SZKOLE PODSTAWOWEJ NR 21 W SZCZECINIE ul. Jaworowa 41, 71-382 Szczecin; tel. (0-91) 452-60-92; e-mail: sp21szczecin@o2.pl, www.sp21.pl
⑯	OŚRODEK EDUKACJI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ „ZIELONA SZKOŁA POD BOCIANIM GNIAZDEM” NADLEŚNICTWA SŁAWNO ul. Mireckiego 15, 76-100 Sławno; tel. (0-59) 810-24-33, fax (0-59) 810-24-34; e-mail: zielonaszkola@szczecinek.lasy.gov.pl
⑰	OŚRODEK EDUKACJI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ I EKOLOGICZNEJ NADLEŚNICTWA WAŁCZ „MORZYCÓWKA” ul. Kołobrzeska 1, 78-600 Wałcz tel. (0-67) 250-08-94, 660448871, fax (0-67) 258-29-32; e-mail: walcz@pila.lasy.gov.pl; jeryznawalcz@interia.pl, www.pila.lasy.gov.pl/walcz
⑱	REGIONALNE CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNEJ PRZY ZESPOLE SZKÓŁ IM. ST. STASZICA W ŚWIĄTKACH 78-400 Szczecinek; tel./fax (0-94) 373-10-89; e-mail: swiatki@wp.pl, www.zsswiatki.pl
⑲	OŚRODEK EDUKACJI PRZYRODNICZO-LEŚNEJ I ŁOWIECKIEJ W STEPNICY ul. Leśna 1, 72-112 Stepnica; tel. (0-91) 484-44-94, 0605106227; e-mail: szarakszczecin@op.pl
⑳	20. REGIONALNY OŚRODEK EDUKACJI EKOLOGICZNEJ W SIANOWIE ul. Dworcowa 26a, 76-004 Sianów; tel. (0-94) 346-15-00, tel./fax (0-94) 318-52-18; e-mail: roee@sianow.pl, www.roee.republika.pl
㉑	SZKOŁA PODSTAWOWA W MOSTKOWIE OŚRODEK EDUKACJI EKOLOGICZNEJ DLA OBSZARÓW WIEJSKICH WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO 74-322 Mostkowo, tel. (0-95) 746-81-22; e-mail: mostkowo@interia.pl
㉒	PTSM – CENTRUM INFORMACJI TURYSTYKI DZIECI I MŁODZIEŻY W SZCZECINIE ul. Monte Cassino 19a, 70-467 Szczecin; tel./fax (0-91) 455-32-64; e-mail: biuro@ptsm.szczecin.pl

- (23) **CENTRUM DORADZTWA I DOSKONALENIA NAUCZYCIELI W SZCZECINIE**
al. Sowińskiego 68, 70-236 Szczecin; tel. (0-91) 422-52-21 do 24; e-mail: znowak@cdidn.edu.pl
- (24) **CENTRUM EDUKACJI EKOLOGICZNEJ – ZARZĄD MIEJSKICH WODOCIĄGÓW I KANALIZACJI W KOSZALINIE**
ul. Wojska Polskiego 14, 75-711 Koszalin; tel./fax (0-94) 342-29-38; e-mail: mnieckarz@op.pl
- (25) **FUNDACJA KULTURY I SPORTU „PRAWOBRZEŻE” – „BUKOWE”**
ul. Seledynowa 91a, 70-781 Szczecin
tel./fax (0-91) 463-17-44, tel. (0-91) 462-66-22; e-mail: biuro@prawobrzeze.org.pl, www.prawobrzeze.org.pl
- (26) **OŚRODEK SZKOLENIOWO–BADAWCZY W ZAKRESIE ENERGII ODNAWIALNEJ**
Ostoja 10, 72-005 Przeclaw; tel. (0-91) 483-54-50, tel./fax (0-91) 483-47-22; e-mail: patrycja.rogalska@ar.szczecin
- (27) **DRAWIEŃSKI PARK NARODOWY**
ul. Leśników 2, 73-220 Drawno; tel. (0-95) 768-20-51, fax (0-95) 768-25-10, Joanna Sanocka wew. 28

Jeziro Słoneczne – szkolna ostoja przyrody

Halina Szczepaniec, Gimnazjum nr 27 w Szczecinie

Najskuteczniej można uwrażliwić młodzież na problemy ochrony i zagrożeń środowiska przyrodniczego przez poznanie najbliższego otoczenia. Zajęcia w terenie są szczególnie cenne. Obiektem badawczym dla uczniów Gimnazjum nr 27 stało się pobliskie jezioro położone na skraju dzielnicy Gumieńce, tuż przy ulicy Derdowskiego. Co roku uczniowie mogą się włączyć w proponowane w ramach edukacji ekologicznej zajęcia.

Wielu gimnazjalistów w drodze do lub ze szkoły przechodzi koło Jeziora Słonecznego i zaledwie 5 minut spaceru potrzebują uczniowie, aby dojść nad nie ze szkoły.

Przez cały rok Jezioro Słoneczne cieszy oko przechodniów pięknymi widokami. Topole i wierzby rosnące przy jego brzegu pięknie odbijają się w lustrze wody. Nawet z okien autobusów jadących ulicą Derdowskiego dostrzec można pływające kaczki i łabędzie. Jednak nasz naturalny zachwyty znika w chwili, gdy staniemy tak blisko, że chce się zamoczyć w wodzie rękę. Przede wszystkim zaczyna przerażać nie-

przyjemny zapach unoszący się w powietrzu. Im bliżej jeziora, tym staje się intensywniejszy. Nasze oczarowanie znika zupełnie, kiedy dokładniej przyjrzymy się barwie wody. Wówczas zaczynamy się zastanawiać, czy jezioro nie jest ściekiem.

Pierwsze systematyczne działania gimnazjalistów dotyczą sprzątnięcia terenu przy jeziorze. Uczniowie poznają też rośliny znajdujące się w jego okolicy. Młodzież wykonuje zielniki. Uczniowie identyfikują także ptaki odwiedzające i zamieszkujące Jezioro Słoneczne. Dzięki materiałom dydaktycznym opracowanym przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków w Gdańsku możemy nie tylko uatrakcyjnić naukę o ptakach, ale mieć również pewność profesjonalnego przygotowania kart pracy.

OTOP chętnie współpracuje z nauczycielami. Także współpraca z miejscowym oddziałem LOP jest pomocna i niezbędna.

Pomimo zagrożeń dostrzeganych gołym okiem należy stwierdzić, że jezioro tryska życiem. Upodobały je sobie żaby, kaczki krzyżówki, łabędzie, łyski, szczury, a nawet ryby. Gimnazjaliści i mieszkańcy okolicznych dzielnic jednoznacznie stwierdzili, że należy koniecznie pomóc tej ostoje przyrody. Jako pierwsza wspomogła nasze działania Rada Osiedla Gumieńce. Dzięki poparciu członków Rady udało się sfinansować tablice informacyjne na temat Jeziora Słonecznego i zamieszkujących je ptaków. Projekt i ich treść opracowali gimnazjaliści. Celem ustawienia tablic jest popularyzacja wiedzy o jeziorze, a wśród bilbordów znajdujących się w pobliżu plansze gimnazjalistów stanowić będą również „ostoje wiedzy”.

Przykładowy rozkład zajęć proponowany uczniom

Tematyka działań	Formy realizacji
WRZESIEŃ 2008	
Akcja Sprzątanie Świata	Zajęcia w terenie – okolica Jeziora Słonecznego. Wykonanie zdjęć do książki „Ciekawej chemii”.
Założenie zeszytu, książki „Ciekawej chemii”	Prezentacja dotychczasowych książek prowadzonych przez uczniów.
Zapoznanie się z techniką laboratoryjną badania wód	Zajęcia w laboratorium chemicznym Akademii Rolniczej w Szczecinie.
Poznajemy historię Jeziora Słonecznego oraz dokumentację dotychczas prowadzonych prac uczniowskich	Zapoznanie się z treścią tablic informacyjnych znajdujących się przy jeziorze. Wyszukiwanie w Internecie wiadomości na temat Jeziora Słonecznego.
Zapoznanie mieszkańców okolic Jeziora Słonecznego z dotychczasowymi wynikami badań wód	Udział w Festynie Środowiskowym „Gumienieckie pożegnanie lata” zorganizowanym przez Radę Osiedla.
PAŹDZIERNIK 2008	
Topografia Jeziora Słonecznego	Wykonanie mapy konturowej jeziora. Wskazania źródła zasilania wód jeziora.
Pomiar wysokości drzew	Zajęcia w terenie – matematyka w praktyce.
Jak obserwować ptaki	Etyka obserwatora. Wyposażenie obserwatora: wybór lornetki, zgromadzenie niezbędnej literatury. Nawiązanie współpracy z Ogólnopolskim Towarzystwem Ochrony Ptaków. Rozpoznawanie i liczenie ptaków wodnych.
Klasy czystości wód w Polsce	Wyszukiwanie informacji w Internecie i dostępnej literaturze.
Badania chemiczne jakości wód	Oznaczenia zawartości tlenu, azotanów, fosforanów, twardości, odczynu pH. Ustalenie klasy czystości wód Jeziora Słonecznego. Zaproszenie dziennikarzy i pracownika Urzędu Miejskiego jako obserwatorów badań.
Rozpoznawanie gatunków ptaków – krukowate	Na podstawie fotografii uczniowie rozpoznają ptaki krukowate: wrony, gawrony, sroki, kawki, sójki.
Założenie strony internetowej	Przygotowanie projektu strony. Ustalenie ucznia odpowiedzialnego za redagowanie strony: www.pracownia-chemiczna-g27.webpark.pl
LISTOPAD 2008	
Ptaki wód	Podsumowanie dotychczasowych obserwacji ptaków wodnych zamieszkujących Jez. Słoneczne. Zaobserwowanie nieznanego gatunku kaczki. Przygotowanie dokumentacji fotograficznej
Dlaczego warto dbać o czystość jeziora	Dyskusja nad przyczynami zanieczyszczenia wód jeziora. Gdzie należy szukać pomocy by poprawić stan jakości wód jeziora?
Ptaki zamieszkujące okolice Jeziora Słonecznego	Zapoznanie z treścią tablicy informacyjnej o ptakach zamieszkujących Zastanowienie się nad propozycją ustawienia kolejnej tablicy informacyjnej. Ponowne liczenie ptaków.
GRUDZIEŃ 2008	
Czy dokarmiać ptaki	Na podstawie literatury ustalenie, że nie dokarmia się ptaków chlebem, a jedynie karmą bezsolną.
Łabędzie – zimowanie ptaków	Rozróżnianie łabędzia niemego, krzykliwego, czarnodzioba.
Podsumowanie działań na rzecz ratowania Jeziora Słonecznego	Przygotowanie sprawozdania z działań dla Urzędu Miejskiego i dla Rady Osiedla Gumieńce.
Eutrofizacja wód śródlądowych	Indywidualna praca z edukacyjnym programem komputerowym opracowanym przez Zakład Dydaktyki Chemii UAM.
STYCZEŃ 2009	
Czy istnieje życie pod zamarzniętym jeziorem	Badania w terenie. Pomiar temperatury lodu, wody pod taflą lodu. Poszukiwanie organizmów żywych pod lodem.
Tropy ptaków	Zajęcia w terenie. Wykonanie odlewów tropów ptasich – mieszkańców Jeziora Słonecznego. Przygotowanie wystawy odlewów tropów.
Encyklopedia ptaków.	Przygotowanie gazetki ściennej przedstawiającej ptaki zamieszkujące Jezioro Słoneczne
LUTY 2009	
Zapoznanie uczniów z nowym programem badania jakości wód	Przystąpienie do realizacji programu badania jakości wód organizowany przez LOP. Zapoznanie z nowymi instrukcjami badawczymi.
Tworzenie ekozespołów	Młodzież dobrowolnie wpisuje się na listy ekozespołów. Wybór przewodniczących ekozespołów. Każdy ekozespół ustala swój adres e-mail w celu szybkiego przepływu informacji nauczyciel – uczeń. Ustalenie planu badań.
MARZEC 2009	
Ptaki pól i łąk	Kuropatwa – rozpoznawanie, tropy, zagrożenia gatunku.
Pierwsze próby identyfikacji nieznannej kaczki	Nawiązanie współpracy z pracownikiem naukowym Akademii Rolniczej w Szczecinie – znawcą kaczek. Rozesłanie informacji o nowej kaczce do towarzystw ornitologicznych.
Obserwacja przylotów ptaków	Wypełnianie kart pracy.
KWIECIEŃ 2009	
Przygotowania do badań biologicznych i chemicznych	Zasady bezpiecznego obchodzenia się z odczynnikami chemicznymi. Przypomnienie podstawowych technik laboratoryjnych. Bezpieczeństwo podczas badań w terenie.
Głosy ptaków – kukułka	Nasłuchiwanie odgłosów ptaków. Rozpoznawanie głosu kukułki.
Badania jakości wód	Wykonanie analiz odczynnikami firmy: Merck i Phylwe.
MAJ 2009	
Badania jakości wód	Badania w terenie. Planowane badania w dwóch terminach do 15 maja i do 15 czerwca.
Opracowanie wyników badań wód	Przygotowanie informacji do prasy, Rady Osiedla Gumieńce.
Festyn środowiskowy dla mieszkańców Gumieniec	Zapoznanie mieszkańców z nowymi wynikami badań.
Zielnikowanie roślin	Rozpoznawanie gatunków roślin znajdujących się w okolicy jeziora. Praca z programem komputerowym służącym do rozpoznawania roślin. Przygotowanie wystawy zielników.
CZERWIEC 2009	
Poszukiwanie źródeł zanieczyszczeń wód Jeziora Słonecznego	Piesza wędrówka w górę rzeczki Bukowej i Wierzbaka. Dokonanie badań chemicznych i biologicznych.
Badanie jakości gleb	Pierwsze badanie gleb odczynnikami otrzymanymi od LOP.
Sprawozdanie z rocznej działalności	Przygotowanie dokumentacji fotograficznej oraz wyników badań dla Urzędu Miejskiego, dyrekcji szkoły i Rady Osiedla Gumieńce, LOP w Szczecinie i OTOP w Gdańsku.

Pamiętajmy o ogrodach, przecież stamtąd...

z prof. Marianem Ciaciurą, kierownikiem Katedry Taksonomii Roślin i Fitogeografii Uniwersytetu Szczecińskiego rozmawia Katarzyna Krysztofiak

Dzisiaj raczej wszyscy wiedzą, czym jest ekologia. To coś, co wiąże się ze środowiskiem, przyrodą. Czy zechciałby jednak Pan Profesor sprecyzować, czym właściwie jest ekologia i bardziej wąsko, czym jest, a czym powinna być edukacja ekologiczna?

Ekologia ma wiele definicji. Najprostsza z nich, z greckiego (oikos), to dom lub miejsce życia. Naukowa definicja brzmi: ekologia to nauka badająca związki między organizmami a środowiskiem, ich współzależność – albo – to nauka o strukturze i funkcjonowaniu przyrody.

W tej sytuacji człowiek jest zarządcą przyrody czy raczej elementem środowiska?

Człowiek zawsze był elementem przyrody. To dopiero na przełomie XX i XXI wieku technika tak się rozwinęła, że nastąpił rozdział między naukami humanistycznymi a technicznymi. Takie przekonanie powstało też w czasach komunizmu, kiedy hasła zmiany i kształtowania przyrody były elementem propagandy. Jest wiele dowodów, w Polsce i na świecie, że to zadufanie

człowieka doprowadziło do degradacji środowiska na skalę katastrof, na przykład do obniżenia wód Morza Aralskiego. Chcąc nawadniać pustynie i przekształcać je w uprawne pola bawełny, Rosjanie zmienili bieg rzek i zaburzyli źródła dostawy wody do Morza Aralskiego i Kaspijskiego. Na skutek tego powstała pustynia i wzrosło zasolenie wody. Ludzie musieli stamtąd emigrować, bo warunki życia stały się bardzo uciążliwe. Do dziś pozostało wiele opuszczonych, straszących obiektów z tamtej działalności człowieka.

Wobec środowiska należy wykazać pokorę. Jesteśmy jednym z elementów przyrody; ważnym elementem ze względu na to, że opanowaliśmy siły natury i możemy nimi dysponować. Jest wiele innych przykładów szkodliwej działalności człowieka: rozwój przemysłu spowodował wystąpienie kwaśnych deszczów, nadmierna emisja gazów szlachečných, dwutlenku węgla i innych spowodowała to, co w tej chwili jest najgroźniejsze dla cywilizacji – efekt cieplarniany. Oprócz tego człowiek doprowadził do wielu zmian krajobrazowych, ingerował w ważne ekosystemy i w rezultacie, przy braku etyki ekologicznej, doszło do zniknięcia całych cywilizacji; przykładem mogą być choćby Wyspy Wielkanocne. Nie przestrzegając etyki ekologicznej, człowiek sam sobie przygotowuje zagładę, o czym świadczy zmierzch olbrzymich potęg administracyjnych i państwowych.

Od czego należałoby zaczynać edukację ekologiczną w szkołach i na co należy na początku zwrócić uwagę?

Powinniśmy przede wszystkim uczyć przyrody, czyli wprowadzić edukację przyrodniczą już na poziomie domu rodzinnego, a później na niej bazować w edukacji ekologicznej. Nie powinno się oddzielać edukacji przyrodniczej

od ekologicznej i wychowania. Właściwie cały proces tej edukacji powinien się zacząć w domu. W nim dziecko zdobywa podstawowe wiadomości o przyrodzie. Zaczyna się to od pielęgnacji kwiatów, hodowli kotka, pieska, ptaszków. Wyniesiona z domu wiedza procentuje. W zasadzie przez całe życie człowiek powinien zdobywać wiedzę o elementach przyrody, zdawać sobie sprawę z ich powiązań, uzależnień.

Działalność człowieka nieznaną praw przyrody powoduje wielkie szkody, chociażby przez zawlekanie, sprowadzanie różnych grup zwierząt czy roślin, które okazują się na nowych terenach bardzo agresywne, szkodzące miejscowej florze i faunie. Wielkie odkrycia geograficzne, wędrówki ludów, wojny przyczyniły się do zawleczenia gatunków, które powodują wielkie szkody. Po odkryciu Ameryki wiele gatunków zostało zawleczonych, albo celowo wywiezionych, na nowy kontynent. Dużo także zostało przywiezionych do Europy, o czym świadczą choćby nazwy gatunkowe (np. nawłoc kanadyjska). Jest także sporo przykładów zawleczenia przedstawicieli fauny, stających się w nowych warunkach groźnymi szkodnikami lub nosicielami chorób. Eksperymenty na pszczołach doprowadziły na przykład do rozwleczenia warozy, jednego z groźniejszych pasożytów pszczoł. Innym przykładem jest znany wszystkim przypadek stonki ziemniaczanej. Oczywiście w czasie PRL-u mówiono, że Amerykanie zrzucili ją z balonów na kraje Europy Wschodniej. Prawda jest inna: już w 1920 roku stonka została zawleczona do Hiszpanii, Portugalii i Francji, a do 1965 roku dokonała inwazji na terenie Europy Wschodniej i rozprzestrzeniła się aż do granic dawnego ZSRR. Kto dziś też zdaje sobie sprawę, że nasza akacja, czyli grochodrzew, została kiedyś przywieziona z Ameryki Północnej do jednego z ogrodów botanicznych i ze względu na walory estetyczne i wysoką miododajność oraz doskonałe współżycie z bakteriami korzeniowymi pozwalające na rozwój nawet na piaszczystych terenach zdomowała się niemal w każdym zagajniku, lesie, przy drogach. Są więc pozytywne i negatywne strony zawlekania.

Wydaje się więc, że konieczne są kontrole oparte o głęboką wiedzę, aby unikać bezkrytycznego, bezmyślnego

zawlekania odmian. Obecnie zniesienie granic administracyjnych i tworzenie się dużych związków państw może stwarzać warunki przypadkowego zawlekania. Choć dzisiaj w niektórych krajach istnieją zakazy wwożenia i wywożenia roślin czy zwierząt, lecz u ich podstaw leży raczej ochrona gatunków endemicznych lub zagrożonych wyginięciem.

Pytała pani, od czego zacząć edukację ekologiczną. Uczestnicy Szczytu Ziemi w Rio de Janeiro w 1992 roku doszli do wniosku, że mało skuteczna jest ochrona administracyjna i techniczna. Gwarancją ochrony środowiska naturalnego może być jedynie rozszerzenie kręgu obrońców Ziemi przez edukację. Edukacja ekologiczna to nauka kształtująca świadomość i sumienie ekologiczne oparte na rzetelnej wiedzy przyrodniczej, ścisłych związkach między człowiekiem a środowiskiem, o jego strukturę i prawa odpowiedzialne za całą biosferę. Należy mieć świadomość, że edukacja jest elementem całego procesu edukacyjnego, polityki informacyjnej, strategii gospodarczej i ochrony zdrowia ludności, jak zostało to zawarte w Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej w 1996 r.

Co dzieje się w tym zakresie w Szczecinie i w województwie, a co jeszcze powinniśmy zrobić?

Problemy są wszędzie: i w krajach wysoko uprzemysłowionych i w krajach o małym dochodzie narodowym. Wielokrotnie podnoszono, że województwo zachodniopomorskie będzie województwem ekologicznym, ale wydaje mi się, że wciąż jest mało kadry specjalistycznej. Przyszedł czas, aby jednak przeformować albo zrewidować programy nauczania przyrody czy biologii w szkole. Tu nie może być liberalizacji. Oczywiście nie należy krępować inicjatywy autorskich programów czy podręczników, jednak trzeba dbać o to, by nie zawierały błędów.

W wyniku różnych przekształceń zginęły w tych programach pewne działy biologii. Jest w nich mało treści na temat roślin. Absolwenci liceów, którzy przychodzą na studia, bardzo słabo znają świat roślin i zwierząt. Na uczelniach wyższych też ograniczono liczbę wykładów i ćwiczeń. W rezultacie studenci nie mają się kiedy i gdzie nauczyć elementów przyrody. Nie dotyczy to tylko botaniki; podobnie jest z zoologią.

W Szczecinie i w województwie powstało sporo centrów edukacyjnych (np. w Kliniskach, Przelewicach, Małkocinie), wiele ścieżek, opracowań. Edukację prowadzi się w parkach narodowych, ale nasze miasto, pomimo wieloletnich starań, nie zbudowało ogrodu botanicznego – placówki uniwersalnej do wielopoziomowej edukacji przyrodniczej i środowiskowej.

Potwierdza Pan tym stwierdzeniem pewną prawidłowość w nauczaniu biologii: są uczniowie, którzy potrafią przeprowadzić bardzo skomplikowane eksperymenty, a nie umieją rozpoznać gatunków pospolitych roślin czy zwierząt.

To są konsekwencje kształcenia początkowego i uszczuplonych godzin nauczania przyrody w szkołach. Należy wrócić do systemu rzetelnego kształcenia przyrodniczego, by poznać elementy przyrody, na których prowadzi się skomplikowane eksperymenty. Chociaż teraz robi się w szkołach wiele w zakresie edukacji przyrodniczej, wciąż jest jeszcze miejsce dla rozmaitych instytucji, które promują ekologię i poznawanie roślin i zwierząt, by umieć je rozróżniać. W kierowanej przeze mnie katedrze powstaje bibliografia ścieżek przyrodniczych. Z kolei w ramach funkcjonującego kilka lat temu centrum ekologiczno-rekolekcyjnego w Wisłęce kładliśmy nacisk na stronę moralną obcowania z przyrodą, na grzech ekologiczny, dekalog. Nie wszyscy wiedzą, że mamy nie tylko dekalog ekologiczny świętego Franciszka, ale jest też uchwalony 1982 roku w USA dekalog chrześcijan i żydów.

Czy w Szczecinie jest wystarczająco dużo miejsc, gdzie można prowadzić edukację ekologiczną?

Nie wyczerpano, niestety, wszystkich możliwości. Kiedyś była popularna idea tworzenia ogródków przyszkolnych. Jest to doskonała i niezbyt kosztowna forma edukacji przyrodniczej w szerokim zakresie. Od dawna też ważnym miejscem takiej edukacji są ogrody botaniczne. Już pierwszy ogród botaniczny Arystotelesa, nazwany gimnazjonem, prowadził edukację i badania naukowe, gromadził bogate kolekcje roślin. Sam Arystoteles hodował rozmaite rośliny w ogrodzie, do którego okazy przysyłał mu ze swoich podbojów Aleksander Macedoński. Tak powstały podwaliny botaniki, a także fitogeografii i eko-

logii. Później szesnasto-, siedemnastowieczne ogrody przechodziły różne koleje, ale miały też za zadanie edukację. Przy tak dużym tempie degradacji środowiska, niszczenia i ekonomicznego, brutalnego korzystania z przyrody ogrody botaniczne i zoologiczne nabrały nowego znaczenia i nowego wymiaru.

W Szczecinie ogród botaniczny istniał od XVII wieku. Był też szkolny ogród botaniczny z 1926 roku. Próbował go rewitalizować profesor Kownas, kiedy tworzone Akademię Rolniczą. Z kolei, od kiedy powstał Uniwersytet Szczeciński, próbuję odbudować ogród botaniczny, który służyłby całemu środowisku – wszystkim szkołom bez względu na poziom. Byłoby to miejsce szerokiej edukacji społecznej, ale także rozrywki. Niestety, ta idea przebiega się z trudnościami, a przecież kolekcje, które zostałyby zgromadzone, dawałyby olbrzymi potencjał edukacyjny i naukowy.

Dlaczego są tak duże problemy z powołaniem tego ogrodu? Od lat się o tym mówi i pisze, a jednak ogrodu wciąż nie ma.

Istnieją przede wszystkim rozbieżności dotyczące lokalizacji. Aby była to placówka nowoczesna, z rozszerzonymi zadaniami, chroniąca różnorodność biologiczną, spełniająca rolę placówki edukacyjnej, kulturalnej oraz naukowej, ogród botaniczny wymaga szczególnych warunków. Władze miasta nie godzą się na teren od 100 do 120 ha, a przecież ogród nie może funkcjonować bez zaplecza i na obszarze rozdzielonym na 4 kawalki. Musi on stanowić całość: składać się z kolekcji roślin, zaplecza administracyjno-gospodarczego, jak sale wykładowe, laboratoria, zielnik, muzeum itp. Obecność ogrodu botanicznego nobilituje miasto i generuje także zyski. Ogród stanowi atrakcję turystyczną, centrum naukowe, centrum edukacyjne. Wszystkie ogrody botaniczne począwszy od IV w. p.n.e. do współczesności służą społeczeństwu: prowadzone są w nich badania naukowe, ale równocześnie jest to miejsce zabaw i wypoczynku.

Stworzyłem Stowarzyszenie Szczeciński Ogród Botaniczny z nadzieją, że będzie płaszczyzną wspólnego działania całego społeczeństwa na rzecz powołania ogrodu botanicznego w Szczecinie. ■

Zadbajmy o naturę

Zbigniew Jakobsche

Szkolne Schronisko Młodzieżowe CUMA

...najważniejszą rolą ekologii jest rozumienie konsekwencji.

Frank Herbert

Na konferencji w Berlinie w 2004 roku sir Dawid King, brytyjski doradca do spraw nauki, powiedział: *Niedługo staniemy przed koniecznością ponownego sporządzenia map świata.* Tempo zmian zachodzących w przyrodzie (globalne ocieplenie: topniejące masy lodu, fale upałów i susz, huragany; częstotliwość tsunami i trzęsień ziemi) dostarcza coraz więcej dowodów na kryzys klimatyczny zagrażający istnieniu życia na Ziemi. Związek naszej cywilizacji z planetą, na której przyszło nam żyć, ulega całkowitej transformacji, na którą niewątpliwie wpływają: eksplozja demograficzna, rewolucja technologiczna i lekceważący stosunek do przyszłych skutków naszych obecnych działań. Tkwimy w konflikcie z ekosystemem, na skutek czego jego najcenniejsze składniki rozpadają się w drobny pył. Stajemy więc wobec nagłej potrzeby działania. Historia uczy, że czasem bywa za późno. Życie często toczy się w taki sposób, że zanim się spostrzeżemy, stoimy bezradni, dopiero wtedy zdając sobie sprawę z tego, że przegapiliśmy jakąś ważną sprawę. Omar Khayyam miał rację, mówiąc, że od naszych czynów nie ma już odwrotu – bierzemy za nie całkowitą odpowiedzialność. Czy zatem współczesny człowiek nie powinien jak najszybciej przeciwdziałać niekorzystnym procesom grożącym zgubnymi konsekwencjami?

Rozwój życia na naszej planecie zależy przecież od każdego przeciętnego mieszkańca globu. W tym aspekcie ważną rolę ma do odegrania szeroko rozumiana edukacja, a szczególnie edukacja ekologiczna, która istotnie wpływa na sposób kształtowania naszych zachowań. Permanentna edukacja ekologiczna społeczeństwa winna się zacząć od najmłodszych lat i trwać do końca życia. Zdobyta w ten sposób wiedza ekologiczna pozwoli niejednokrotnie przewidzieć

konsekwencje niewłaściwych działań i zapobiec ich negatywnym skutkom. Koniecznością staje się podnoszenie świadomości ekologicznej, szczególnie w edukacji młodego pokolenia. Jak mówi B. Orłowska: *Szerzenie wiedzy ekologicznej wśród młodzieży wpływa na podniesienie jej świadomości ekologicznej, czyli wpływa m.in. na stopień zainteresowania sprawami środowiska, ocenę stanu poszczególnych elementów przyrody i stopnia ich zagrożenia, znajomość prawa ochrony środowiska i stosunek do znanych jego przepisów, znajomość form i metod działań ochronnych, źródło informacji o środowisku, z których korzysta zainteresowany, warunki życia badanych, stosunek do przeszłości i przyszłości.*

Edukacja ekologiczna winna być popularyzowana w miejscach do tego przygotowanych, którymi są placówki oświatowo-wychowawcze i ośrodki edukacji ekologicznej.

Według B. Orłowskiej edukacja ekologiczna powinna: *dotyczyć każdego zakresu i wszystkich poziomów oświaty formalnej i nieformalnej, mieć charakter całościowy i rozciągać się na całe życie człowieka i odzwierciedlać zmiany zachodzące w świecie, mieć charakter interdyscyplinarny oraz przyczyniać się do ukształtowania poczucia ciągłości, która wiąże dzisiejsze działania z konsekwencjami dla następnych pokoleń.*

Połączenie wiedzy, myślenia, świadomości i działania ekologicznego może dać pożądane dla naszej przyszłości efekty, doprowadzić do życia w harmonii ze środowiskiem naturalnym i wzajemnym poszanowaniu. Człowiek od początku swego istnienia na Ziemi obserwował przyrodę, dostrzegał więzi i zależności zachodzące pomiędzy organizmami. Wiedza ta była niezbędną nie tylko do tego, aby przetrwać, ale również, aby współistnieć z naturą. W wielkiej księdze „Drogi i Cnoty” Lao-Tsy opisał stosunek człowieka do natury i cechy „człowieka ekologicznego”. Jest to najstarsze znane dzieło, które postawę ekologiczną opisuje jako równowagę pomiędzy in i jang. Zatem „człowiek ekologiczny” żyje zgodnie z prawami natury.

Edukacja ekologiczna nie jest nową ideą w historii pedagogiki. Wielcy pedagodzy, od Arystotelesa do J.J. Rousseau, zgodnie twierdzili, że należy przyzwyczajać uczniów do obserwacji przyrody i przeprowadzania eksperymentów w samej naturze oraz rozbudzać w ucz-

Podczas warsztatów przyrodniczych ...

niu ciekawość otaczającego go świata. Winna być nie tylko przekaznikiem „suchych” informacji na temat funkcjonowania świata przyrody, ale powinna pomóc w harmonijnym ułożeniu życia człowieka z przyrodą, wykształcić aktywność i odpowiedzialność za losy wszystkich, nauczyć podejmowania działań i akcji proekologicznych, wykształcić odpowiednią hierarchię wartości („wolę być” nad „wolę mieć”).

województwa zachodniopomorskiego oraz uczy ochrony środowiska poprzez racjonalną gospodarkę odpadami. Grupa poznaje gatunki chronione występujące na Pomorzu Zachodnim, uzyskuje informacje o sieci ośrodków edukacji ekologicznej na terenie województwa, zaś z tablic opisujących różnorodność atrakcji naszego województwa uzyskuje wiedzę na temat najważniejszych atrakcji przyrodniczych województwa za-

bazy noclegowej. Wpływie to niewątpliwie na podniesienie poziomu świadomości ekologicznej młodych ludzi i ich kondycji psychofizycznej.

Jak mówi J. Plenković: *Ekologia narodziła się w momencie, gdy człowiek przeraził się własną mocą. Pierwszym etapem jej rozwoju było limitowanie ludzkiej działalności. Gdy od zakazów przeszła do propagowania wiedzy, że świat jest jednością, a życie na ziemi stanowi megaproces, którego nie da się rozdzielić, i cokolwiek człowiek uczyni przeciw naturze, ugodzi to w niego. Jeśli zaś świat jest jednością i jednością jest życie przejawiające się w nieskończonej ilości form, to ze stosunków między przyrodą a człowiekiem oraz z relacji społecznych wyeliminować należy walkę, konkurencję i rywalizację, zastępując je współdziałaniem. Ludzie bowiem i pozostałe gatunki przyrody są jak żeglarze przemierzający zieloną łodzią błękitny bezkres wszechświata; zginą, jeśli wzajemną pomoc zastąpią atawistycznym instynktem nienawiści. Ludzkość zobowiązana jest do ochrony zasobów natury i zachowania równowagi ekologicznej całego systemu. Człowiek jako istota rozumna podlega w ciągu swego życia różnorodnym wpływom i procesom. Otaczającego go rzeczywistość stawia przed nim wiele wyzwań, częstokroć musi on sprostać bardzo złożonym zadaniom, wykazać się dużym zasobem wiedzy, jak i różnorodnymi formami aktywności i umiejętności. Konstrukttywne rozwiązywanie problemów ekologicznych, przed którymi staje, zależy w znacznym stopniu od przyjętej przez niego postawy wobec natury i stanu jego świadomości. Chodzi bowiem o to, by tereny zielone, czysta woda, parki i lasy, będące źródłem kontaktów człowieka z naturą, były nie tylko miłym wspomnieniem.*

... uczniowie prezentują swoje prace

Nasza świadomość ekologiczna winna się wyrażać w szacunku do przyrody, unikaniu działań stwarzających zagrożenie dla środowiska, podejmowaniu inicjatyw na rzecz zachowania równowagi między elementami środowiska a gospodarczą działalnością człowieka zaspokajającą jego potrzeby oraz przestrzeganiu zasad ochrony środowiska. Wymuszać też powinna ograniczenia w nieumiarkowanym korzystaniu z dóbr przyrody, wymagać myślenia o przyszłych pokoleniach i zmuszać do przewidywania skutków naszego działania w środowisku.

Edukacja ekologiczna stawia sobie za cel odpowiednie kształtowanie postaw człowieka wobec środowiska naturalnego. Praktycznym przykładem jej aktywnej formy jest powstanie na terenie Szkolnego Schroniska Młodzieżowego CUMA ścieżki edukacyjnej „Pod Magnoliami”. Stwarza ona możliwość zapoznania dzieci i młodzieży, jak również innych osób odwiedzających Szczecin, z różnymi siedliskami roślinnymi

chodniopomorskiego (tablica I), puszczy szczecińskich (tablica II), zachodniopomorskiej sieci ośrodków edukacji ekologicznej i przyrodniczej (tablica III), szczecińskich lasów miejskich (tablice IV, V). Realizacja powyższego projektu nie byłaby możliwa bez wsparcia instytucji propagujących szeroko rozumianą ekologię i ochronę środowiska (Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie oraz Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska Urzędu Miasta Szczecin).

Ścieżka edukacyjna „Pod Magnoliami” stanowi również ofertę turystyczną zachęcającą potencjalnych gości do poznawania atrakcji naszego regionu. Tak realizowana edukacja ekologiczno-turystyczna ma w sposób dynamiczny – grupowy lub indywidualny – spełniać ważną rolę wychowawczą i kulturotwórczą. Jej rozwój winien prowadzić do rozszerzania sieci obszarów chronionych, pieszych i rowerowych tras turystycznych, modernizacji i rozbudowy

Bibliografia

- Frątczak J., *Świadomość ekologiczna dzieci, młodzieży i dorosłych w aspekcie edukacji szkolnej i nieszkolnej*, Bydgoszcz 1995
- Gore A., *Niewygodna prawda*, Katowice 2007
- Orłowska B.A., *Świadomość ekologiczna jako problem edukacji szkolnej*, Zielona Góra 2001
- Plenković J., *Ekologia humanistyczna wobec globalizacji*, Rzeszów 2004
- Pyłka-Gutowska E., *Ekologia z ochroną środowiska*, Warszawa 2004

Wychowywani w poszanowaniu natury

Iwona Górska, Szkoła Podstawowa nr 48

Edukacja przyrodniczo-ekologiczna ma w „48” długą tradycję. Przez wiele lat szkoła wypracowała pewien model kształcenia ekologicznego, według którego kolejne pokolenia uczniów wychowywane są w poszanowaniu natury. Założeniem tego modelu jest mnogość form i metod pracy, sprawiająca, że treści przyrodniczo-ekologiczne stają się bardzo atrakcyjne dla uczniów. Główne działania mają na celu eksponowanie walorów przyrodniczych i rekreacyjnych najbliższej okolicy – osiedli, parków i kompleksów leśnych Szczecina.

Podstawową metodą pracy wykorzystywaną w kształceniu ekologicznym w naszej szkole jest projekt edukacyjny obejmujący wszystkie etapy edukacyjne. Co roku zespół nauczycieli tworzy nowy, który jest realizowany przez wszystkich uczniów lub poszczególne klasy. W realizacji projektów ekologicznych preferowana jest metoda działań praktycznych – uczniowie tak często, jak jest to możliwe, wychodzą poza mury szkoły. Uzupełnieniem jest działalność szkolnego koła Ligi Ochrony Przyrody.

Najwyżej cenionymi i pożądanymi są praktyczne działania uczniów przynoszące konkretne efekty, na przykład stworzenie ścieżki dydaktycznej „Jaśminowy Staw”. Dzięki zaangażowaniu uczniów przy realizacji tego przedsięwzięcia osiedlowy zanieczyszczony staw stał się ozą przyrody i miejscem wypoczynku okolicznych mieszkańców.

Zadaniem angażującym duży zespół uczniów i nauczycieli jest od kilku lat organizowany w SP 48 międzyszkolny konkurs „Walory przyrodnicze i krajoznawcze Puszczy Wkrzańskiej”. Corocznie w konkursie bierze udział kilkadziesiąt szkół ze Szczecina i okolicznych gmin. Podczas imprezy prezentowane są przedstawienia o treściach ekologicznych, przygotowywane przez członków Koła Przyjaciół Teatru, odbywają się wystawy prac plastycznych będące

efektem konkursów organizowanych dla klas I–III, np. na torbę ekologiczną czy pomysł na powtórne wykorzystanie śmieci w sztuce użytkowej.

W I semestrze roku szkolnego 2007/2008 edukacja ekologiczna była realizowana w dwóch obszarach.

1. Obserwacja najbliższej okolicy

Uczniowie na każdym poziomie edukacyjnym realizowali zadania oscylujące wokół zagadnień: „Pory roku – zmiany zachodzące w przyrodzie”, „Jesień to piękno barw pejzażu, darów jesiennych, grzybobrania”. W nauczaniu zintegrowanym zarówno pory roku, jak i tematyka jesienna przewijały się w edukacji polonistyczno-przyrodniczej, plastycznej (malarstwie, muzyce) oraz w zadaniach matematycznych. Uczniowie poznawali cechy krajobrazu najbliższej okolicy podczas wycieczek i spacerów – byli nad Jaśminowym Stawem, w parku Kasprowicza i na skwerach Pogodna. Obserwowali zmiany zachodzące w przyrodzie i zakładali kalendarze obserwacji. Przygotowali wspólną wystawę darów jesieni, wykonali prace plastyczne zainspirowane tą porą roku. Uczniowie klas trzecich poszerzyli wiedzę o lesie, żyjących tam zwierzętach i roślinach. Poznali grzyby oraz dowiedzieli się, jak należy gospodarować zasobami leśnymi. Poznali także stany skupienia wody i zasady jej

Zadania	Formy i metody realizacji
Rozpoznawanie nawyków żywieniowych dzieci i młodzieży	• Przeprowadzenie ankiety i analiza wyników
Zapoznanie ze znakami informacyjnymi na towarach, które kupujemy	• Prace plastyczne – piktogramy, plakaty • Przedstawienie „Ekologiczne zakupy”
Opracowanie zdrowego kolorowego jadłospisu	• Zabawa integracyjna – kolory, prezentacje sal • Propozycja zdrowych posiłków i ich prezentacje
Przygotowanie i prezentacja zdrowych posiłków	• Dzień Zdrowej Żywności • Przygotowanie i degustacja potraw
Zioła naszych łąk w kuchni, medycynie i przemyśle farmaceutycznym	• Zioła naszych łąk – wykonanie albumów; zioła chronione • Prelekcja zielarza, aptekarza; wystawa
Wyjazd i zwiedzanie gospodarstwa ekologicznego; Konkurs „Zdrowo się odżywiam”	• Wycieczka do Barzkowic
Poznajemy kompleksy przyrodnicze najbliższej okolicy	• VIII edycja międzyszkolnego konkursu „Walory przyrodnicze i krajoznawcze Puszczy Wkrzańskiej”
Właściwie korzystamy z zasobów przyrody oraz chronimy przyrodę	• V edycja międzyszkolnego konkursu „Jestem przyjacielem Ziemi” – konkurs tematyczny – przedstawienie przyrodniczo-ekologiczne • Rajd „Z miasta do Puszczy” • Akcja selektywnej zbiórki makulatury oraz puszek aluminiowych • VI edycja szkolnego konkursu ekologicznego

oszczędzania oraz warunki życia zwierząt i roślin wodnych. Uczniowie klas IV–VI zadaną tematykę realizowali m. in. na lekcjach języka polskiego, opisując np. piękno jesiennego krajobrazu. Na zajęciach z plastyki odwzorowywali piękno jesiennych barw w parku, ogrodzie. Na muzyce, przy akompaniamencie, naśladowali odgłosy przyrody, rytm jesiennego deszczu. Na lekcjach matematyki rozwiązywali zadania tekstowe o tematyce ekologicznej. Podczas zajęć przyrody uczniowie klas V i VI sadzili drzewka wokół szkoły, zabezpieczali miejsca wokół sadzonek oraz wykonywali tabliczki z hasłami przypominającymi o szanowaniu zieleni. Poznawali rodzaje grzybów, zasady ich zbierania i spożywania. Uczestniczyli także w ak-

Jedną z imprez wpisanych na stałe w „ekologiczną tradycję” Szkoły Podstawowej nr 48 w Szczecinie jest konkurs „Walory przyrodnicze i krajoznawcze Puszczy Wkrzańskiej i parków Szczecina”. W jego ósmej edycji w kwietniu br. wzięło udział 70 uczniów klas IV–VI z 25 szkół podstawowych Szczecina oraz okolicznych gmin (z Kołbaskowa, Polic, Dobrej Szczecińskiej). Zamierzeniem konkursu jest rozbudzenie w uczniach zaciekawienia przyrodą Pomorza Zachodniego i Szczecina, rozpowszechnienie wiedzy o najbliższych okolicach, zwierzętach, roślinach i środowisku.

Jedenastu osób, które najlepiej poradziły sobie z pytaniami sprawdzającymi wiedzę o Puszczy Wkrzańskiej oraz parkach Szczecina, dostało się do finału odbywającego się w obecności publiczności. Pytania finałowe dotyczyły gatunków drzew liściastych, grzybów jadalnych, dzięciołów, roślin runa leśnego, owoców i krzewów leśnych, żab, ptaków wodno-błotnych; sprawdzały znajomość jezior, stawów i oczek wodnych Lasu Arkońskiego. Były również zadania z mapą sprawdzające umiejętność określania położenia geograficznego obiektów występujących w puszczy. Ostatnie zadanie polegało na określeniu kierunku północnego i południowego na krążku z pnia akacji po odległościach słoju przyrostu rocznego.

Najlepsi w Wielkim Finale:

1. Magdalena Kulgawczuk z SP 53
2. Maciej Jurga z SP 8 w Policach
3. Izabela Mikołajczak z SP Katolickiej
4. Julia Wesołowska z SP 53

cji „Sprzątanie Świata”. Uczniowie wszystkich klas brali udział w konkursie „Maraton makulaturowy – zamieniamy papier na leki”, obserwowali zmiany i anomalie w pogodzie i oceniali ich wpływ na życie roślin i zwierząt; niektóre klasy odwiedziły schronisko.

2. Pozytywne i negatywne aspekty ingerencji człowieka w środowisko

W zadaniach realizowanych w tym obszarze przewijały się zagadnienia dotyczące stylu życia i jego związku z kształtowaniem środowiska (np. w kl. V i VI na języku polskim). Na lekcjach przyrody poruszano tematykę poszanowania przyrody w życiu codziennym, praw zwierząt, symboli ekologicznych. Na lekcjach przyrody i historii uczniowie uczyli się dostrzegać i analizować

skutki wielkich odkryć geograficznych oraz zależności między człowiekiem i jego działalnością a środowiskiem przyrodniczym. Uczniowie starali się odpowiedzieć na pytanie: „Kto zatrąca lasy, powietrze i wodę?”; omawiali zagadnienia dotyczące krajobrazu przemysłowego.

W II semestrze roku szkolnego 2007/2008 realizowano zadania w ramach projektu „Ekologiczny styl życia” (patrz tabela).

Na przełomie kwietnia i maja br. dokonaliśmy podsumowania realizowanych działań. Prace uczniów zostały zaprezentowane w gablotkach na korytarzach, w gazetkach klasowych, a także na międzyszkolnych konkursach. ■

Międzyszkolny konkurs przyrodniczy

5. Mikołaj Ćwirko z SP 7
6. Cezary Banaszak z SP 51
7. Nikła Włodarczyk z SP 42
8. Michał Boćkowski z SP 48
9. Jakub Kraszewski z ZSP 2
10. Marta Wierzbička z SP w Kołbaskowie, Miłosz Omietoński z SP Muzycznej.

Nagrodą za pierwsze miejsce, tradycyjnie podczas tej imprezy, był rower. Pozostali finaliści otrzymali dyplomy oraz zestawy książek o tematyce przyrodniczej.

Pomiędzy rozgrywkami wszyscy zostali zaproszeni na część artystyczną, na którą złożyły się: spektakl Szkolnego Koła Teatralnego pod tytułem „Dzień Ziemi”, przygotowany pod kierunkiem

Marii Hudeczek, oraz składanka tańców śląskich w wykonaniu zespołu folklorystycznego pod kierownictwem Ewy Ott. Odbyła się również prezentacja zdjęć Puszczy Wkrzańskiej wykonanych przez Januarego Dąbrowskiego, fotografa amatora.

Konkursowi towarzyszyły wystawy prac uczniów – plakatów z okazji Dnia Ziemi, plakatów na temat zasad zdrowego odżywiania, toreb i torebek ekologicznych.

Organizatorkami konkursu były: Iwona Górską, Anna Klimaszewska i Danuta Cisko a sponsorami Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, Urząd Miasta Szczecin, Rada Rodziców SP 48. ■

Mecenasi polskiej ekologii

Anna Raszewska, Zespół Szkół Morskich w Świnoujściu

W edukację ekologiczną zaangażowane są Szkolne Koło Ligi Ochrony Przyrody oraz Liga Morska i Rzeczna. Uczniowie szkoły biorą udział w licznych akcjach proekologicznych, takich jak „Sprzątanie Świata”, „Czyste Plaże Świata”, „Obserwator Wybrzeża Europy”, „Dzień Ziemi”.

Już po raz dziewiąty odbył się Narodowy Konkurs Ekologiczny „Przyjaźni Środowisku”. Jego idea opiera się na założeniu, że promowanie obywatelskich postaw proekologicznych ma równie fundamentalne znaczenie jak wdrażanie przyjaznych środowisku technologii, toteż w konkursie oceniane są zarówno innowacyjne projekty dotyczące rozwiązań technicznych i inwestycji w dziedzinie ochrony środowiska, jak i przedsięwzięcia z zakresu edukacji ekologicznej. Do konkursu mogą przystępować samorządy, przedsiębiorstwa, placówki edukacyjne oraz organizacje pozarządowe. Udział placówek edukacyjnych w konkursie ma jednak szczególne znaczenie, gdyż działają one na rzecz ekologii nie tylko w bieżących pracach, ale wpływają na przyszłość poprzez uwrażliwianie nowych pokoleń na problemy ekologiczne. W kształceniu ekologicznym podejmuje się bowiem działania, których celem są zmiany w aktywności emocjonalnej, poznawczej i praktycznej ucznia.

Zespół Szkół Morskich w Świnoujściu do konkursu „Przyjaźni Środowisku” przystępował już cztery razy. Pierwsze laury zdobył w VI edycji konkursu w 2005 roku, otrzymując tytuł i statuetkę laureata w kategorii „Promotor ekologii”. IX edycja była szczególna, gdyż po raz kolejny szkoła została laureatem i otrzymała tytuł „Mecenasa Polskiej Ekologii”. Aby jednak uzyskać ten zaszczytny tytuł, szkoła musiała włożyć wiele wysiłku w realizację zadań określonych przez cele konkursu.

Świnoujska szkoła aktywnie promuje edukację ekologiczną. Starając się wy-

pełniać rolę „Promotora Ekologii”, podejmuje prace w różnorodnych formach, a szczególnie w dwóch kierunkach – organizacyjnym szkoły oraz działalności uczniów i kadry.

W zakresie organizacyjnym kontynuowała lub powołała do życia nowe kierunki związane bezpośrednio z badaniem jakości środowiska, jak i potrzebami wciąż zmieniającego się rynku pracy. W 1992 roku otworzono kierunek *technik ochrony środowiska*, a w roku 2000 liceum o profilu *chemiczne badanie środowiska*. Od roku szkolnego 2007/2008 ich miejsce zastąpił kierunek *technik analityk*, którego otwarcie wynikało z potrzeb rynku pracy. Jego utworzenie było możliwe dzięki nowoczesnemu sprzętowi do prowadzenia analiz chemicznych, fizycznych i biologicznych, w jaki wyposażone jest szkol-

ne laboratorium. Absolwenci, dzięki korzystaniu z takiej bazy dydaktycznej, będą mogli znaleźć pracę w laboratoriach przemysłowych, środowiskowych, laboratoriach pracujących na rzecz rolnictwa, dla potrzeb przemysłu spożywczego, laboratoriach klinicznych oraz na przykład w laboratoriach naukowo-badawczych, kryminalistycznych, toksykologicznych czy też działających dla potrzeb archeologii, geologii, historii.

Drugim docenianym w konkursie „Przyjaźni Środowisku” kierunkiem pracy szkoły jest szeroka działalność edukacyjno-aktywizująca. W edukację ekologiczną zaangażowane są Szkolne Koło Ligi Ochrony Przyrody oraz Liga Morska i Rzeczna. Uczniowie szkoły uczestniczą w licznych akcjach proekologicznych, takich jak „Sprzątanie Świata”, „Czyste Plaże Świata”, „Obserwator Wybrzeża Europy”, „Dzień Ziemi”, w akcjach zbierania baterii czy oszczędzania energii. Biorą też udział w konkursach i olimpiadach ekologicznych, organizują konkursy ekologiczne dla uczniów gimnazjów. Ponadto młodzież opiekuje się terenami zielonymi wokół szkoły. Dzięki tym staraniom powstał piękny ogród z cennymi okazami roślin.

Szeroko zakrojone akcje, takie jak „Sprzątanie Świata”, szczególnie zachęcają uczniów do podejmowania walki o czyste środowisko. Uświadamiają one, nawet tym najmniej zainteresowanym, że sprawy ekologii dotyczą każdego z nas. Najbardziej przekonujący jest dla nich moment składania w jednym miejscu wszystkich worków ze śmieciami.

Podczas akcji „Obserwator Wybrzeża Europy”

Dopiero wtedy uzmysławiają sobie, jak wiele śmieci leży wokół nich – w ich najbliższym otoczeniu.

Młodzież z Zespołu Szkół Morskich w Świnoujściu od kilku lat bierze również udział w ważnych projektach proekologicznych na rzecz czystości Morza Bałtyckiego. Akcje „Obserwator Wybrzeża Europy” oraz „Czyste Plaże Świata” wzbudzają wśród uczniów spore zainteresowanie, co po części wynika z morskiego charakteru placówki. Co roku w akcji uczestniczy kilkudziesięciu uczniów, którzy przemierzają plażę bałtyckie wybrzeże od Przytoru do Świnoujścia, dokonując obserwacji i zapisów o stanie środowiska. Wypełniając ankiety, uczniowie opisują zanieczyszczenia, jakie znajdują na plaży, stan flory i fauny oraz stan poprawy środowiska nadmorskiego.

Zdając sobie sprawę, że to właśnie dzisiejsza młodzież będzie w przyszłości wpływać na środowisko naturalne, i to właśnie od jej wrażliwości będzie zależeć jego czystość, nauczyciele Zespołu Szkół Morskich stawiają sobie za cel nie tylko przekazanie uczniom wiedzy, szczególnie zawodowej, ale również zaszczepienie w nich wrażliwości ekologicznej. Stąd w Zespole Szkół Morskich aktywnie działa koło „Młodzi Ekolodzy”, które współpracuje z Zarządzeniem Miejskim LOP, Zarządzeniem Wojewódzkim LOP, Sopockim Instytutem Ekologicznym, Polskim Klubem Ekologicznym, Regionalnym Centrum Edukacji Ekologicznej w Szczecinie, Polskim Towarzystwem Przyjaciół Przyrody „Pro Natura” z Wrocławia, Wolińskim Parkiem Narodowym, Polską Fundacją Ochrony Zasobów Wodnych, Wydziałem Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska Urzędu Miejskiego w Świnoujściu, Federacją Zielonych „Gaja”, Związkiem Stowarzyszeń Polska Zieleni Sieć.

Specyfika szkoły oraz kierunki kształcenia powodują, że szkoła jest trwale związana z morzem, edukacją ekologiczną oraz jej promocją. Młodzież szkoły, pracując w przyszłości w zawodach, do wykonywania których się kształci, będzie mieć olbrzymi wpływ na losy obszarów naturalnych. To, jak skutecznie dzisiejsi uczniowie będą kiedyś chronić środowisko naturalne, w dużej mierze zależy od tego, jak głęboko szkoła zaszczepi im ideę ekologii i wrażliwość na otaczający świat. ■

Młodzi ekolodzy

Maria Żółtowski, Maria Wróbel

Gimnazjum nr 1 w Świnoujściu

Zadania realizowane przez młodzież naszej szkoły w ramach edukacji ekologicznej – zarówno na lekcjach biologii, jak i zajęciach koła ekologiczno-biologicznego i LOP-u – przybierają różnorodne formy. Dużym zainteresowaniem cieszą się zajęcia terenowe w Wolińskim Parku Narodowym, w rezerwacie przyrody – Kępa Karsiborska, w Parku Zdrojowym w Świnoujściu o randze parku krajobrazowego. Obecnie podjęliśmy starania o fundusze unijne na stworzenie laboratorium przyrodniczego, zwłaszcza z uwagi na utworzenie klasy o profilu ekologicznym w roku szkolnym 2008/2009.

Młodzież naszego gimnazjum chętnie bierze udział w różnorodnych konkursach o tematyce ekologicznej. Do najważniejszych osiągnięć naszych uczniów należy zaliczyć udział w:

- Internetowym Konkursie Ekologicznym Agenda 21 – I miejsce w województwie zachodniopomorskim i udział w Ogólnopolskim Finale z V lokatą (2001/02);
- Ogólnopolskim Konkursie Plastycznym „Rio +10 – Moje środowisko” organizowanym przez Ministerstwo Środowiska – praca jednego z naszych uczniów otrzymała wyróżnienie i znalazła się na wystawie w Johannesburgu;
- konkursach ekologicznych organizowanych przez Towarzystwo Ekologiczno-Społeczne „Wolę Być”;
- VII Ogólnopolskim i III Międzynarodowym Festiwalu Filmów Ekologicznych im. Macieja Łukowskiego „Ekofilm 2002” – I miejsce w konkursie fotograficznym „Natura tworzy – człowiek niszczy”;
- Konkursie Przyrodniczym o nagrodę Wł. Korsaka – V miejsce w finale wojewódzkim (2005/06);
- Ogólnopolskim Festiwalu Ekologicznym w Międzyzdrojach, w którym odnieśliśmy wiele sukcesów we wszystkich kategoriach festiwalowych.

Obecnie realizujemy program ekologiczny „Woliński Park Narodowy – skarbem naszej małej ojczyzny” skiero-

wany do uczniów klas I i II. Szczególnym zainteresowaniem cieszą się jesienne zajęcia w terenie, a prezentacje multimedialne wykonane po wycieczkach można oglądać na stronie szkoły www.gp1.uznam.net.pl.

Zajęcia terenowe w Wolińskim Parku Narodowym

Koniec kwietnia to w naszym gimnazjum czas Święta Ziemi. Przez kilka dni odbywają się corocznie imprezy związane z tą tematyką. Przygotowywane są plakaty, wystawy zdjęć, prezentacje multimedialne, spektakle.

Młodzież chętnie włącza się w różne akcje podejmowane przez szkołę, między innymi systematycznie zbiera puszki i baterie w ramach akcji organizowanej przez Rebę – Organizację Odzysku.

W tym roku uczniowie wraz z nauczycielami biologii zagospodarują wewnętrzny dziedziniec szkoły. Powoli widać efekty – iglaki, skalniaki i inne rośliny, które z dnia na dzień nabierają większego uroku.

Z pewnością opisana działalność wpływa na podnoszenie świadomości ekologicznej naszych uczniów, którzy wiedzą, że dbając o środowisko, dbamy o siebie. ■

Nie lekceważ kleszczy

Wojciech Oleszak

Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie,
Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi

Marcin Oleszak

Politechnika Szczecińska

Lato to czas wzmożonej aktywności kleszczy. W Polsce znamy aż 21 ich gatunków, z których *Ixodes ricinus* występuje najczęściej. Mimo rozgłosu, który zyskały te małe stworzenia, przeciętny turysta nie wie, jak wyglądają. Ze względu na sposób odżywiania i związane z nimi skutki bezpośrednie (uczulenia) oraz udział w przenoszeniu i utrzymywaniu czynników chorobotwórczych kleszcze należą do najgroźniejszych czynników naturalnych zagrażających zdrowiu, a nawet życiu człowieka.

nach. Rocznie rozpoznaje się około 250 zachorowań na wirusowe zapalenie mózgu przenoszone przez kleszcze.

Nie można podjąć skutecznych działań prewencyjnych w zakresie ograniczania tych chorób bez posiadania minimum wiedzy o ich nosicielach. Kleszcz ma spłaszczone ciało i cztery pary odnóży. Głowa, tułów i odwłok są zlane ze sobą i tworzą jedną całość. Od strony grzbietowej ciało pokryte jest twardą tarczą: u samic obejmuje ona jedynie przednią i środkową część ciała,

Najczęstszymi miejscami ukłucia człowieka przez kleszcze są okolice głowy, uszu, zgięcia dużych stawów, ręce i stopy. Kleszcz przyczepia się do włosów lub ubrania i powoli przemieszcza się w poszukiwaniu dogodnego do ukłucia miejsca. Ukłucia pozostają w wielu przypadkach niezauważone, gdyż ślina kleszczy zawiera substancje znieczulające. Dopiero po 2–3 dniach pojawia się charakterystyczne swędzenie: wypełniony krwią kleszcz powiększa się, przez co staje się lepiej widoczny.

Aktywność głodnych kleszczy, związana z poszukiwaniem i atakowaniem żywiciela, w naszych warunkach klimatycznych rozpoczyna się na początku kwietnia i trwa do listopada. Obserwuje się dwa szczyty: wiosenny – bardzo intensywny (kwiecień, maj) oraz jesienny – mniej intensywny (koniec września, październik). W lecie obserwuje się mniej form aktywnych. Wpływ na aktywność kleszczy mają warunki pogodowe: na przykład po zimnym i deszczowym lecie szczyt jesienny może być słaby lub w ogóle nie wystąpić. Z kolei jest regułą, że łagodne zimy sprzyjają zwiększeniu populacji kleszczy.

Aby zmniejszyć zagrożenie chorobami przenoszonymi przez te owady, warto podejmować działania:

- prewencyjne w oparciu o wiedzę i świadomość zagrożenia;
  - profilaktyczne (wykorzystując metody zapobiegania przyczepianiu się kleszczy);
  - skuteczne leczenie.
- Praktyczne porady zabezpieczenia się przed atakiem kleszczy:
- Na czas pobytu w lesie należy się odpowiednio ubrać: jasne ubranie, na którym łatwiej zauważyć chodzące kleszcze, długie spodnie, skarpety, buty, koszule z długimi rękawami, odpowiednie nakrycie głowy.
  - Należy unikać chodzenia szlakami zwierząt, po starych, zarośniętych ścieżkach, biwakować w uprzednio sprawdzonym środowisku, gdzie nie ma kleszczy, a przed założeniem obozowiska powinno się usunąć nadmiar roślinności oraz ściółkę leśną.
  - Stosować należy repelenty (środki odstraszające kleszcze), zwłaszcza te zawierające dietylotoluamid (DEET) lub permetrynę.
  - Zawsze po powrocie z wyprawy na łąkę lub do lasu należy dokładnie obejrzeć ciało.

Kleszcze żerują na ponad 300 gatunkach ssaków, ptaków i gadów. Przenoszą wiele niebezpiecznych chorób. W naszej strefie klimatycznej najczęstszymi chorobami przenoszonymi przez kleszcze są borelioza i kleszczowe zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych i mózgu.

Borelioza z Lyme (tzw. krętkowica kleszczowa) jest to układowa choroba, cechująca się wieloma objawami dermatologicznymi, reumatologicznymi, neurologicznymi i kardiologicznymi. Wskaźnikiem klinicznym jest zmiana skórna – rumień wędrujący – występujący u 50–80% chorych. Po odkryciach dokonanych przez Burgdorfera powszechnie uznawaną przyczyną boreliozy jest bakteria *Borrelia burgdorferi*, przenoszona na człowieka i zwierzęta przez kleszcze. Borelioza jest znacznie mniej znana od kleszczowego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych i mózgu, chociaż tylko około 0,1% kleszczy przenosi wirusy kleszczowego zapalenia opon mózgowo-rdzeniowych i mózgu, a około 10 do 30% kleszczy jest zarażonych bakteriami przenoszącymi boreliozę.

Zapalenie mózgu lub opon mózgowo-rdzeniowych jest ostrą wirusową chorobą ośrodkowego układu nerwowego. W Polsce, w ostatnich latach, odnotowano ją niemal we wszystkich regio-

w przypadku samców zakryty jest nią cały grzbiet. Z przodu widoczne są narządy gębowe. Głodne kleszcze mają wielkość do 5 mm, najedzone ponad 10 mm. W rozwoju kleszczy wyróżnia się dwa stadia: młodociane – larwę i nimfę – oraz postać dorosłą. Wszystkie z wymienionych form rozwojowych kleszczy atakują ludzi.

Większość dotychczas dokładnie zlokalizowanych naturalnych ognisk infekcji to obszary przejściowe między dwoma różnymi typami roślinności, jak np. brzegi lasów graniczące z łąkami, polany, błonia nad rzekami i stawami, zagajniki z zaroślami, obszary gdzie las liściasty przechodzi w iglasty lub odwrotnie, wysoki w niski, obszary zarośnięte paprociami, jeżynami, czarnym bzem i leszczyną. Kleszcze spotyka się na trawie i w niskich krzakach. Wiszą na źdźbłach trawy i na spodzie liści, z tego powodu są niewidoczne. Rejonami największego zagrożenia są tereny dawnych województw: olsztyńskiego, białostockiego, suwalskiego i opolskiego.

Leśna edukacja

Jacek Kowalski

Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Urząd Miasta Szczecin

W przypadku przyklepienia się kleszcza należy go jak najszybciej usunąć ze skóry. W tym celu trzeba kleszcza uchwycić mocno pincetą przy samej skórze i wyciągać zdecydowanym ruchem lub podobnie jak drzazgę usunąć za pomocą grubej igły. Miejsce usunięcia kleszcza należy zdezynfekować. Jeżeli kleszcz tkwi głęboko, lepiej od razu iść do lekarza. Nie wolno kleszczem kręcić, wyciskać go, smarować benzyną lub tłuszczem, bo możemy w czasie tych zabiegów rozprzestrzenić bakterie (poprzez spowodowanie wymiotów owada). Usunięcie kleszcza w ciągu 24–36 godzin zmniejsza wielokrotnie prawdopodobieństwo zarażenia. Obserwowano jednak rozwinięcie się choroby nawet po kilkuminutowym ukąszeniu.

W Polsce dostępna jest szczepionka przeciw kleszczowemu zapaleniu opon mózgowo-rdzeniowych i mózgu. Ministerstwo Zdrowia zaleca szczególnie szczepienia osobom przebywającym na terenach endemicznych, zatrudnionym przy eksploatacji lasów, stacjonującemu w lasach wojsku, rolnikom, młodzieży odbywającej praktyki oraz turystom, uczestnikom obozów i kolonii.

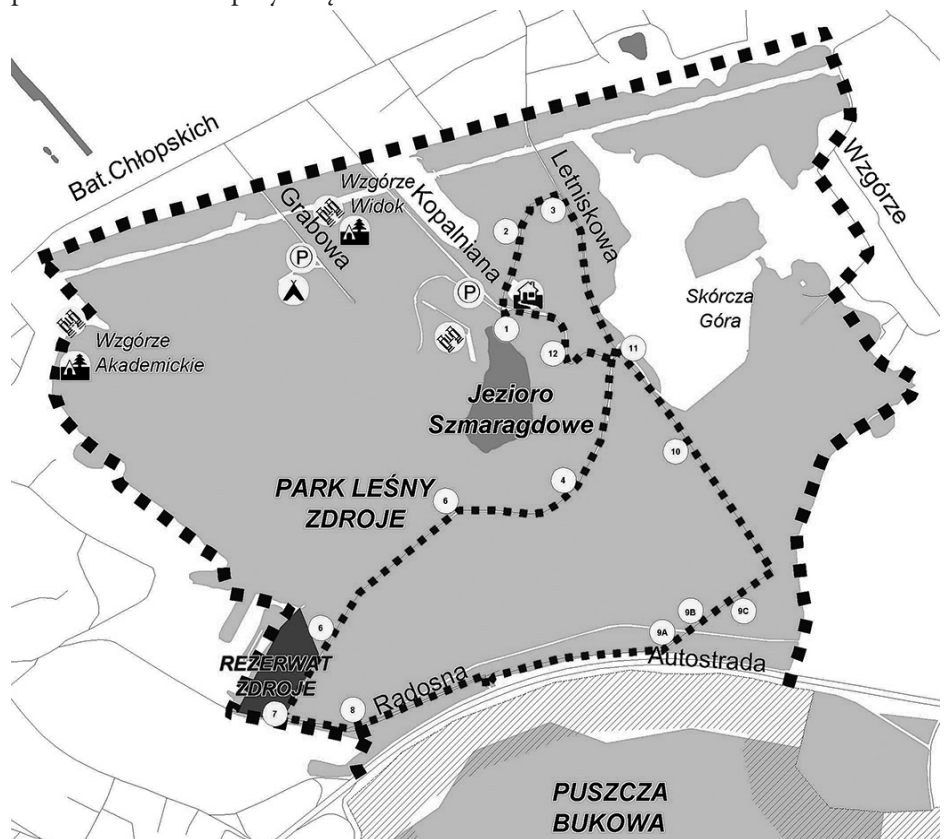
W leczeniu boreliozy podstawowe znaczenie mają czas zdiagnozowania choroby i dobór antybiotyku. W zależności od fazy rozwoju choroby oraz objawów kuracja trwa od 3 do 8 tygodni. Szczególnie ciężkie przypadki należy hospitalizować, podając antybiotyki dożylnie. Zdarza się, że kurację trzeba powtarzać nawet kilkakrotnie. Ważne jest, że właściwa diagnostyka oraz leczenie umożliwiają wyleczenie boreliozy. Oczywiście im wcześniejsze rozpoznanie, tym łatwiejsze leczenie.

Natomiast kleszczowe zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych lub mózgu (KMZ) może wymagać długiej hospitalizacji. Wielu pacjentów po jego przebyciu cierpi na długotrwałe zaburzenia neurologiczne. Do głównych powikłań KZM (u 35–59% chorujących) zalicza się neurologiczne objawy ubytkowe, porażenia i niedowłady nerwów czaszkowych i obwodowych. Szczególnie często występują zaniki mięśni pasa barkowego oraz uszkodzenie mózdzku. Nierzadko obserwuje się także objawy psychiczne: zaburzenia świadomości, koncentracji, snu, depresję. Rekonwalescencja trwa długo, objawy neurologiczne ustępują powoli. Około 2% przypadków środkowoeuropejskiego zapalenia mózgu kończy się zgonem chorego. ■

Szczecin jest miastem otoczonym trzema puszciami, z bogatą zielenią parków miejskich, skwerów, zadrzewień, które pozwalają mieszkańcom na codzienny relaks z dala od spalin i zatłoczonych ulic. Znaczną powierzchnię w tej zieleni zajmują lasy (około 17% obszaru miasta). Szczecińskie lasy miejskie nie tylko zapewniają wypoczynek, nie tylko koją ciszą, ale stwarzają możliwość aktywnego obcowania z naturą, ucząc jednocześnie korzystania z jej darów. Nic tak w końcu nie uczy jak bezpośredni kontakt z przyrodą.

leśnika i funkcjonowanie ekosystemu leśnego. Podstawowym celem prowadzenia edukacji leśnej jest prezentacja ekosystemów leśnych, ich funkcji i zagrożeń oraz celów i zadań gospodarki leśnej, pokazywanie uroków przyrody, a także promowanie kultury leśnej.

Pomocne w nauce o lesie są ścieżki przyrodnicze, polany edukacyjne, szlaki turystyczne. Spacerując wokół Jeziora Głębokiego, mamy okazję zapoznać się z tutejszą przyrodą na rozmieszczonych pięciu tablicach dydaktycznych opisują-

Edukacja ekologiczna ma na celu kształtowanie postaw człowieka wobec środowiska naturalnego. Uczy racjonalnego korzystania z zasobów środowiska, a także umożliwia zrozumienie procesów i zależności zachodzących w przyrodzie. Edukacja powinna być skierowana do wszystkich grup społecznych. Jej ważną częścią jest edukacja leśna pozwalająca zrozumieć sens trudnej pracy

cych m.in. środowisko jeziora, ekosystem leśny czy znajdujące się na trasie drzewa – pomniki. W prawobrzeżnej części miasta zapoznać się można ze ścieżką przyrodniczo-leśną „Szmaragdowe – Zdroje”. Dzięki specjalnie przygotowanemu przewodnikowi można poznać przyrodę i historię Uroczyska Zdroje. Na dwunastu stacjach przyrodniczo-historycznych na długości około

4 km, jest okazja poznania między innymi Jeziora Szmaragdowego, wieży Barasel, głazów „morowców”, drzewostanu sosny czarnej, czy rezerwatu cisoowego „Zdroje”. Ciekawym obiektem edukacyjnym w lasach miejskich jest ścieżka przyrodniczo-edukacyjna o nazwie „Wspólny Las – Wspólna Europa” umiejscowiona przy leśniczówce „Biała” w Lasku Arkońskim. Ścieżka wyposażona jest w czternaście tablic polsko-niemieckich przedstawiających Leśny Kompleks Promocyjny „Puszcze Szczecińskie”, bogactwo przyrody środowiska leśnego, zagadnienia ochrony lasu, gatunki drzew liściastych i iglastych, runo leśne, drewno, biologię zwierząt łownych czy gospodarkę łowiecką. Tablice i opisy edukacyjne przeznaczone są głównie dla dzieci i młodzieży.

Z trasy tej ostatniej ścieżki można ruszyć bezpośrednio na spacer do lasu

oznakowanego szlakiem turystycznym o nazwie „Siedem Młynów – Gubałówka”. Tym czterokilometrowym szlakiem

dociera się do centrum rekreacji i wypoczynku na Szczecińskiej Gubałówce. Trasa szlaku przebiega przez Dolinę Siedmiu Młynów – najbardziej urokliwy zakątek Lasu Arkońskiego. Dolina przyjęła swoją nazwę od liczby wybudowanych tu już w średniowieczu młynów zbożowych. Przy zwiedzaniu szlaku pomocą służy przewodnik, a także zamontowane na trasie tablice przyrodniczo-historyczne, przystanki przyrodnicze oraz polsko-niemieckie drogowskie. Zawarty w przewodniku tekst oraz zdjęcia przybliżają historię i przyrodę Doliny Siedmiu Młynów oraz szczegółowo opisują ich dawne otoczenie.

Utworzenie wymienionych tras ekologiczno-edukacyjnych na terenie szczecińskich lasów miejskich zapewnia bazę dydaktyczną do prowadzenia wszelkiego rodzaju form edukacji ekologicznej przez szkoły i instytucje realizujące edukację przyrodniczą. Stanowią one również miejsce, gdzie od bieżącego roku realizowany jest ogólnopolski projekt pod nazwą „Zielone Schroniska”. Aktualnie w projekcie uczestniczą dwa miasta – Szczecin i Poznań. Merytorycznie w realizację projektu zaangażowane są schroniska młodzieżowe, a finansowo gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej. Projekt polega na obustronnej wymianie młodzieży, która kwaterując w schroniskach, jednocześnie realizuje kilkudniowy program ekologiczno-turystyczny. W Szczecinie schroniskiem bezpośrednio realizującym projekt jest Szkolne Schronisko Młodzieżowe „CUMA”.

Gdy w 2004 roku powstawała Zachodniopomorska Sieć Ośrodków Edukacji Ekologicznej i Przyrodniczej, sygnatariusze porozumienia zastanawiali się, co mogą wspólnie zrobić dla uczniów szkół województwa zachodniopomorskiego. Pomysł podsunął Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Szczecinie, fundując gimnazjom bardzo cenne zestawy do fizyko-chemiczno-biologicznych badań wody i gleby.

Katarzyna Moczarska-Ryczko z Ośrodka Edukacji Ekologicznej Pojezierza Drawskiego i Ińskiego przy Dyrekcji DiIPK w Złocieniu zaproponowała zorganizowanie konkursu, który zmotywowałby szkoły do efektywnego wykorzystania inwestycji WFOŚiGW. Tak zainicjowano Wojewódzki Konkurs Kreatywnego Ekologa pt. „Moja Miejscowość to Zielony Punkt”, którego celem było zachęcenie młodzieży do zbadania dostępnymi w szkole środkami stanu środowiska przyrodniczego we własnej miejscowości i najbliższej okolicy. Ogólniejsze cele konkursu to m.in.: popularyzacja wśród młodzieży wiedzy o środowisku przyrodniczym, potrzeba kształtowania odpowiedzialności mieszkańców za stan środowiska we własnym regionie i popularyzacja zasad racjonalnej gospodarki zasobami środowiska przyrodniczego.

Organizacja i przebieg konkursu

Konkurs składa się z dwóch etapów. W I etapie 4-osobowe drużyny pod kierunkiem nauczyciela wykonują obserwacje i badania, po czym sporządzają raport i przesyłają go do organizatora konkursu. Komisja konkursowa ocenia nadesłane opracowania i wybiera 14 najlepszych, kwalifikując je do części finałowej. W finale uczniowie rozwiązują najpierw test przyrodniczy, a później prezentują przed komisją wyniki swoich obserwacji i badań. Na tej podstawie zostaje wyłonionych 5 najlepszych drużyn, które stają do rywalizacji w tzw. ścisłym finale, gdzie uczniowie muszą się wykazać umiejętnością odpowiedzi na pytania problemowe i zdolnością do rozpoznawania gatunków roślin i zwierząt. Na tym etapie odbywa się także publiczna prezentacja wyników prac najlepszych drużyn.

W dotychczasowej historii konkursu organizatorzy proponowali uczniom do wyboru takie tematy, jak:

Moja Miejscowość to Zielony Punkt

Przyrodnicze obserwacje i badania oraz ekologiczne działania uczniów

Zdzisław Nowak, Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie

- Ocena stanu środowiska na podstawie analizy wód i gleby wykonanej za pomocą zestawów badawczych przekazanych przez WFOŚiGW w Szczecinie
- Ocena stanu środowiska na podstawie obserwacji florystycznych dla wybranej miejscowości
- Zwierzęta mojej okolicy
- Szkolna ostoja przyrody.

Szczególnie popularny, obok tematu pierwszego, był temat ostatni. Utworzenie lub rewitalizacja na terenie szkoły lub w jej okolicy obiektu przyrodniczego, który może służyć uczniom i innym mieszkańcom danej miejscowości, okazało się zadaniem interesującym dla wielu szkół. Wymaga ono wyszukania odpowiedniego terenu, inwentaryzacji jego zasobów przyrodniczych, odtworzenia lub wzbogacenia walorów środowiska, adaptacji terenu do potrzeb edukacji przyrodniczo-ekologicznej i popularyzacji ostoji wśród lokalnej społeczności.

W ramach tego tematu powstało wiele cennych inicjatyw: urządzono przyszkolne ogrody i tereny rekreacyjne, odrestaurowano też wiele parków, cmentarzy, oczek wodnych i osiedlowych stawów. Młodzież uczy się dbać o te tereny, zdobywa wiedzę przyrodniczą i popularyzuje ostoję wśród mieszkańców. Szkoła współpracuje z lokalną administracją, która na ogół wspiera inicjatywy finansowo i organizacyjnie.

Konkursowi w części finałowej towarzyszą wycieczki przyrodnicze po okolicy oraz przyrodnicze pokazy i prezentacje artystyczne. Laureaci otrzymują cenne nagrody rzeczowe: sprzęt turystyczny dla uczniów, wyposażenie badawcze dla szkół, książki o tematyce przyrodniczej.

W dotychczasowych czterech edycjach konkursu laureatami zostały następujące drużyny:

I edycja (rok szkolny 2004/2005)

1. Gimnazjum nr 4 w Stargardzie Szczecińskim
2. Gimnazjum nr 3 w Stargardzie Szczecińskim
3. Gimnazjum nr 1 w Międzyzdrojach
4. Gimnazjum w Mieszkowicach
5. Zespół Szkół w Barwicach

II edycja (rok szkolny 2005/2006)

1. Gimnazjum nr 35 w Szczecinie
2. Gimnazjum nr 1 w Międzyzdrojach (zespół 1.)
3. Gimnazjum nr 1 w Międzyzdrojach (zespół 2.)
4. Zespół Szkół w Barwicach
5. ZSO nr 7, Gimnazjum nr 16 w Szczecinie

III edycja (rok szkolny 2006/2007)

1. Gimnazjum nr 15 w Szczecinie
2. Gimnazjum nr 35 w Szczecinie
3. Gimnazjum nr 1 w Międzyzdrojach
4. Zespół Szkół w Barwicach
5. Gimnazjum w Trzebiatowie

IV edycja (rok szkolny 2007/2008)

1. ZSO nr 7, Gimnazjum nr 16 w Szczecinie (zespół 1.)
2. Zespół Szkół w Postominie
3. Gimnazjum w Moryniu
4. Gimnazjum nr 1 w Międzyzdrojach
5. ZSO nr 7, Gimnazjum nr 16 w Szczecinie (zespół 2.)

W I edycji wzięły udział 23 drużyny z 13 szkół. Rok później już 47 drużyn z 26 szkół. III edycja przyciągnęła 43 drużyny z 20 szkół, a ostatnia 41 drużyn z 25 szkół. Biorąc pod uwagę skalę trudności i wkład pracy w ten konkurs, jest to dobry wynik. Oznacza, że uczniowie chcą coś zrobić dla siebie i dla lokalnej przyrody, ucząc się przy tym podstaw przyrodoznawstwa. ■

Szkoła na czczo

Halina Jodzio, Zespół Szkół nr 10 w Koszalinie

Badania przeprowadzone wśród uczniów naszej szkoły zdają się potwierdzać wyniki uzyskane przez Polską Akcję Humanitarną, z których wynika, że co trzecie dziecko w Polsce jest niedożywione. Problem ten, jak widać, nie dotyczy tylko uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, ale również młodzieży szkół ponadgimnazjalnych.

Sposób odżywiania się oraz tryb życia mają istotny wpływ na procesy uczenia się oraz samopoczucie i zachowanie. Przeprowadzono wiele badań, z których jednoznacznie wynika, że decydujący wpływ na funkcjonowanie mózgu ma spożywanie posiłków. Uczniowie, którzy przed przystąpieniem do nauki spożywają śniadanie, mają lepsze wyniki testów pamięci, większą zdolność skupienia uwagi, tempo przetwarzania danych oraz szybszy czas reakcji. Spożycie śniadania poprawia również samopoczucie oraz zwiększa motywację do działania i nauki. Jednocześnie rodzaj spożywanych przez uczniów posiłków ma wpływ na ich zachowanie. Jedzenie typu fast food oraz wysoko słodzone napoje wywołują u większości dzieci zaburzenia zachowania, m.in. nadpobudliwość, rozdrażnienie oraz problemy z koncentracją.

Moment rozpoczęcia nauki w szkole średniej związany jest z wieloma zmianami. Między innymi:

- często wydłuża się droga do szkoły, co wiąże się z wcześniejszym wstawaniem i późniejszym powrotem do domu – wydłuża się zatem czas między głównymi posiłkami;

- zwiększa się liczba zajęć lekcyjnych z 30 godzin tygodniowo w gimnazjum do 32 w szkole zasadniczej i 35,5 w technikum; w szkole zasadniczej uczniowie mają zatem 6–7 lekcji dziennie, a uczniowie technikum 7–8;
- pojawiają się nowe przedmioty zawodowe bazujące na przedmiotach ścisłych, wymagające od ucznia koncentracji, logicznego myślenia, przyswojenia zupełnie nowych informacji – zwiększa się zatem wysiłek umysłowy;
- psychologia rozwojowa określa wiek 16–17 lat u chłopców jako okres wczesnej adolescencji, który charakteryzuje się intensywnym rozwojem fizycznym (przyrostem wysokości i ciężaru ciała).

Czynniki te skłoniły nas do przeprowadzenia badań, których celem było określenie częstotliwości spożywania śniadań, przyczyn niejedzenia lub nieregularnego spożywania śniadań, częstotliwości spożywania posiłków w szkole oraz wpływu odżywiania na wyniki w nauce oraz zachowanie. Badania ankietowe zostały przeprowadzone w listopadzie 2007 r. wśród ucz-

niów klas pierwszych i drugich technikum samochodowego, technikum mechanicznego oraz szkoły zasadniczej. Analizie poddano ankiety 290 uczniów, stanowiących 80,78% badanej populacji.

Ankieta składała się z 30 pytań, które dotyczyły sytuacji rodzinnej i materialnej uczniów, spożywania śniadań oraz posiłków w szkole, problemów w nauce (przystępowania do zajęć bez posiłku, samopoczucia w czasie trwania lekcji, ucieczek z lekcji), zachowania oraz aktywności fizycznej.

Częstotliwość spożywania śniadań w badanej populacji

Z badań wynika, że zaledwie ponad połowa uczniów (55,17%) je śniadanie w domu, przed wyjściem do szkoły. Natomiast 29 uczniów (10%) spożywa śniadanie kilka razy w tygodniu, 58 (20%) bardzo rzadko, a 43 osoby (14,83%) nigdy.

Częstotliwość spożywania śniadań w zależności od miejsca zamieszkania

Wyniki ankiet wskazują, że nie ma istotnej zależności pomiędzy częstotliwością spożywania śniadań a miejscem zamieszkania. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że 161 uczniów (55,52% badanych) mieszka poza Koszalinem i codziennie dojeżdża do szkoły. Osoby te spędzają poza domem około 10–12 godzin, a dojazd do szkoły zajmuje im średnio 50 minut. Zatem ponad połowa badanej populacji to uczniowie dojeżdżający, którzy wstają około godziny 6 rano, a wracają do domu pomiędzy godziną 16.00 a 18.00. W tej grupie (161 osób) 87 uczniów (54,2%) spożywa śniadania regularnie, 18 osób (11%) je śniadania kilka razy w tygodniu, 33 osoby (20,5%) bardzo rzadko, a 23 osoby (14,3%) nie jedzą śniadań w ogóle.

Częstotliwość spożywania śniadań	Miejsce zamieszkania								Razem	
	miasto powiatowe		inne miasto		wieś		internat			
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
zawsze	51	17,59	14	4,83	73	25,17	22	7,59	160	55,17
kilka razy w tygodniu	8	2,76	4	1,38	14	4,83	3	1,03	29	10
bardzo rzadko	25	8,63	8	2,76	25	8,62	—	—	58	20
nigdy	20	6,90	7	2,41	16	5,52	—	—	43	14,83
ogółem	104	35,86	33	11,38	128	44,14	25	8,62	290	100

Częstotliwość spożywania śniadań w zależności od korzystania z pomocy materialnej

207 badanych (71,38%) deklaruje, że nie korzysta z żadnych form pomocy materialnej. Natomiast 83 osoby (28,62%) korzystają z pomocy materialnej, przede wszystkim ośrodków pomocy społecznej. Jednak u zaledwie 46 osób (15,88% wszystkich badanych) znajduje to przełożenie na częstotliwość spożywania śniadań. 37 osób korzystających z pomocy socjalnej deklaruje, że spożywa śniadanie kilka razy w tygodniu, bardzo rzadko lub nigdy (12,76%).

Przyczyny niejedzenia śniadań

Duża grupa uczniów deklaruje, że głównym powodem niejedzenia przez nich śniadań jest brak czasu lub brak apetytu. Jednak z pytań kontrolnych wynika, że ci uczniowie, którzy muszą przygotowywać śniadanie samodzielnie, najczęściej go nie jedzą. A zatem głównym powodem niejedzenia śniadań jest to, że nie zostało ono przygotowane.

gdy, zapytani o samopoczucie podczas lekcji wskazywali najczęściej na następujące problemy:

- trudności ze skupieniem uwagi – 68 wskazań,
- odczuwanie senności – 62,
- odczuwanie głodu – 35,
- odczuwanie rozdrażnienia – 28.

Częstotliwość zabierania drugiego śniadania do szkoły

Z badań wynika, że 62,07% ankietowanych codziennie zabiera z domu drugie śniadanie. Natomiast 40 uczniów (13,79%) przynosi śniadanie kilka razy w tygodniu, 30 (10,35%) bardzo rzadko, a 40 (13,79%) nigdy.

Częstotliwość spożywania posiłku w szkole

Z badań wynika, że 203 uczniów (70%) zawsze spożywa posiłek podczas pobytu w szkole, 41 uczniów (14,14%) deklaruje spożywanie posiłku w szkole kilka razy w tygodniu, 29 (10%) bardzo rzadko, a 17 (5,86%) nigdy.

- nigdy – 105 osób (36,21%)
- ogółem – 290 osób

Z odpowiedzi ankietowanych wynika, że 192 osoby (66,21%) podczas pobytu w szkole nie odczuwają głodu nigdy lub bardzo rzadko. Natomiast 98 osób (33,79%) deklaruje, że odczuwa głód codziennie bądź czasami. W praktyce może to oznaczać, że co trzeci uczeń ma problemy w nauce spowodowane niedożywieniem.

Wnioski

Badania przeprowadzone wśród uczniów naszej szkoły zdają się potwierdzać wyniki uzyskane przez Polską Akcję Humanitarną, z których wynika, że co trzecie dziecko w Polsce jest niedożywione. Problem ten, jak widać, nie dotyczy tylko uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych, ale również młodzieży szkół ponadgimnazjalnych.

Pomoc socjalna obejmująca uczniów szkół ponadgimnazjalnych leży niemal wyłącznie w gestii ośrodków pomocy społecznej, ponieważ nie istnieją żadne

Przyczyny niejedzenia śniadań	Częstotliwość śniadań						Razem	
	kilka razy w tygodniu		bardzo rzadko		nigdy			
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	liczba	%
nie mam czasu	7	5,38	14	10,77	8	6,15	29	22,31
nie jestem głodny	6	4,62	17	13,08	15	11,54	38	29,23
posiłek nie został przygotowany	16	12,31	25	19,23	12	9,23	53	40,77
nie jadamy śniadań	—	—	2	1,54	7	5,38	9	6,92
w domu brakuje jedzenia	—	—	—	—	1	0,77	1	0,77
ogółem	29	22,31	58	44,62	43	33,07	130	100

Okoliczności spożywania pierwszego posiłku przez uczniów, którzy jedzą śniadania kilka razy w tygodniu, bardzo rzadko i nigdy

- w domu – 27 osób (20,77%)
- w szkole – 68 osób (52,31%)
- w drodze do szkoły – 2 osoby (1,53%)
- różnie – 16 osób (12,31%)
- niespożywanie posiłku w ogóle – 17 osób (13,08%)
- ogółem – 130 osób (12,31%)

Na 130 osób, które nie spożywają śniadań regularnie przed wyjściem do szkoły, 68 (52,31%) spożywa śniadanie w szkole, co w praktyce oznacza, że przez co najmniej dwie pierwsze lekcje uczniowie są na czczo.

Uczniowie jedzący śniadania kilka razy w tygodniu, bardzo rzadko lub ni-

Uczniowie naszej szkoły najchętniej sięgają po: • kanapki – 150 wskazań, • słodkie bułki – 54, • pączki – 51, • pizzerki – 11, • napoje (cola) – 11, • pierniki – 9, • obiad – 5, • słodycze – 5, • owoce – 4, • jogurt – 3.

Z deklaracji uczniów wynika, że spożywają przede wszystkim artykuły dostępne w bufecie szkolnym. Są to produkty o niewielkich wartościach odżywczych, które pozwalają jedynie stosunkowo szybko zaspokoić głód przez podniesienie poziomu glukozy we krwi.

Częstotliwość odczuwania głodu wśród uczniów podczas pobytu w szkole

- codziennie – 29 osób (10%)
- czasami – 69 osób (23,79%)
- bardzo rzadko – 87 osób (30%)

programy dożywiania skierowane do młodzieży. Akcje „Szklanka mleka”, „Pajacyk”, „Podziel się posiłkiem” obejmują jedynie uczniów szkół podstawowych i gimnazjalnych.

Naszym celem nie było przeprowadzenie szczegółowych badań na temat odżywiania się młodzieży, lecz zwrócenie uwagi na problem częstotliwości spożywania śniadań oraz częstotliwości i jakości posiłków spożywanych przez naszych uczniów podczas pobytu w szkole. Aby poprawić nie najlepsze nawyki żywieniowe młodzieży (dotyczące zarówno częstotliwości, jak i jakości spożywanych posiłków), należy jak najczęściej przypominać uczniom oraz rodzicom o właściwym odżywianiu, a szczególnie o konieczności spożywania śniadań. ■

Promocja zdrowego żywienia

Halina Limanówka

kierownik organizacyjny Olimpiady Wiedzy o Żywieniu

Ogólnopolska Olimpiada Wiedzy o Żywieniu, której organizatorem jest Uniwersytet Przyrodniczy im. Augusta Cieszkowskiego w Poznaniu, została powołana przez Ministra Edukacji Narodowej w 1995 roku. Od tego czasu zdążyła już okrzepnąć, doczekać dwunastu edycji, a liczba jej uczestników przekroczyła 64 tysiące.

Jednym z głównych celów Olimpiady Wiedzy o Żywieniu jest pobudzanie i rozwijanie zainteresowań uczniów problemami żywienia, upowszechnianie wzorców racjonalnego żywienia oraz promocja zdrowia. Za realizację celów odpowiada Komitet Główny Olimpiady, któremu od początku przewodniczy prof. dr hab. Jan Gawęcki, a patronuje Polskie Towarzystwo Nauk Żywnościowych.

Olimpiada Wiedzy o Żywieniu, podobnie jak inne, jest trójstopniowa i ma swoją specyfikę, wynikającą przede wszystkim z jej interdyscyplinarnego charakteru. Każdy z trzech etapów charakteryzuje nieco inna forma rywalizacji i sposób nagradzania zwycięzców.

Na przełomie sierpnia i września każdego roku Komitet Główny Olim-

piady wydaje i rozsyła do niemal 500 szkół ponadgimnazjalnych informator, który zawiera regulamin i terminarz Olimpiady, tematykę wiodącą oraz literaturę z tego zakresu. W przesyłce znajduje się również aktualny tomik z serii Biblioteczka Olimpiady Wiedzy o Żywieniu.

Każda edycja Olimpiady ma tematykę wiodącą, która w kolejnych dwunastu edycjach kształtowała się następująco:

- Tłuszcze w racjonalnym żywieniu
- Białka w żywności i żywieniu człowieka
- Węglowodany w żywności i żywieniu człowieka
- Składniki mineralne w żywieniu człowieka
- Witaminy w żywności i żywieniu
- Energia a żywienie
- Mleko i jego przetwory w żywieniu człowieka
- Warzywa i owoce w żywieniu człowieka
- Ryby, owoce morza i drób w żywieniu człowieka
- Produkty zbożowe i nasiona strączkowe w żywieniu

- Mikroorganizmy w żywności i żywieniu
- Zmysły a jakość żywności i żywienia.

Pragnąc ułatwić młodzieży przygotowanie się do udziału w Olimpiadzie, stworzono serię wydawniczą pod nazwą Biblioteczka Olimpiady Wiedzy o Żywieniu. W ramach tej serii, pod redakcją prof. Jana Gawęckiego, przy współautorstwie wielu wybitnych polskich specjalistów, ukazało się osiem książeczek omawiających w przystępny sposób tematykę wiodącą kolejnych edycji Olimpiady („Prawda o tłuszczach”, „Białka w żywności i żywieniu”, „Współczesna wiedza o węglowodanach”, „Składniki mineralne w żywieniu człowieka”, „Witaminy”, „Mikroorganizmy w żywności i żywieniu”, „Zmysły a jakość żywności i żywienia”, „Woda w żywieniu i jej źródła”), które nieodpłatnie są przekazywane do zainteresowanych szkół. W tym roku na przełomie sierpnia i września ukaże się także drugi „Zbiór zadań Olimpiady Wiedzy o Żywieniu z lat 2004–2008”.

Dla nauczycieli przygotowujących młodzież do udziału w Olimpiadzie organizowane są konferencje szkoleniowe dotyczące tematyki wiodącej kolejnych edycji. Największe osiągnięcia w tym zakresie ma Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu, który na organizowane corocznie konferencje zaprasza autorów tomików Biblioteczki Olimpijskiej oraz nauczycieli z całej Polski.

Podczas wszystkich eliminacji okręgowych i centralnych odbywają się wykłady uznanych naukowców. Inną imprezą towarzyszącą jest Konferencja Komisji Edukacji Żywnościowej Komite-

Etap/termin	Forma rywalizacji	Nagrody i wyróżnienia
<u>Szkolny</u> I połowa listopada	Pytania i zadania w dowolnej formie (przygotowane przez nauczycieli, oceniane przez Komisję Szkolną)	Książki (3 najlepszych uczniów awansuje do etapu okręgowego)
<u>Okręgowy</u> I połowa stycznia	Test (przygotowany i rozsyłany przez Komitet Główny, oceniany przez Komisję Okręgową)	Nagrody rzeczowe, książki (50–60 uczniów z najwyższą, zweryfikowaną liczbą punktów awansuje do etapu centralnego)
<u>Centralny</u> II połowa marca	Test, praca pisemna na wybrany temat, quiz – publiczny sprawdzian wiedzy i umiejętności (przygotowane przez Komitet Główny, oceniane przez Komisję Konkursową)	Wstęp na studia* Laureaci – puchary, wycieczki zagraniczne, nagrody rzeczowe Finaliści – nagrody rzeczowe i książkowe

* Różne wydziały 3 uniwersytetów, 7 uczelni rolniczych, 3 politechnik, 2 akademii ekonomicznych i 4 wyższych szkół zawodowych

tu Żywienia Człowieka PAN poświęcona upowszechnianiu wiedzy żywieniowej, a także pokazy kulinarne i warsztaty metodyczne dla nauczycieli.

Dwukrotnie w trakcie eliminacji centralnych, z inicjatywy Komitetu Głównego, odbyły się otwarte sesje popularnonaukowe, na których oprócz uczestników i opiekunów obecna była młodzież ze szkół województwa zachodniopomorskiego.

podstawie wyników którego wyłoniono 44 finalistów. W drugiej części uczestnicy opracowywali pisemnie jeden z czterech podanych tematów:

- 1) „Makijaż” żywności a zdrowie konsumenta – negatywy i pozytywy
- 2) Analiza sensoryczna jako narzędzie obiektywnej oceny żywności
- 3) Środowisko przyrodnicze a wartość odżywcza i bezpieczeństwo żywności

XII finał Olimpiady Wiedzy o Żywieniu

XII Olimpiada Wiedzy o Żywieniu przyniosła istotną zmianę regulaminową, za którą opowiedziała się większość laureatów i nauczycieli objętych badaniami w ramach pracy magisterskiej na temat historii Olimpiady. Wprowadzenie ujednoliconych zasad rywalizacji i klasyfikacji oraz wydanie kolejnego tomiku Biblioteczki Olimpijskiej popularyzującego tematykę wiodącą „Zmysły a jakość żywności i żywienia” zawoocowały rekordową liczbą prawie 8000 uczestników (w województwie zachodniopomorskim do rywalizacji przystąpiło 700 uczniów z 27 szkół ponadgimnazjalnych). Eliminacje okręgowe rozgrywano w 12 miastach, w tym po raz pierwszy w Gliwicach.

Do tegorocznego finału Olimpiady, który po raz siódmy odbywał się w Szczecinie, zakwalifikowano 56 uczniów z 41 szkół. Pierwsza część rywalizacji polegała na rozwiązaniu testu, na

4) Jean Anthelme Brillat-Savarin stwierdził w XVIII wieku, że „Stwórca, każąc człowiekowi jeść, aby mógł żyć, za zachętę dał mu apetyt, a za nagrodę – przyjemność”. Czy Ty w XXI wieku uważasz, że ten aforyzm jest wciąż aktualny, czy też należy go uzupełnić?

Ostatnim etapem eliminacji centralnych był finałowy quiz, w którym brało udział sześciu uczniów z największą łączną liczbą punktów z testu i pracy pisemnej. Komisji konkursowej przewodniczył prof. dr hab. Józef Korczak. Po półtoragodzinnych zmaganiach, podczas których uczniowie popisali się swoją wiedzą i umiejętnościami praktycznymi przed jury, pozostałymi uczestnikami, nauczycielami oraz zaproszonymi gośćmi, zwyciężcą XII Olimpiady Wiedzy o Żywieniu została Daria Leconte z Zespołu Szkół nr 2 im. H. Kołłątaja w Wałbrzychu, która otrzymała puchar Ministra Edukacji Narodowej oraz talony wycieczkowe o wartości 2000 zł. Drugie miejsce zdobyła

Agata Szczurowska z Zespołu Szkół nr 14 we Wrocławiu, a trzecie – Marta Błaszkievicz z XIII Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie. Tytuł laureata uzyskali także – w kolejności zajętych miejsc – Filip Stramecki z Wałbrzycha, Tomasz Dera z Krakowa, Marta Nieborak ze Szczecina, Beata Prajsner z Poznania, Ilona Baraniak z Koszalina, Tomasz Skorczewski z Bydgoszczy, Paulina Sowińska z Wrocławia, Katarzyna Gajo z Lublina, Barbara Średzińska z Białegostoku, Marta Szymoniak z Poznania, Mateusz Buczyniak z Wielunia i Jacek Adamczyk z Gorzowa Wielkopolskiego.

Aż pięciu uczniów pojedzie na atrakcyjne wycieczki zagraniczne, a wszyscy laureaci i ich opiekunowie dostali cenne nagrody rzeczowe. Ponadto wszyscy otrzymali interesujące książki; było także szereg dodatkowych wyróżnień w postaci nagród rzeczowych. Podwójną nagrodę (Polskiego Towarzystwa Nauk Żywnościowych oraz Przewodniczącego Komitetu Głównego Olimpiady Wiedzy o Żywieniu) za najlepsze opracowanie pisemne otrzymała Marta Błaszkievicz z XIII Liceum Ogólnokształcącego w Szczecinie za pracę nt. „Makijaż” żywności a zdrowie konsumenta – negatywy i pozytywy. Po raz drugi przyznano nagrodę imienia dra Zenona Łosickiego, wybitnego technologa i producenta żywności, za najlepszą pracę napisaną przez ucznia szkoły zawodowej.

Uczniowie i ich opiekunowie w czasie pobytu w Szczecinie zwiedzali szczytne schrony oraz wzięli udział w wycieczce Szlakiem Księżąt Pomorskich. Ponadto wysłuchali dwóch wykładów: prof. dr hab. Niny Baryłko-Pikielnej nt. „Zmysły człowieka jako aparat analityczny w ocenie jakości żywności” oraz prof. dra hab. Jana Gawęckiego nt. „O wodzie w żywieniu i antropologii żywieniowej”; uczestniczyli też w spotkaniu z Cezarym Urbanem pt. „Formy pracy z uczniem zdolnym w XIII Liceum Ogólnokształcącym w Szczecinie”. Niewątpliwą atrakcją było spotkanie z Melpomeną, w ramach którego występowali nie tylko uczniowie, ale i nauczyciele ze „Szczecińskiego Gastronomika”.

Komitet Główny Olimpiady Wiedzy o Żywieniu

ul. Sowińskiego 3, 70-236 Szczecin
tel. 0501553637, (091) 487-77-23
<http://www.olimpiadawiedzyozywieniu.pl/>
e-mail: pocza@olimpiadawiedzyozywieniu.pl

LOP w Szczecinie – działalność edukacyjna

Sławomir Kiszkurko

Liga Ochrony Przyrody w Szczecinie

Liga Ochrony Przyrody od początku swojego istnienia, czyli od 1928 roku, kładła bardzo duży nacisk na szeroko pojętą edukację ekologiczną dzieci i młodzieży. Na ziemiach szczecińskich Liga rozpoczęła swoją działalność w 1954 roku dzięki tak znakomitym społecznikom, jak prof. Stanisław Zajączek z Pomorskiej Akademii Medycznej, prof. Stefan Kowna oraz dr Urszula Kierska-Grinn z Akademii Rolniczej w Szczecinie.

Działalność LOP w Polsce realizowana jest w ramach 40 okręgów. Spośród nich najbardziej aktywnym i wyróżniającym się wielokierunkowością działań edukacyjnych na terenie województwa zachodniopomorskiego jest Zarząd Okręgu LOP w Szczecinie. Skuteczność tychże działań możliwa jest dzięki działaczom rozsianym w terenie, skupionym w 23 oddziałach terenowych zrzeszających każdego roku około 12 tys. członków, w tym głównie dzieci i młodzież. Organizacja bardzo zabiega o to, by kół LOP było jak najwięcej, bo daje to możliwość najtrafniejszego dotarcia z ofertą edukacyjną, a tym samym kształtowania świadomości ekologicznej. Każde kóło ma swojego opiekuna naukowego, który utrzymując bliski kontakt z biurem ZO LOP w Szczecinie, jest na bieżąco informowany o działaniach Ligi, pozyskuje szereg materiałów pomocowych. Ten system nieformalnej edukacji ekologicznej działa w głównej mierze w oparciu o placówki oświatowe.

Mamy rocznie około 400 kół LOP, które aktywnie działają na terenie okręgu szczecińskiego. Są one umiejscowione w przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych, uczelniach wyższych, a nawet w Uniwersytecie Trzeciego Wieku. Istnieje także szereg kół (członków zbiorowych) utworzonych na terenie nadleśnictw, kół łowieckich,

wędkarskich, pszczelarzy, większych zakładów pracy itp. Są to grupy osób – członków dorosłych, które bardzo aktywnie wspierają szkolne, przedszkolne i akademickie koła LOP w ich działaniach na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego.

Opiekunowie szkolnych i przedszkolnych kół to głównie nauczyciele przyrody i biologii, a często także chemii. Pasja przyrodnicza nauczyciela w pracy takiego koła jest niezbędna. Zarząd Okręgu LOP, koordynując działania wszystkich kół, opiera się właśnie na takich osobach, które społecznie, poświęcając swój prywatny czas, organizują konkursy, akcje przyrodnicze, wycieczki, prelekcje, sejmiki i wiele innych działań mających na celu poprawę świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży, a za ich przykładem całego społeczeństwa.

Działania LOP w Szczecinie w ramach edukacji ekologicznej:

- „Warsztaty ekologiczne” dla dzieci, młodzieży i studentów w parkach narodowych, krajobrazowych lub w ich bliskości w postaci kolonii szkoleniowych, spływów kajakowych, obozów wędrownych i rowerowych;
- Konkursy przyrodnicze w przedszkolach, szkołach podstawowych, gimnazjach i wyższych uczelniach, m.in. „Mój las”, „Żyj z przyrodą w zgodzie”, „Działania szkolnego koła LOP w środowisku lokalnym”, „Najlepsza praca magisterska związana z ochroną przyrody”, wystawy nagrodzonych prac;
- Szkolenia przyrodnicze dla młodzieży szkolnej w postaci wykładów w szkołach oraz prelekcji w atrakcyjnych przyrodniczo miejscach;
- Edukacja ekologiczna w ramach działalności przedszkolnych, szkolnych i akademickich kół LOP;
- Wyjazdy szkoleniowe do parków narodowych, krajobrazowych i innych

ciekawych przyrodniczo miejsc Pomorza Zachodniego dla członków oraz opiekunów szkolnych i akademickich kół LOP;

- Projektowanie i realizacja ścieżek dydaktyczno-edukacyjnych w terenie – Rada Młodzieżowa LOP;
- Konferencje naukowe i seminaria poświęcone tematyce ochrony środowiska w wymiarze globalnym i regionalnym;
- Akcje ekologiczne związane z obchodami tzw. kalendarzowych świąt ekologicznych, oraz rokrocznie Akademickie Dni Ziemi, Święto Polskiej Niezapominajki, Światowy Dzień Ochrony Środowiska itp.;
- Działalność wydawnicza i propagandowa (albumy, broszury, foldery, plakaty, kalendarze i informatory przyrodnicze, miesięcznik „Przyroda Polska” itd.) propagująca kulturę i etykę ekologiczną oraz wyrabiająca wśród czytelników wrażliwość na problemy związane z ochroną przyrody i potrzebę jej ochrony;
- Działalność w ramach Zachodniopomorskiej Sieci Ośrodków Edukacji Ekologicznej i Przyrodniczej, której w roku 2007 Liga przewodniczyła. Współpraca z koordynatorem Sieci; prace jurorskie.

Oferta LOP dla szkół:

- Prelekcje w szkołach i poza nimi prowadzone przez przeszkolonych prelegentów przyrodniczych Rady Młodzieżowej LOP;
- Miesięcznik „Przyroda Polska” wraz z biuletynem EKO-edukacyjnym, na łamach którego nauczyciele mogą umieszczać artykuły sprawozdawcze z pracy przedszkolnych i szkolnych Kół LOP;
- Broszury i foldery edukacyjne propagujące ideę proekologiczną;
- Nagrody książkowe dla laureatów i uczestników międzyszkolnych, gminnych i powiatowych konkursów ekologicznych organizowanych przez przedszkolne, szkolne i akademickie Koła LOP.

Wszystkie materiały przekazywane są opiekunom kół LOP na terenie województwa zachodniopomorskiego bezpłatnie.

Kontakt: Biuro Zarządu Okręgu LOP czynne w godz. 8.00–15.00 (poniedziałek–piątek), ul. Żubrów 1, 71-617 Szczecin, tel. (091) 422-46-91; e-mail: biuro@lop.szczecin.pl, www.lop.szczecin.pl ■

Idea konsumpcji zrównoważonej, popularna w krajach Europy Zachodniej i Ameryki Północnej, coraz częściej przenika również do świadomości Polaków. Osoby, które stykają się z tym pojęciem, najczęściej tłumaczą je sobie w sposób intuicyjny, nie wglębiając się w sens idei, wynikającej bezpośrednio z pojęcia zrównoważonego rozwoju.

Natomiast definicja rozwoju zrównoważonego, zaproponowana na Konferencji ONZ „Środowisko i Rozwój” w Rio de Janeiro w 1992 roku, traktuje, że rozwój zrównoważony jest to strategia przekształceń ekologicznych, społecznych, techniczno-technologicznych i organizacyjnych, których celem jest osiągnięcie racjonalnego i trwałego poziomu dobrobytu społecznego, umożliwiającego przekazanie go następnym pokoleniom bez obawy zagrożenia destrukcją zasobów przyrody i ekosystemów. Nieco przystępniejszą definicję „rozwoju zrównoważonego” opracowała Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju w 1986 roku, określając to pojęcie jako rozwój, który zaspokaja potrzeby obecnego pokolenia bez pozbawiania możliwości przyszłych pokoleń zaspokojenia ich potrzeb.

Zrównoważona konsumpcja, nazywana również odpowiedzialną lub zieloną, oznacza zatem strategię kształtowania popytu, zmierzającą do wykorzystania zasobów środowiska i usług gospodarczych w celu zaspokojenia potrzeb i podniesienia jakości życia wszystkich, przy jednoczesnym odtworzeniu kapitału przyrodniczego dla przyszłych pokoleń (Międzynarodowy Instytut Środowiska i Rozwoju).

Idea odpowiedzialnej konsumpcji jest niezmiernie heterogenna i wielowątkowa; obejmuje takie zagadnienia, jak: sprawiedliwy handel, ekoznaki,

Na rzecz konsumpcji zrównoważonej

Jakub Skorupski

zachodniopomorski koordynator projektu

„Kupuj odpowiedzialnie! – Twoje pieniądze kształtują świat”

Zrównoważona konsumpcja, nazywana również odpowiedzialną lub zieloną, oznacza strategię kształtowania popytu, zmierzającą do wykorzystania zasobów środowiska i usług gospodarczych w celu zaspokojenia potrzeb i podniesienia jakości życia wszystkich, przy jednoczesnym odtworzeniu kapitału przyrodniczego dla przyszłych pokoleń (Międzynarodowy Instytut Środowiska i Rozwoju).

ograniczanie ilości powstających odpadów, ich odzysk i powtórne wykorzystanie, konsumpcjonizm, odpowiedzialne zakupy, zdrowa żywność, zmiany klimatu, problem niedostatku wody pitnej, społeczna odpowiedzialność biznesu. Być może, właśnie ze względu na tak duże zróżnicowanie tematyki, wciąż jeszcze nie znalazło się miejsce dla zrównoważonej konsumpcji w programach nauczania. Lukę tą chce wypełnić Polska Zielona Sieć, która od trzech lat oferuje

zjalne (w poprzednich edycjach szkoleń obejmowały również szkoły podstawowe), przy czym projekt nie ogranicza się do 10 szkół w województwie – również zainteresowani nauczyciele z pozostałych placówek mogą zwracać się do Federacji Zielonych GAJA, gdzie uzyskają informacje na temat zagadnień podejmowanych podczas szkoleń, scenariusze zajęć, materiały informacyjne, słowem wszystko, co jest potrzebne do przeprowadzenia szkoleń przez nauczy-

Nieco przystępniejszą definicję „rozwoju zrównoważonego” opracowała Światowa Komisja ds. Środowiska i Rozwoju w 1986 roku, określając to pojęcie jako rozwój, który zaspokaja potrzeby obecnego pokolenia bez pozbawiania możliwości przyszłych pokoleń zaspokojenia ich potrzeb.

szkołom, niemal w całej Polsce, przeprowadzenie bezpłatnych szkoleń w omawianym zakresie. Szkolenia są częścią ogólnopolskiego projektu „Kupuj odpowiedzialnie! – Twoje pieniądze kształtują świat” (www.ekonsument.pl), w ramach którego w 2008 roku zrealizowanych zostanie 100 szkoleń w 10 województwach. Jednym z województw objętych projektem jest Zachodniopomorskie, a organizacją koordynującą projekt na szczeblu wojewódzkim jest Federacja Zielonych GAJA (www.gajanet.pl).

Do udziału w projekcie zaproszone zostały gimnazja i szkoły ponadgimnaz-

cieli we własnym zakresie, w ramach realizacji takich przedmiotów, jak: biologia, ochrona środowiska, geografia, wiedza o społeczeństwie, czy nawet marketing.

Jednym z głównych działań projektu jest również działający w siedzibie Federacji Zielonych GAJA, przy ul. 5 Lipca 45 w Szczecinie, punkt informacyjno-edukacyjny, do którego zgłaszać się mogą wszystkie osoby zainteresowane tematyką odpowiedzialnej konsumpcji. W punkcie skorzystać można m.in. z biblioteczki wyposażonej w literaturę na temat zrównoważonej konsumpcji. ■

Od przedszkola z przyrodą za pan brat

Renata Wiśniewska

Przedszkole Publiczne nr 3 „Pentliczek” w Szczecinie

Zagadnienia z zakresu przyrody, ekologii, ochrony środowiska powinno się wprowadzać już w przedszkolu, gdyż poznawanie tych dziedzin dostarcza wielu przeżyć i doznań, a także wywołuje chęć aktywnego działania. Bezpośrednie zetknięcie się z otoczeniem przyrodniczym wywołuje zdziwienie, nasuwa wiele pytań, stwarza szerokie możliwości doświadczeń wpływających na rozwój intelektualny dziecka w tym wieku. Obiekty przyrodnicze są bodźcami inspirującymi do działania, przekształcania, i są źródłem informacji.

Racjonalne wydaje się kształtowanie wrażliwości dziecka tak, by wiedziało i rozumiało, że wszystko, co jest nam niezbędne do życia, czerpiemy z przyrody; że człowiek nadmiernie zanieczyszcza środowisko i w nie do końca przemyślany sposób wykorzystuje jego zasoby. Dlatego podnoszenie świadomości ekologicznej jest sprawą wielkiej wagi, wymagającą wielokierunkowych i spójnych działań całego społeczeństwa.

Świadomość ekologiczna powinna być rozbudzana przez rodziców i nauczycieli. Zadaniem nauczyciela w placówce przedszkolnej jest umożliwienie dzieciom poznania przyrody poprzez aktywny i bezpośredni kontakt z nią, czyli oglądanie, szukanie, zbieranie, porządkowanie, porównywanie, mierzenie, liczenie, obserwowanie, badanie i eksperymentowanie. Dzięki takim działaniom dzieci mają szansę poznać otaczający je świat za pomocą wszystkich zmysłów, kształtują koncentrację uwagi i uczą się dokonywania spostrzeżeń.

Rozbudzenie zainteresowań przyrodą zależy w dużym stopniu od osobowości nauczyciela, jego wiedzy, sposobu organizowania pracy dydaktyczno-wychowawczej, a przede wszystkim od jego postawy i osobistego zaangażowania. Dlatego też nauczyciel wychowania przed-

szkolnego powinien posiadać cechy dobrego organizatora i koordynatora aktywności nie tylko dziecka, ale i swojej.

Do rozbudzania świadomości ekologicznej swoich podopiecznych wybrałam metodę bezpośredniego poznania przyrody. Wykorzystując strategię „badanie w działaniu”, sprawdzałam swoje działania skierowane na dzieci i ich działania. Pierwszym krokiem była diagnoza przedszkolaków, a następnie zaplanowanie przedsięwzięć, których celem było rozbudzanie świadomości ekologicznej poprzez wzbogacenie wiedzy przyrodniczej i ekologicznej. Pracę zorganizowałam tak, aby dzieci zdobywały wiadomości z zakresu przyrody przez cały rok.

Poznanie rozpoczęliśmy od najbliższego otoczenia, tzn. przedszkolnego placu zabaw, następnie wybieraliśmy się do różnych ekosystemów. Jesienią cyklicznie odwiedzaliśmy pobliski park. Dzieci oglądały tam drzewostany, porównywały liście drzew. Głównym celem naszych wyjść było zaobserwowanie zmian zachodzących w świecie roślin, zwierząt i w pogodzie. Po powrocie do przedszkola dzieci utrwały informacje zdobyte na wycieczce, rozważały, w jaki sposób mogą dbać o zielen w parku, wykonywały plakaty, prace plastyczne z naturalnych okazów przyrody.

Jedną z atrakcyjniejszych wycieczek był wyjazd do Ogrodu Dendrologicznego w Glinnej. Dzieci poznały tam właściwości kory drzew, owoce kasztana jadalnego, buczyny, orzecha, różne rodzaje szyszek drzew iglastych.

Podczas wycieczek nad naturalne i sztuczne zbiorniki wodne dzieci szukały odpowiedzi na pytanie: Co należy robić, by rzeka była czysta? Uświadomiły sobie, że woda jest potrzebna do życia, a jej zanieczyszczenie może spowodować śmierć zwierząt, roślin i ludzi. Dowiedziały się, że w celu ochrony wód w jeziorach i rzekach należy budować oczyszczalnie ścieków.

Na wycieczce nad Zalew Szczeciński dzieci przy użyciu lup rozpoznawały drzewa po liściach, owocach, korze, kształcie korony. Obserwowały korzenie drzew i poznawały ich rolę w życiu drzewa. Dowiedziały się o roli światła w życiu roślin i zapoznały się z budową warstwową lasu. Wędrując, tropiły zwierzęta, w spróchniałych powalonych drzewach szukały korników. Poznały sposób określania wieku drzew poprzez przeliczanie słoii.

Z zajęć na łące dzieci wyniosły wiedzę na temat zwyczajów niektórych gatunków ptaków, ich siedlisk, pożywienia, wędrówek. Na torfowisku w Podgrodziu wyszukiwały rosnącą tam wełniankę wąskolistną, tatarak zwyczajny, kosaciec żółty, świbkę morską.

Aktywne uczestnictwo w tych wycieczkach o różnych porach roku sprawiło, że dzieci dokonywały uogólnień, porównań. Poznały również charakterystyczne cechy pór roku, rozwijały zainteresowanie otaczającym światem przyrody i coraz bardziej rozbudzała się w nich świadomość potrzeby dbania o otaczający świat. Poprzez działanie, doświadczenie, obserwację i wyciąganie wniosków dzieci wyrabiały swój pogląd na temat potrzeby chronienia tego, co żywe.

Założenie własnego zielonego ogródka umożliwiło dzieciom systematyczne obserwowanie wzrostu fasoli, rzeżuchy i hiacynta. Brały również udział w eksperymencie, dzięki któremu wyciągnęły wnioski, że roślina do wzrostu potrzebuje wody, światła naturalnego i ciepła. Założyły także hodowlę dżdżownic w specjalnym słoju. Podczas tego doświadczenia dowiedziały się, że dżdżownica wspaniale spulchnia ziemię i lubi zjadać suche liście. Teraz już wiedzą, że

Szkolna samorządność

Katarzyna Krysztofiak, Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli

jest pożytecznym stworzeniem i nie należy jej zabijać. Uatrakcyjnieniem tych zajęć było poznawanie różnych gatunków gleb; dzieci sprawdzały przepuszczalność wody przez glebę, dotykały ją rękoma i sprawdzały konsystencję.

Bardzo pouczające były zajęcia związane z ochroną środowiska. Dzieci zapoznały się z wieloma pojęciami, próbowały szukać rozwiązań zapobiegania zanieczyszczeniom. Przeprowadziły na przykład eksperyment pt. „Co się rozłoży w ziemi?” Pomysłów było wiele, ale żadne dziecko nie udzieliło poprawnej odpowiedzi. Wspólnie zakopaliśmy w ziemi: szkło, plastik, papier, metal, suche liście. Po miesiącu odkopaliśmy przedmioty; okazało się, że pozostał metal, plastik, szkło. Dzięki temu eksperymentowi dzieci zrozumiały potrzebę segregacji śmieci, zastępowania torebek jednorazowych torebkami wielokrotnego użytku.

Podczas opisanych zajęć dzieci zdobyły bardzo wiele doświadczeń dotyczących otaczającego je świata. Ich zachowania wobec przyrody zmieniły się. Podczas sytuacji zaplanowanych i przy okazjach edukacyjnych nauczyły się obserwować zjawiska atmosferyczne, rozwój roślin, zwierząt. Ciągłe obserwacje doskonaliły procesy wnioskowania i uogólniania. Dzieci przestały niszczyć przyrodę, potrafią zachować się na wycieczkach, są wrażliwe na krzywdę innych ludzi i zwierząt, dbają i pamiętają o nich. Stały się „ekspertami” w dziedzinie postaw proekologicznych. Namawiają rodziców na wspólne wyjazdy do miejsc, w których byliśmy razem. Teraz one są przewodnikami, instruktorami wrażliwymi na piękno otaczającego świata. Dzieci opuszczają przedszkole z bagażem doświadczeń, rozbudzoną świadomością ekologiczną, która, mam nadzieję, będzie poszerzana w przyszłości.

Bibliografia

- Czerepaniak-Walczak M., *Aspekty i źródła profesjonalnej refleksji nauczyciela*, Edytor s.c., Toruń 1997
- Ekologiczna edukacja przedszkolna, (red.) E. Jaszczyszyn, Stowarzyszenie na rzecz Ekorozwoju „Agro-Group”, Białystok 2003
- Kutyłowska G., *Ekologia w przedszkolu, Program edukacji ekologicznej ze scenariuszami zajęć*, Wyd. Didasko, Warszawa 1996
- Wiśniewska R., *Edukacja Ekologiczna w przedszkolu [w:] Stan środowiska przyrodniczego podstawowym warunkiem zdrowotności społeczeństwa*, (red.) M. Ciaciura, Z.U.P.W. „Optimex” Mariusz Mońka & Zbigniew Walczak, Szczecin 2004

O roli odpowiedzialności w budowaniu samorządności dyskutowali uczniowie ze szkół wszystkich poziomów podczas IV Szczecińskiej Konferencji Samorządów Uczniowskich. W czterech grupach warsztatowych zastanawiali się nad tym, czym powinien zajmować się szczeciński parlament uczniowski, co wpływa na dobrą współpracę samorządu uczniowskiego z nauczycielami, dyrekcją, środowiskiem lokalnym. Zadawali sobie pytania o obraz szkolnych egzaminów oraz dyskutowali o idei wolontariatu, który jest serdecznym zaangażowaniem się na rzecz innych.

Gościem konferencji był dyrektor Hospicjum św. Jana Ewangelisty ks. Leszek Woroniecki, który w swoim wystąpieniu mówił o pięknie, które można odnaleźć w człowieku chorym i niedołącznym. Właśnie na budowanie takiej umiejętności winni młodzi ludzie zwracać uwagę w relacjach z innymi. W cywilizacji, w której dostrzegane i pozytywnie waloryzowane jest wyłącznie piękno ciała, nie ma miejsca dla cierpienia i ułomności. A przecież każdy może w jakimś momencie życia ich doświadczyć. Umiejętność współodczuwania i odnajdywania piękna w ludziach cierpiących jest jedną z naczelných idei wolontariatu, który w społeczeństwie demokratycznym stanowi ważny element aktywności społecznej.

Wyjątkową wartość pracy młodzieży w SU, ale i trudności z tym związane dostrzegł Bogdan Chęć, dyrektor SP 61. – *To trudna sztuka, która jednak przynosi wiele satysfakcji* – powiedział. – *Chcemy, aby podczas konferencji uczniowie nie tylko mówili o tym, co dla nich ważne, ale żeby miało to także moc sprawczą. Dlatego dążymy do powołania Szczecińskiego Parlamentu Uczniowskiego. Wśród postulatów uczniów prezentowanych po warsztatach pojawił się także taki, który dotyczył potrzeby opieki medycznej w każdej szkole. To naprawdę niesamowite. Zatem nie tylko my, nauczyciele, dostrzegamy taką konieczność. Parlament Uczniowski ma szansę mieć także wpływ na takie sprawy* – dodał dyrektor i gospodarz spotkania.

Uczestnikom konferencji zaprezentowano również materiały dokumentujące pracę zespołową dyrektorów szkół, pedagogów, nauczycieli, uczniów i rodziców w ramach autorskich warsztatów edukacyjnych prowadzonych przez psychologa Michała J. Kaweckiego. Autor i moderator zajęć przedstawił analizę badań ankietowych przeprowadzonych podczas nich. W szkicach *Młodzi portret własny, Obraz szkolnych egzaminów w oczach uczniów, rodziców i nauczycieli* oraz *Wizja Szczecińskiego Parlamentu Uczniowskiego* pojawiają się wnioski z badań, w których autor podkreśla rolę autoafirmacji jako wyznacznika aktywności sprawczej człowieka. W badaniach ankietowych uczniowie podkreślali też ważność siły marzeń i wyobraźni w działaniu. Młodzi ludzie wierzą w wartość prawdy i kultury porozumiewania się. Istotne w dyskusji jest dla nich liczenie się ze zdaniem rozmówcy, gotowość kompromisu i chęć dojścia do wspólnych wniosków. Liczą się dla niej też prawdziwe autorytety; aż 70% badanych wyraziło potrzebę posiadania „wszechstronnego i wspaniałego nauczyciela”. Wnioski na temat egzaminów wskazują, że dominująca rola, jaką odgrywają w systemie rekrutacji do szkół kolejnych szczebli, wpływa na wysoki poziom frustracji i niezadowolenie uczniów. Autor badań podkreślił, że edukacja szkolna „pod egzamin” ztraca sens, a szkoła oferuje w takiej sytuacji wiedzę fragmentaryczną, pełną luk i zatomizowaną, która *pozbawia uczniów wykształcenia ogólnego, tak ważnego dla odnalezienia się w dorosłym życiu*. W ostatnim zaprezentowanym eseju przedstawiono projekt struktury Szczecińskiego Parlamentu Uczniowskiego, w którego tworzenie chce się zaangażować większość badanych uczniów.

Konferencja zorganizowana przez Sieć Szkół Przyjaznych po raz kolejny pokazała, jak wielką wagę przywiązują uczniowie do samorządności. Umiejętne wspieranie i kierowanie taką aktywnością daje szansę na rzeczywiste ich uczestniczenie w dorosłym życiu publicznym.

Jak się zmieni nasza szkoła

Alina Sukiennicka, Kuratorium Oświaty w Szczecinie

Chcemy, aby polska szkoła była przyjaźnie wymagająca – to znaczy dająca wszystkim dzieciom równe szanse dostępu do edukacji, zapewniająca uczniom poczucie bezpieczeństwa i sprzyjająca rozwojowi ich indywidualnych zainteresowań, a także klarownie formułująca wymagania, których spełnienie przyniesie satysfakcjonujące efekty kształcenia.

Katarzyna Hall, Minister Edukacji Narodowej

28 kwietnia 2008 r. w Zamku Książąt Pomorskich w Szczecinie odbyła się debata z udziałem pani Katarzyny Hall – Minister Edukacji Narodowej – zapoznająca zachodniopomorskie środowisko oświatowe z głównymi założeniami projektowanej reformy oświatowej. Jej organizatorami byli Ministerstwo Edukacji Narodowej i Kuratorium Oświaty w Szczecinie. Minister Hall zaprezentowała plany zmian w systemie edukacji na lata 2009–2015, w tym obniżenie wieku szkolnego i podniesienie jakości kształcenia.

Do uczestnictwa w debacie, zgodnie z wytycznymi MEN, zaproszeni zostali posłowie i senatorowie z regionu, Wojewoda Zachodniopomorski, Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego, Prezydent Miasta Szczecin, dyrektor Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej, dyrektorzy jednostek organizacyjnych Urzędu Marszałkowskiego ds. edukacji i funduszy europejskich, rektorzy największych uczelni, przedstawiciele jednostek samorządu terytorialnego, dyrektorzy wybranych placówek edukacyjnych wszystkich typów, szefowie wojewódzkich struktur oświatowych związków zawodowych, szefowie wojewódzkich struktur organizacji pracodawców, szefowie największych w regionie urzędów pracy, ośrodków pomocy społecznej, szefowie najważniejszych organizacji pozarządowych zajmujących się edukacją i pomocą społeczną, szefowie organizacji reprezentujących rodziców, przedstawiciele Instytutu Pamięci Na-

rodowej w Szczecinie, Wojewódzkiej Stacji Sanitarno-Epidemiologicznej oraz Komendy Głównej Państwowej Straży Pożarnej.

Główny cel reformy to stworzenie szkoły przyjaźnie wymagającej, to znaczy:

- dającej wszystkim dzieciom równe szanse dostępu do edukacji;
- zapewniającej uczniom i ich rodzicom poczucie bezpieczeństwa;
- sprzyjającej rozwojowi indywidualnych zainteresowań uczniów;
- klarownie i realistycznie formułującej wymagania, których spełnienie przyniesie satysfakcjonujące efekty kształcenia.

Głównymi przesłankami proponowanej reformy programowej są:

- skuteczniejsze wyrównywanie szans edukacyjnych poprzez zapewnienie lepszego dostępu najmłodszych dzieci do edukacji;
- poprawa efektów kształcenia na dwóch ostatnich etapach edukacyjnych;
- podniesienie rangi nauczania języków obcych w polskich szkołach;
- wdrożenie elastycznego modelu kształcenia, lepiej dopasowanego do indywidualnych potrzeb i zdolności uczniów.

Jedną z najważniejszych zmian dotyczy zerówek i szkół podstawowych, a więc najmłodszych dzieci. Co prawda od paru lat dzieci sześciolatki są objęte obowiązkiem szkolnym, jednak w klasie pierwszej uczniowie najczęściej uczą się tego samego co w zerówce. Konieczna jest więc zmiana, aby uczniowie nie powielali wcześniejszych działań. Podobnie powinno się działać na dalszych etapach kształcenia.

Osiągnięcie wymienionych celów będzie możliwe dzięki:

- wdrożeniu korekty programowej uwzględniającej
  - obniżenie wieku szkolnego do 6 lat oraz szersze objęcie edukacją przedszkolną dzieci w wieku 3–5 lat;
  - dążenie przeważającej części uczniów do zdobycia przynajmniej wykształcenia średniego, prowadzące do masowego kształcenia ogólnego na tym poziomie;
  - pogłębione kształcenie każdego absolwenta szkoły kończącej się maturą w zakresie wybranych przedmiotów, które lepiej przygotowuje do nauki na wyższych uczelniach;

Od lewej: Katarzyna Hall, Marcin Zydorowicz, Artur Gałęski, Witold Jabłoński

- dostosowaniu szkół do przyjęcia młodszych dzieci i zapewnieniu im pełnej opieki, zapewnieniu spójności między edukacją przedszkolną i wczesnoszkolną;
- dostosowaniu systemu egzaminów zewnętrznych do pełnienia funkcji diagnostyczno-prognostycznej wobec ucznia oraz funkcji mierzącej efektywność pracy szkoły;
- uelastycznieniu procesu dydaktycznego w ramach zwiększonej autonomii szkoły, dzięki jego lepszemu dostosowaniu do indywidualnych potrzeb ucznia dla skutecznego osiągnięcia określonych w podstawie programowej efektów kształcenia;
- uproszczeniu prawa przez zdefiniowanie w jednym dokumencie programowym treści kształcenia i standardów wymagań egzaminacyjnych sformułowanych językiem efektów kształcenia.

Wdrażanie tego planu rozpocznie się od roku szkolnego 2009/2010. Pozwoli to na możliwie łagodne i sprawne wprowadzenie do systemu szkolnego dodatkowego rocznika uczniów. Odsunięcie reformy o każdy kolejny rok wiązałoby się z dodatkowymi kosztami i byłoby mniej korzystne z uwagi na liczniejsze roczniki przyszłych pierwszoklasistów.

Zmiany programowe mają wejść w życie we wrześniu 2009 roku w pierwszej klasie szkoły podstawowej oraz w pierwszej klasie gimnazjum, a następnie – w kolejnych latach – wkraczać do następnych klas.

Uczniowie rozpoczynający naukę w pierwszym roku reformy będą wyposażani przez wszystkie kolejne lata wdrażania zmian w bezpłatne podręczniki. Mają one stanowić własność szkoły i być wypożyczane kolejnym rocznikom uczniów.

Harmonogram wprowadzania zmian

1. W roku szkolnym 2008/2009, ogłoszonym „rokiem przedszkolaka”, Ministerstwo Edukacji Narodowej będzie zachęcać (również finansowo) rodziców i samorządy oraz organizacje pozarządowe do zapewnienia dzieciom edukacji przedszkolnej.

2. Ministerstwo będzie budować wśród rodziców, nauczycieli oraz samorządów lokalnych i organizacji obywa-

telskich przekonanie o znaczeniu upowszechnienia edukacji przedszkolnej, aby dzięki temu Polska w ciągu najbliższych lat przestała zajmować ostatnie miejsce w Unii Europejskiej pod względem liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli.

3. Dzieci, które kończą 6 lat w roku 2008, w roku szkolnym 2008/2009 znajdą się – zgodnie z prawem – w zerówkach.

4. Rodzice dzieci, które skończą 6 lat w roku 2009, będą zachęcani, aby w roku szkolnym 2008/2009 skierowali je do edukacji przedszkolnej lub posłali razem z 6-latkami do zerówek.

5. Na wiosnę 2009 r. zacznie obowiązywać przeprowadzana przez psychologa przedszkolna procedura opiniowania dojrzałości szkolnej dziecka (tzw. diagnoza przedszkolna), poprzedzająca pójście do szkoły. Ułatwi ona rodzicom podjęcie właściwych decyzji dotyczących edukacji ich dzieci.

Znacząca część możliwości intelektualnych człowieka kształtuje się w pierwszych latach życia.

Umiejętności wyniesione z przedszkola procentują w szkole.

Objęcie edukacją przedszkolną oraz wczesny kontakt

z grupami rówieśniczymi ma pozytywny wpływ na rozwój

emocjonalny i intelektualny dziecka. Badania naukowe

jednoznacznie potwierdzają, że najłatwiej jest wyrównywać

szanse edukacyjne u najmłodszych dzieci.

6. Na podstawie tej diagnozy rodzice będą mieli prawo wnioskować o odroczenie podjęcia przez dziecko obowiązków szkolnego.

7. Od roku szkolnego 2009/2010 wszystkie pięcioletki będą miały prawo do edukacji przedszkolnej, zaś gminy będą miały obowiązek zorganizować tę edukację na swoim terenie – lub dotować formy niepublicznej.

8. Od roku szkolnego 2009/2010 swoje istnienie zakończą zerówki, przekształcając się w miejsca edukacji przedszkolnej.

9. We wrześniu 2009/2010 do szkoły pójść siedmiolatki oraz sześciolatki, których rodzice nie wnioskowali o odroczenie posłania dziecka do szkoły.

10. W pierwszych latach reformy data rozpoczynania nauki będzie traktowana elastycznie i będzie zależeć bardziej od dokonanej przez rodziców

oceny dojrzałości szkolnej dziecka niż metryki urodzenia. Jednak – tak jak obecnie – w roku, w którym dziecko kończy 7 lat, musi rozpocząć naukę szkolną.

Efekty planowanych zmian:

- bezpłatna edukacja dla wszystkich sześciolatek;
- stworzenie równych szans wszystkim dzieciom, bez względu na zaamożność;
- zapewnienie równego dostępu – ulga, szczególnie dla rodzin wielodzietnych;
- zapewnienie wszystkim dzieciom bezpieczeństwa – opieka we wszystkich szkołach;
- edukacja dostosowana do wieku – wkomponowana w program szkolny;
- wprowadzenie ładu i porządku – każdy wie, gdzie, kiedy i po co wysłać dziecko.

Minister Katarzyna Hall odniosła się także do głównych założeń reformy programowej w gimnazjum i liceum oraz w szkołach zawodowych. Zaprosiła wszystkich uczestników debaty do zapoznania się z projektem reformy programowej, który znajduje się na stronie internetowej: www.reformaprogramowa.men.gov.pl i wyrażenia o nim swojej opinii.

Po wystąpieniu pani Minister uczestnicy debaty wzięli udział w trzech dyskusjach panelowych w celu wypracowania wniosków i przekazania ich autorze zmian (protokół z dyskusji panelowych wraz z wypracowanymi wnioskami jest do wglądu na stronie internetowej Kuratorium Oświaty w Szczecinie).

Tekst opracowano na podstawie dokumentu „Reforma Programowa – projekt do konsultacji” i materiałów z debaty.

Na temat...

rekomendują

Regina Czekala

kierownik Wydziału Udostępniania Zbiorów CDiDN WBP w Szczecinie

Halina Kwiatkowska

nauczyciel bibliotekarz, Wydział Udostępniania Zbiorów CDiDN WBP w Szczecinie

WYDAWNICTWA ZWARTE

**CYGAŁ, Krystyna
KUCZERA, Beata**

W zgodzie z naturą, ludźmi i samym sobą: wybór scenariuszy godzin wychowawczych dla klas IV-VI z zakresu ścieżki ekologicznej i prozdrowotnej / Krystyna Cygał, Beata Kuczera. – Rzeszów: Wydawnictwo Oświatowe Fosze, 2007. – 64 s.

Sygn.: 162885, 162886 C

Proponowany materiał obejmuje tematykę ścieżki ekologicznej oraz prozdrowotnej. Omawiane na lekcjach zagadnienia pomagają uczniom dostrzec główne problemy środowiska naturalnego, rozbudzają wrażliwość na piękno natury, uczą odpowiedzialności za świat przyrody.

Poruszane w publikacji wybrane zagadnienia z edukacji prozdrowotnej związane są z bezpieczeństwem, zdrowym trybem życia, technikami pracy

umysłowej, rozwijaniem zainteresowań. Scenariusze ułatwiają przekazanie uczniom informacji z różnych dziedzin: ekologii, psychologii, socjologii.

Zajęcia lekcyjne ubarwiają gry edukacyjne, elementy metody projektu, ćwiczenia praktyczne, debata, scenki dramatyczne i inne. Dołączony bogaty zestaw projektów pomocy dydaktycznych do scenariuszy uatrakcyjni zajęcia i ułatwia przygotowanie się nauczyciela do przeprowadzenia lekcji (np. ankieta pt. „Twoja ulubiona forma wypoczynku”, ćwiczenia „Ekologiczny labirynt”, karty do gry „zdrowa żywność”, plansze piramidy zdrowia „Chcę uczyć się bezpiecznie”, karteczki z zagadkami). Zastosowane formy i metody pracy sprzyjają twórczej aktywności dzieci, wyzwala ją ich naturalną ekspresję.

EDUKACJA

Edukacja środowiskowa wzmocnieniem zrównoważonego rozwoju / pod red. Danuty Cichy. – Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych, 2005. – 225, [1] s.

Sygn.: 161023, 161024 C

Należy zastosować strategie stymulujące świadomość środowiskową zarówno nauczycieli, jak i kadry zarządzającej szkołą oraz uczniów i ich rodziców. Konieczne jest zachęcenie nauczycieli do prowadzenia środowiskowych projektów edukacyjnych i włączenia uczniów do rozwiązywania problemów lokalnych.

W pracy zbiorowej, która adresowana jest do nauczycieli i studentów, przedstawiono szereg propozycji wspomagania edukacji środowiskowej różnych grup społecznych. Omówiono cztery grupy problemów: I. Podstawy moralne jako uwarunkowania zrównoważonego rozwoju. II. Zrównoważony rozwój w celach i treściach kształcenia. III. Przygotowanie nauczycieli do edukacji dla zrównoważonego rozwoju. IV. Projekty wzmocnieniem edukacji dla zrównoważone-

go rozwoju. V. Wnioski i postulaty dla wzmocnienia nauczania o zrównoważonym rozwoju.

Edukacja środowiskowa wzmocnieniem zrównoważonego rozwoju

Pod redakcją
Danuty CICHY

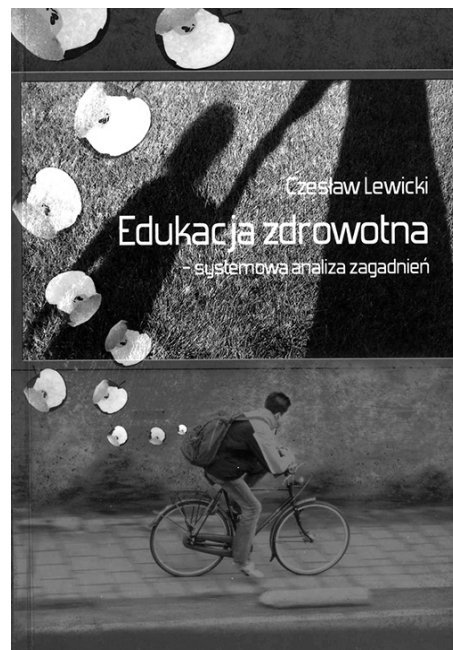

LEWICKI, Czesław

Edukacja zdrowotna – systemowa analiza zagadnień / Czesław Lewicki. – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2006. – 352 s.

Sygn.: 162449, 162450 C

Rozważania Autora dotyczą pedagogiki społecznej wobec zagadnień zdrowia i edukacji zdrowotnej. Autor podjął próbę wskazania, że klasyczna koncepcja pedagogiki społecznej obejmowała także zagadnienia zdrowia – wychowania dla spraw zdrowia i znalazła swoich kontynuatorów wśród współczesnych pedagogów społecznych.

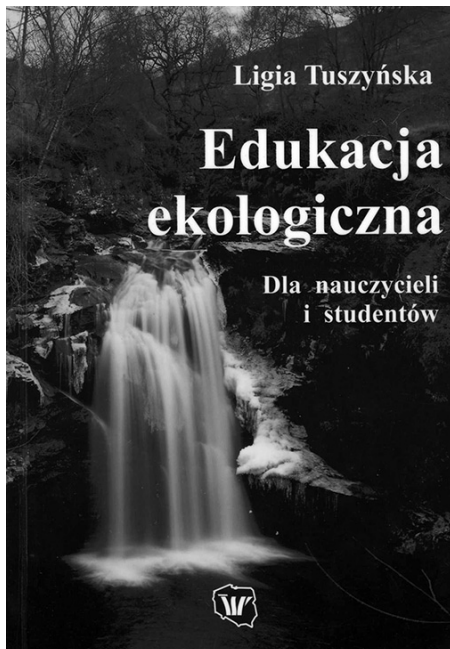
Praca włącza się swoim przedmiotem zainteresowań w nurt dyskursu o edukacji zdrowotnej przez przedstawicieli nauk o wychowaniu.

Składa się z ośmiu rozdziałów, w których zaprezentowane zostały zarówno teoretyczne, jak i praktyczne problemy edukacji zdrowotnej w ujęciu systemowym. Ukazano w niej dwa podstawowe systemy edukacji zdrowotnej, tj. system edukacji zdrowotnej w rodzinie oraz szkolny system edukacji zdrowotnej.

TUSZYŃSKA, Ligia

Edukacja ekologiczna dla nauczycieli i studentów / Ligia Tuszyńska. – Warszawa: Wyższa Szkoła Pedagogiczna, 2006. – 131 s.

Sygn.: 161765, 161766 C

Edukacja ekologiczna (edukacja środowiskowa) jest koncepcją kształcenia i wychowania w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego oraz kształtowania poglądów społeczeństwa względem otaczającego świata. Dotyczy rozbudzenia wrażliwości na problemy środowiska, poszukiwania przyczyn i przewidywania skutków zjawisk prowadzących do degradacji środowiska naturalnego. Edukacja ekologiczna zawiera szeroki zakres treści i metod nauczania. Dąży do integracji wielu przedmiotów i specjalności. Obok dostarczania wiedzy o środowisku edukacja ekologiczna skierowana jest na kształtowanie i rozwój uniwersalnych zdolności u ludzi w podejmowaniu wspólnych inicjatyw na poziomie szkoły, dzielnicy, gminy czy regionu.

Edukacja ekologiczna bazuje na pełnym uczestnictwie uczniów i członków społeczeństwa lokalnego w zajęciach, co służy wyzwalaniu praktycznych działań na rzecz środowiska. Ponadto edukacja ekologiczna przygotowuje społeczeństwo do racjonalnego korzystania z przyrody, dążenia do kontaktu z nieskażonym środowiskiem oraz poczucia odpowiedzialności za środowisko przyrodnicze.

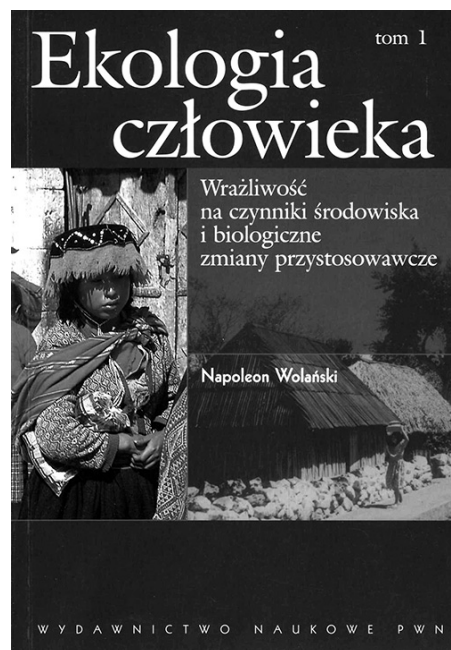
WOLAŃSKI, Napoleon

Ekologia człowieka : podstawy ochrony środowiska i zdrowia człowieka. T. 1-2 / Napoleon Wolański. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006

Sygn.: T. 1: 162288 C, 162289; T. 2: 162290 C, 162291

Ekologia człowieka jest nową nauką, podobnie jak nowym problemem cywilizacyjnym są zanieczyszczenia środowiska. Podręcznik ten traktuje o zmianach, jakimi ulega człowiek pod wpływem środowiska. Składa się z dwóch tomów. Tom 1. obejmuje trzy części, w których omówiono: przedmiot i zakres ekologii człowieka; biologiczne zmiany przystosowawcze; zróżnicowanie i geograficzne rozmieszczenie człowieka. W tomie 2. omówiono: powstanie człowieka i społeczno-kulturowe formy jego występowania; przystosowanie kulturowe; problemy biokulturowe.

Jest to podręcznik interdyscyplinarny, przeznaczony dla studentów studiów podstawowych oraz magistrantów i doktorantów, a także młodych pracowników naukowych z zakresu antropologii (biologii człowieka), ochrony środowiska,

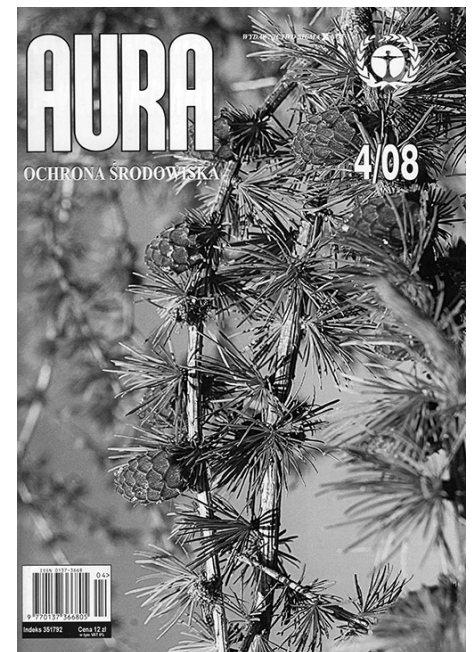

biotechnologii, pedagogiki, socjologii, psychologii, etnologii oraz dziedzin pokrewnych.

WYDAWNICTWA CIĄGŁE

**CHMIELNIAK, Tomasz
ŚCIAŻKO, Marek**

Nowe technologie energetyczne wykorzystania węgla : spalanie w tlenie i zagazowanie / Tomasz Chmielniak, Marek Ściążko // Aura. – 2008, nr 4, s. 11-14

Ocenia się, że w drugiej połowie XXI wieku nastąpi zasadnicza zmiana w światowej strukturze zużycia paliw pierwotnych. W związku z wyczerpaniem się zasobów ropy naftowej i gazu ziemnego nieunikniony będzie powrót do szerokiego wykorzystania węgla, którego zasoby przy aktualnym zapotrzebowaniu wystarczą na 200-300 lat. Powoduje to konieczność przystąpienia już dzisiaj do wypracowania nowych, bardziej racjonalnych technologii wykorzystania węgla jako surowca energetycznego. Jedną z nich jest radykalne zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko podczas wytwarzania energii elektrycznej i ciepła. Pomimo poważnych udoskończeń technologicznych w ostatniej dekadzie konieczna będzie dalsza redukcja emisji związków siarki, azotu i pyłów oraz innych zanieczyszczeń występujących w mikro- i nanokoncentracjach (np. metale ciężkie, rtęć, dioksyny). Ponadto

zwiększony zostanie nacisk na redukcję emisji dwutlenku węgla (CO₂) związanej z efektem „cieplarnianym”.

CHWALIK, Bronisław

Gaja gorączkuje / Bronisław Chwalik // Ekoświat. – 2008, nr 5, s. 12–13

Klimat nam się biesi głównie dlatego, że Gaja – jak starożytni nazywali matkę Ziemi – gorączkuje. W ub. stuleciu temperatura w Europie wzrosła od 0,7 do 1,2°C (w zależności od szerokości geograficznej). W Warszawie przed stu laty średnia roczna wynosiła 8°C, obecnie 9°C. Jeden stopień więcej to niby niewiele, żadna gorączka. Dla człowieka rzeczycieście nie, ale dla Gai to wystarczająco dużo, żeby pojawiły się anomalie pogodowe o dramatycznych skutkach. (...)

Gaja gorączkuje, bo atmosfera Ziemi została zatruta gazami cieplarnianymi, zwłaszcza dwutlenkiem węgla. Jeśli nie zadamy o jej zdrowie, to jej choroba zaszkodzi również nam. A ratunkiem dla Gai i dla nas są drzewa – jak najwięcej drzew. Każdy z nas powinien więc zasiać przynajmniej jedno. Wystarczy choćby wetknąć do ziemi wierzbowy patyczek.

GÓRKA, Kazimierz

Zasoby i wykorzystanie wód w Polsce w świetle danych statystycznych / Kazimierz Górka // Aura. – 2008, nr 6, s. 22–24

Zasoby wód, stanowiąc specyficzny rodzaj zasobów naturalnych, do niedawna występowały we względnej obfitości oraz czystości i dlatego nie wzbudzały

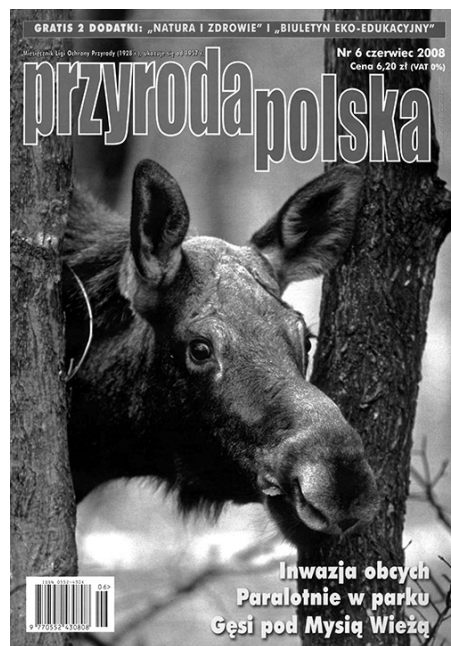
tylu obaw i kontrowersji jak na przykład złoża ropy naftowej i gazu ziemnego. Jednak z upływem czasu ograniczoność i zanieczyszczenie tych zasobów oraz wzrost ich konsumpcji powoduje narastanie problemów z zaopatrzeniem w wodę, a wielu specjalistów ocenia, że jawi się ono większą barierą rozwoju społeczno-gospodarczego niż niedobór energii. Niestety, Polska należy do krajów o skromnych zasobach wód.

RADLAK, Michał

Recykling czy składowiska? / Michał Radlak // Przyroda Polska. – 2008, nr 6, s. 28–29

Polska jest na etapie odrabiania wieloletnich zapóźnień w zakresie ochrony środowiska i gospodarki odpadami. Jeszcze do niedawna programowanie gospodarki odpadami komunalnymi było działalnością nieobowiązkową, i traktowano je marginalnie. Dopiero od niedawna istnieją przepisy wymuszające postęp w tej dziedzinie.

doskonale wiemy, jak ważna jest segregacja odpadów i wykorzystanie uzyskanych dzięki temu surowców wtórnych. W wielu państwach Unii Europejskiej system selektywnej zbiórki odpadów działa na szeroką skalę i, poza recyklingiem, opartym na przerobie przemysłowym wyselekcjonowanych odpadów, jest wspierany system depozytów ekologicznych zwracanych przy oddawaniu odpadu producentowi, dystrybutorowi czy pośrednikowi – odbiorcy odpadu (akumulatory, termometry rtęciowe, opakowania wielorazowego użytku).

Spowiedź z piątego przykazania

Jestem mordercą
tysiąca roślin
mam na sumieniu
krzak czarnego bzu
dręczony na ształas torturowałam
upartą wierzbę
przed Wielkanocą
Jestem krwio pijącą
brzoźowego soku
w przedwiośnie
z miłości
byłam sprawcą eutanazji
całych naręczy polnych kwiatów
haniebnie katowałam listki akacji
bezsensowną wroźbą
z premedytacją wyrывałam
z korzeniami
noworodki pokrzywy i lebiody
klnąc je obelżywie chwastami
wybaczył mi wspaniałomyślnie
rozchodnik
długie i romantyczne
konanie w rzece
ze względu na świecę
przybitą do wianka
w Noc Świętego Jana

Więcej śmierci nie pamiętam
poza bezmyślnym
gwizdaniem z traw
wszystko to uczyniłam
z oddalonym poczuciem winy
na usprawiedliwienie
mogę powiedzieć
że uratowałam miecze aspidistry
przed niechybną
śmiercią na śniegu
latem siedemdziesiątego drugiego
gasiałam pożar lasu

Marta Klubowicz

Wyruszamy we wspaniałą podróż, najpierw przez różnorodne kulturowo i etnicznie kraje świata, gdzie poznajemy mentalność, sposób życia, rozrywki ludzi spoza granic Polski, a nawet Europy. Dodajemy do tego wodę z arktycznego lodowca, dźwięk szkockich dud, i niezwykle zwinne tancerki z Malezji. Mówiąc krótko: świat w pigułce, który możemy zwiedzać, pogryzając grecką fetę, rosyjskie pielmieni czy meksykańskie buritos.

* * *

Lokomotywa „Przygody” ruszyła z impetem punktualnie o godzinie 10.00, 2 czerwca 2008 roku, ciągnąc wagony, w których znalazło się 47 zespołów z 11 województw Polski. Tym samym finał Ogólnopolskiej IX Szkolnej Giełdy Turystycznej „Przygoda” został otwarty.

Do „Przygody” po raz pierwszy dołączyli goście z Warszawy – pani Katarzyna Sobierajska, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Sportu i Turystyki, pani Ewa Zalewska-Steć, radca Ministra Edukacji Narodowej, a także pani Elżbieta Wąsowicz-Zaborek, wiceprezes Polskiej Organizacji Turystycznej. Z ust gości usłyszeliśmy słowa uznania i obiet-

Region, świat... podczas ogólnopolskiego finału „Przygody”

Gabriela Helińska

**Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie,
ogólnopolski koordynator Szkolnej Giełdy Turystycznej „Przygoda”**

Szkolna Giełda Turystyczna „Przygoda” to prezentacje turystyczne i festiwal kultur w wykonaniu dzieci i młodzieży. W trakcie „Przygody” uczniowie prezentują swoją miejscowość, gminę lub wybrany kraj. A wszystko to ma charakter konkursowy i koncentruje się wokół dwóch motywów: „Regiony Polski” oraz „Kraje świata”.

nicę wspierania kolejnych edycji przedsięwzięcia, tym bardziej że za rok dziesiąta, jubileuszowa „Przygoda”.

Stoi w Szczecinie lokomotywa,
Szkolna, turystyczna...
Przygoda się nazywa.

O jak tu smacznie!
O jak pachnąco!
O jak tanecznie!
Jak śpiewająco!

I pełno pasji w każdym wagonie
„Świat w zmysłach” i „Region”
W pomysłach tonie

Aż tu świst, głośny gwizd
Para buch, koła w ruch...
Przygoda szalona
W radość uzbrojona
Pędzi po świecie
Po polskich regionach

Po górach, jeziorach
Lasach i rzekach
Na wszystkich odważnych na sta-
cji zaczeka
Zaprasza Cię w podróż
Daleką i bliską
Weź udział w Przygodzie
I wszystko!

„Świat w zmysłach” – konkurs wystawienniczy dla uczniów szkół podstawowych

- **I miejsce** – Nagroda Ministra Edukacji Narodowej Szkoła Podstawowa nr 19 w Elblągu prezentowany kraj – Armenia
- **II miejsce** – Nagroda Ministra Edukacji Narodowej Szkoła Podstawowa w Goleniowie prezentowany kraj – Irlandia
- **III miejsce** – Nagroda Ministra Edukacji Narodowej Szkoła Podstawowa nr 3 w Lublinie prezentowany kraj – Norwegia
- **IV miejsce** – Wyróżnienie Prezydenta Szczecina Szkoła Podstawowa nr 1 w Ostrowcu Świętokrzyskim prezentowany kraj – Polska
- **V miejsce** – Wyróżnienie Polskiej Organizacji Turystycznej Szkoła Podstawowa w Dobrej prezentowany kraj – Hiszpania

„Region w zmysłach” – konkurs wystawienniczy dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych

- **I miejsce** – Nagroda Ministra Sportu i Turystyki Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Nowej Soli
- **II miejsce** – Nagroda Ministra Sportu i Turystyki Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych w Kamieniu Pomorskim
- **III miejsce** – Nagroda Ministra Sportu i Turystyki Gimnazjum nr 1 w Goleniowie
- **IV miejsce** – Wyróżnienie Prezydenta Szczecina Gimnazjum Publiczne w Maniowach
- **V miejsce** – Wyróżnienie Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty Gimnazjum nr 1 w Wadowicach

„Żywioły kultur” – konkurs sceniczny dla uczniów szkół podstawowych

- **I miejsce** – Nagroda Ministra Sportu i Turystyki Publiczna Szkoła Podstawowa w Borkach Wielkich
- **II miejsce** – Nagroda Ministra Sportu i Turystyki Zespół Szkół w Świerczynie

WYNIKI KONKURSÓW

- **III miejsce** – Nagroda Ministra Sportu i Turystyki Publiczna Szkoła Podstawowa nr 1 w Ostrowcu Świętokrzyskim
- **IV miejsce** – Wyróżnienie Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego Szkoła Podstawowa nr 19 w Elblągu
- **V miejsce** – Wyróżnienie Zachodniopomorskiego Kuratora Oświaty Publiczna SP w Byczynie

„Pasje regionu” – konkurs sceniczny dla uczniów szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych

- **I miejsce** – Nagroda

Ministra Edukacji Narodowej Gimnazjum w Gronowie Elbląskim

- **II miejsce** – Nagroda Ministra Edukacji Narodowej I LO w Oleśnie
- **III miejsce** – Nagroda Ministra Edukacji Narodowej XVI Liceum Profilowane dla Uczniów Niesłyszących w Lublinie
- **IV miejsce** – Wyróżnienie Marszałka Województwa Zachodniopomorskiego Zespół Szkół w Wierzchucinie Królewskim
- **V miejsce** – Wyróżnienie Polskiej Organizacji Turystycznej Gimnazjum nr 5 we Wrocławiu

Sponsorzy i Fundatorzy nagród

- Ministerstwo Edukacji Narodowej
- Ministerstwo Sportu i Turystyki
- Zachodniopomorski Kurator Oświaty
- Marszałek Województwa Zachodniopomorskiego
- Prezydent Miasta Szczecin
- Polska Organizacja Turystyczna
- PKO BP
- Poczta Polska
- Wydawnictwo Pascal
- Wydawnictwo PWN
- Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne
- Wydawnictwo Impuls
- Usługi Morskie Tadeusz Wolski
- www.mapy.pl
- Arcabit
- portal Onet.pl
- kino Helios

oraz ośrodki wypoczynkowe i firmy turystyczne działające na terenie kraju:

- Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Cuma” w Szczecinie
- Szkolne Schronisko Młodzieżowe w Cieszynie
- Schronisko Górskie „Klimczok” w Bielsku-Białej
- Ośrodek Wypoczynkowy „Wita” w Jastrzębiej Górze
- Szkolne Schronisko Młodzieżowe „Podlasie” w Białymstoku.

Organizatorzy

- Centrum Doradztwa i Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie
ul. J. Sowińskiego 68
70-236 Szczecin
tel. 091 422 52 24
www.cdidn.edu.pl
- Forum Turystyki Regionów
Al. 3 Maja 1
70-214 Szczecin
tel. 091 433 70 03
www.sgtprzygoda.pl
- koordynator ogólnopolski
Gabriela Helińska
e-mail:ghelinska@sgtprzygoda.pl

MŁODZIEŻOWA EKOINSPEKCJA

Młodzieżowa Ekoinspekcja to akcja realizowana wspólnie przez Federację Zielonych Gaja oraz Zakłady Chemiczne Police S.A., polegająca na organizowaniu wycieczek młodzieży na teren zakładów. Celem Młodzieżowej Ekoinspekcji jest zapoznanie dzieci i młodzieży szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z działalnością Z.Ch. Police SA, a przede wszystkim przekazanie informacji o proekologicznych inicjatywach firmy. Pokazujemy, jak wielki zakład przemysłowy koegzystuje ze szczególnie cennym środowiskiem przyrodniczym.

Podczas autokarowej wycieczki do Zakładów Chemicznych Police S.A. w ramach Młodzieżowej Ekoinspekcji prezentowane są poszczególne wytwórnie produkcyjne. Ta część wycieczki odbywa z za szyb autokaru. Bardziej szczegółowo, i już na wolnym powietrzu, uczniowie mają okazję poznać funkcjonowanie Zakładu Ochrony Środowiska, m.in. zakładowej oczyszczalni ścieków, a także tzw. odstożników, czyli terenów chętnie odwiedzanych oraz zasiedlanych przez ptaki. Właśnie tam można zobaczyć zagrożone wyginięciem gatunki z „Polskiej czerwonej księgi zwierząt”, tj. ohar, bąk, gągoł, sieweczka obroźna, szablodziób. Odstożniki to także bardzo ważne miejsce odpoczynku i żerowania ptaków przelotnych, takich jak rybołów, gadożer, kulik wielki.

Agata Włodarczyk

OLIMPIADA WIEDZY EKOLOGICZNEJ

15 maja br. w Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Zielinie odbył się finał powiatowy XI Małej Olimpiady Wiedzy Ekologicznej pod patronatem starosty gryfińskiego. W finale olimpiady (test pisemny oraz egzamin ustny) uczestniczyło 13 dwuosobowych zespołów ze szkół z powiatu gryfińskiego.

Zwyciężyła Szkoła Podstawowa nr 2 w Chojnie w składzie: Maja Gruca z kl. V i Krystian Sarecki z kl. VI, zdobywając łącznie 60 pkt. Drugie miejsce, z 58 punktami, zajął zespół z Mieszkowic, reprezentowany przez Aleksandrę Bakalarczyk z kl. V i Macieja Żuka z kl.

DEKALOG ŚW. FRANCISZKA Z ASYŻU

— 1 —

Bądź człowiekiem wśród stworzenia, bratem między braćmi.

— 2 —

Traktuj wszystkie stworzenia z miłością i czcią.

— 3 —

Tobie została powierzona Ziemia jako ogród – rządz nią.

— 4 —

Troszcz się o człowieka, o zwierzę, o zioło, o wodę i powietrze, aby Ziemia nie została ich zupełnie pozbawiona.

— 5 —

Używaj rzeczy z umiarem, gdyż rozrzutność nie ma przyszłości.

— 6 —

Tobie jest zadana misja odkrycia misterium posiłku: aby życie napełniło się życiem.

— 7 —

Przerwij węzeł przemocy, aby zrozumieć jakie są prawa istnienia.

— 8 —

Pamiętaj, że świat nie jest jedynie odbiciem twojego obrazu, lecz nosi w sobie wyobrażenie Boga Najwyższego.

— 9 —

Kiedy ścinasz drzewo, zostaw choć jeden pęd, aby życie nie zostało przerwane.

— 10 —

Stąpaj z szacunkiem po kamieniach, gdyż każda rzecz posiada swoją wartość.

VI. Na trzecim miejscu (54 pkt) znaleźli się reprezentanci szkoły w Brwiczach: Justyna Lejmanowicz z kl. V oraz Sebastian Jaz z kl. VI. Kolejne miejsca zajęły zespoły z Morynia i Cedyni.

W przerwie pomiędzy testem a egzaminem ustnym odbyła się prezentacja multimedialna „Osobliwości przyrodnicze Nadodrza” przygotowana przez Polski Klub Ekologiczny – Okręg Zachodniopomorski, przy współpracy z Zespołem Parków Krajobrazowych Doliny Dolnej Odry w Gryfinie.

Organizatorem olimpiady było Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Szczecinie, Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Zielinie oraz Nadleśnictwo Mieszkowice.

Krzysztof Karolak

dyrektor SP im. Jana Pawła II w Zielinie

SZANOWNI PAŃSTWO

Drodzy Czytelnicy,

przez prawie cztery lata starałam się nadawać miesięcznikowi „Refleksje” format czasopisma: informującego,

omawiającego, komentującego i podsumowującego rozwiązania dla środowiska oświatowego. Przygotowałam wraz z zespołem 42 wydania miesięcznika. Poznałam w tym czasie wielu wspaniałych i nieprzeciętnych ludzi, którzy swoje zawodowe pasje realizowali w pracy edukacyjno-wychowawczej. Myślę o nich z podziwem, bo wciąż niedoinwestowana oświata stoi pasjonatami – „siłaczkami” i czasem „siłaczami” – bez których dawno zawaliłyby się ten polski, z trudem reformowany, system.

To wydanie „Refleksji” jest ostatnim, jakie poprowadziłam jako redaktor naczelna. Zmiana jest zwyczajną i niezwykle obiecującą koleją rzeczy. Wyznacza zupełnie nowe obszary działania i pozwala zdobyć nowe doświadczenia. Chcę z tego miejsca szczególnie podziękować Czytelnikom za uważną lekturę i cenne uwagi i polemiki, Autorom za kompetencję, a czasem dreszcz emocji, najbliższemu Współpracownikom za rzetelność i wsparcie.

Katarzyna Krzysztofiak

Temat wiodący następnego numeru

Projekt

WĘDKA NA WYPRAWKĘ. Edycja II

Edukacyjno-integracyjny program usamodzielniania wychowanków domów dziecka

został zrealizowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach
Sektorowego Programu Operacyjnego Rozwój Zasobów Ludzkich 2004-2006

Działanie 1.5 Promocja aktywnej polityki społecznej poprzez wsparcie grup szczególnego ryzyka

Czas trwania projektu 16 miesięcy w okresie od 01.02.2007 r. do 31.05.2008 r.

Głównym celem projektu „Wędką na wyprawkę” było wsparcie procesu integracji społeczno-zawodowej wchodzących w dorosłość wychowanków domów dziecka. Zważywszy, że wiedza, umiejętności i poczucie własnej wartości to alternatywna „wyprawka” dla usamodzielniających się wychowanków, osiągnięciem projektu uczyniono działania edukacyjno-integracyjne:

- Kurs języka angielskiego.
- Kurs komputerowy kończący się egzaminem na Europejski Certyfikat Umiejętności Komputerowych (ECDL).
- Cykl warsztatów: *Komunikacja i negocjacje, Przedsiębiorczość i psychologia biznesu, Młody człowiek a rynek pracy.*
- Kurs nauki jazdy.
- Doradztwo psychospołeczne i zawodowe.
- Indywidualne szkolenia zawodowe (kosmetyka paznokci, kelner-barman, kierowca wózków widłowych itp.).
- Obóz psychoedukacyjny „Wszystkie marzenia są do spełnienia” (wakacje).
- Obóz szkoleniowy „Gry i zabawy lingwistyczne” (ferie).

Działaniami projektu objęto 260 dorastających wychowanków domów dziecka województwa pomorskiego, zachodniopomorskiego i lubuskiego.

Wynikiem realizacji projektu jest **podniesienie kwalifikacji młodzieży opuszczającej domy dziecka, rozwój kompetencji ogólnych wychowanków** oraz **dostosowanie ich umiejętności do potrzeb rynku pracy**. Wychowankowie otrzymali przystawioną **wędkę**, dzięki której sami będą mogli zaważać o swoje miejsce w życiu społecznym i zawodowym.

Projekt został przygotowany i wdrożony przez **Partnerstwo** instytucji szkoleniowej i organizacji pozarządowej:

InBIT

KOMPETENCJE TWORZĄ MOŻLIWOŚCI

Instytut Organizacji Przedsiębiorstw
i Technik Informatycznych InBIT Sp. z o. o.

www.inbit.pl

www.wyprawka.org

Zachodniopomorska
Fundacja
na Rzec Integracji
Środowiskowej

Zachodniopomorska Fundacja
na Rzec Integracji Środowiskowej

www.integracja.4l.pl

